

PERES ELSZIGETELŐDÉS

Pamela K. Bookman*

Az elmúlt két évtizedben az amerikai bíróságok tanulmányozottan kerültek a transznacionális pereskedést. Úgy tűnik, hogy az ebből eredő peres elszigetelődést a bíróságok azon törekvése vezérli, hogy előmozdítsák a hatalmi ágak szétválasztását, a nemzetközi komilitást és az alperesek érdekeit. Ez a cikk azonban bemutatja, hogy ez az újfajta "elkerülés" valójában gyakran nemcsak ezeket az értékeket ássa alá, hanem más jelentős amerikai érdekeket is, mivel továbbra is beavatkozik a külföldi kapcsolatokba, és a felpereseket külföldi bíróságokon való pereskedésre készíti.

Ez a cikk négy hozzájárulást kínál: Először is, a transznacionális peres eljárásokról szóló beszélgetést azokra a doktrínákra összpontosítja, amelyek lehetővé teszik vagy megkövetelik a bíróságoktól, hogy elutasítsák az ügyet annak "idegensége" alapján. Ez segít azonosítani az ilyen jellegű elkerülést indokoló sajátos aggályokat, és saját szempontjaik szerint értékelni őket. Másodszor, a cikk bizonyítékokat mutat be a kialakulóban lévő külföldi tendenciákról, amelyek egyre inkább (és meglepő módon) megengedik a hagyományosan amerikai, felperesbarát eljárásokat, beleértve a magasabb kártérítési díjakat, az aggregált pereket és a harmadik fél által történő perfinanszírozást. Harmadszor, a cikk bizonyítja, hogy - különösen e külföldi tendenciák fényében - a perelkerülés nem érte el a kitűzött célokat, sőt sok esetben aláásta azokat. Végezetül a cikk javaslatokat tesz arra, hogy az elkerülési doktrínákat hogyan lehetne finomítani e nem szándékolt következmények kezelése érdekében. Alapvetőbb és sürgetőbb feladata azonban az, hogy azonosítsa a perbeli izolacionizmus növekvő jelenségét, rávilágítson annak visszásságaira, és óva int a további terjedésétől.

BEVEZETÉS1082

I. TRANSZNACIONÁLIS PERESKEDÉS AZ AMERIKAI BÍRÓSÁGOKON .1088
A. A transznacionális jogviták elkerüléséneknövekedése1090

* Akadémiai ösztöndíjas, Columbia Law School. A hasznos megjegyzésekért és beszélgetésekért hálás vagyok Kevin Arlycknak, George Bermann-nak, Anu Bradfordnak, Curt Bradley-nek, Jessica Bulman-Pozen-nek, Trey Childressnek, Harlan Cohennek, John Coyle-nak, Tsilly Dagannak, Bill Dodge-nak, Suzanne Goldbergnek, Jamal Greene, Scott Hemphill, Jeremy Kessler, Jodie Kirshner, Michael Klarman, Martin Kurzweil, Lance Liebman, Gillian Metzger, Curtis Milhaupt, Henry Monaghan, James Nelson, David Noll, Jeff Perlman, David Pozen, Tonya Putnam, John Rapaport, Anthea Roberts, Micah Schwartzman, Bob Scott, Linda Silberman, Aaron Simowitz, Paul Stephan, Edna Sussman, Alan Trammell, Edouard Treppoz, Ryan Williams, Tim Wu, a Boston University School of Law, a Columbia Law School, a New York Law School, a University of Houston Law Center, a University of Virginia School of Law és a William and Mary Law School workshopjainak résztvevői, valamint a *Stanford Law Review* szerkesztői. Ezt a cikket beválogatták az Amerikai Jogi Iskolák Szövetségének (Association of American Law Schools) 2015-ös éves találkozóján a "The Rising Bar to Federal Courts" című, polgári eljárásjogi szekcióban tartott előadásra: "Beyond Pleading and Discovery", és hálás vagyok az ott kapott megjegyzésekért is.

1. Személyes joghatóság.....	1091
2. <i>Forum non conveniens</i>	1093
3. <i>Tartózkodás comity</i>	1096
4. <i>A területenkívüliséggel</i>	<i>szembeni vélelem</i> 1097
B. <i>Kijelölt célok</i>	1099
1. <i>A hatáskörök szétválasztása</i>	1100
2. <i>Nemzetközi együttműködés</i>	1103
3. <i>Az alperesek kényelme</i>	1105
II. KÜLFÖLDI FEJLESZTÉSEK.....	1108
A. <i>A fejlemények</i>	1110
B. <i>Az így kialakult jogi környezet</i>	1115
III. ÍTÉLKEZÉS ELKERÜLÉSE.....	1119
A. <i>A hatalmi ágak szétválasztása és a nemzetközi komititívás</i>	1120
B. <i>Következmények az amerikai érdekekre</i>	<i>nézve</i> 1123
1. <i>Amerikai alperesek</i>	<i>elleni perek</i> 1123
2. <i>Külföldi alperesek</i>	<i>elleni perek</i> 1129
3. <i>Amerikai felperesek</i>	<i>által indított perek</i> 1130
C. <i>Az izolacionizmus kontextusban</i>	1131
IV. FINOMÍTÓ ELKERÜLÉSE.....	1133
A. <i>Elérhető (és elérhetetlen) célok</i>	1135
B. <i>Irányadó elvek</i>	1136
C. <i>A területiség és a személyiség integrálása</i>	1140
1. <i>Személyes joghatóság</i>	1140
2. <i>Forum non conveniens</i>	1140
3. <i>Tartózkodás comity</i>	1141
4. <i>A területenkívüliséggel</i>	<i>szembeni vélelem</i> 1143
KÖVETKEZTETÉS.....	1144

BEVEZETÉS

Az 1990-es években banánmunkások ezrei perelték be a Dow Chemical Company-t az Egyesült Államok bíróságain a DBCP-nek, a Dow által gyártott növényvédőszernek való állítólagos kitétség miatt, amely állítólag sterilitást okoz. ¹ A Dow évekig küzdött azért, hogy a pereket *forum non conveniens* alapon elutasítsák, azzal érvelve, hogy a munkások hazájának bíróságai lennének a természetesebb fórumok ezekre a perekre.² Ezt valószínűleg azzal a feltételezéssel tette, hogy az amerikai bíróságoktól való elbocsátás után az ügyek gyakorlatilag lezárulnak, mivel a felperesek hazai bíróságai nem ígérnek

1. *Lásd általában* Delgado v. Shell Oil Co., 890 F. Supp. 1324, 1335-40 (S.D. Tex. 1995), *aff'd*, 231 F.3d 165 (5th Cir. 2000); Jonathan C. Drimmer & Sarah R. Lamoree, *Think Globally, Sue Locally: Trends and Out-of-Court Tactics in Transnational Tort Actions*, 29 BERKELEY J. INT'L. 489-90456, (2011). A Dow és a Shell Oil Company gyártotta a DBCP-t, és a peres ügyekben egyiküket vagy mindkettőjüket alperesként nevezték meg. *Lásd például a* Sibaja kontra Dow Chem. Co., F757.2d (1215,11th1216 Cir. 1985).

2. *Lásd* Winston Anderson, *Forum Non Conveniens Checkmated?-The Emergence of Retaliatory Legislation*, 10 J. TRANSNAT'L L. & POL'183, Y 191(2001).

a kártérítési díjak elégségesek ahhoz, hogy megérje folytatni a pereskedést.³ A forum non conveniens elutasítások sorozata után azonban Nicaragua külön törvényt fogadott el, hogy állampolgárai számára lehetővé tegye, hogy a DBCP-sérülések esetén amerikai típusú jogorvoslatot kapjanak (például minimális bizonyítási eszközök alapján 125 000 USD minimális kártérítést követel meg).⁴ A nicaraguai bíróságok több mint 2 milliárd dollár értékű ítéletet hoztak.⁵

Visszatérve az amerikai bíróságra, úgy tűnt, hogy a Dow-nak "fórumvásárlói lelkiismeretfurdalása" van amiatt, hogy az elutasítást kérte.⁶ Nicaraguai felperesek csoportjait perelte be, és annak megállapítását kérte, hogy nem felelős a sérüléseikért, és hogy a nicaraguai ítéletek nem végrehajthatóak.⁷ Ezek a kísérletek a nicaraguai "felperesek" (jelenleg a jogerős ítélet iránti kereset alperesei) feletti személyes joghatóság hiánya miatt kudarcot vallottak.⁸ Amikor a nicaraguai felperesek később beperelték a Dow-t egy hasonló nicaraguai ítélet végrehajtása érdekében Floridában, ez a bíróság rendkívül szokatlan módon megtagadta az ítélet végrehajtását, mivel (többek között) azt "olyan rendszerben hozták, amely nem rendelkezik eljárásokról". összeegyeztethető a tisztességes eljárás követelményeivel.⁹ Ha azonban a külföldi eljárások a törvényesség néhány pusztán jelét mutatták volna, az amerikai bíróságok valószínűleg jóváhagyják a külföldi ítéleteket. Az amerikai államok viszonylag megengedő rendszerrel rendelkeznek a külföldi pénzbírságok végrehajtására.¹⁰

A DBCP-ügy csak egy példa a sok közül a transznacionális ügyek közül, amelyek az amerikai bíróságokon bőven előfordulnak.¹¹ Transznacionális perek - olyan ügyek, amelyekben külföldi par-

3. Lásd Donald Earl Childress III, *Forum Conveniens: The Search for a Convenient Forum in Transnational Cases*, 53 VA. J. INT'L L. 157, 161 (2012) ("Egy sikeres forum non conveniens indítvány azt jelenti, hogy az ügyet nem az Egyesült Államokban tárgyalják, és máshol sem lehet tárgyalni."). Ezt a hagyományos bölcsességet gyakran egy 1987-es tanulmányra vezetik vissza, amely alátámasztja ezeket a feltételezéseket. Lásd David W. Robertson, *Forum Non Conveniens in America and England: "A Rather Fantastic Fiction"*, 103LAW Q. REV. 398, 417-21 (1987).

4. Lásd Osorio kontra Dole Food Co., 665 F. Supp. 2d 1307, 1337 (S.D. Fla. 2009), *aff'd sub nom.* Osorio v. Dow Chem. Co., F635.3d 1227 (11th Cir. 2011).

5. *Id.* 1312-13.

6. Lásd Michael D. Goldhaber, *Forum Shopper's Remorse*, CORP. COUNS., Apr. 2010, 63 órákor.

7. Dow Chem. Co. v. Calderon, F422.3d (827,9th829 Cir. 2005).

8. *Id.* 836.

9. Osorio, F665. Supp. 2d at (1352idézi FLA. STAT. § 55.605(1)(a)) (belső quotation mark omitted).

10. Lásd Linda J. Silberman, *The Impact of Jurisdictional Rules and Recognition Practice on International Business Transactions: The U.S. Regime*, 26 HOUS. J. INT'L L. 327, 352 (2004); Christopher A. Whytock & Cassandra Burke Robertson, *Forum Non Conveniens and the Enforcement of Foreign Judgments*, 111 COLUM. L. REV. 1444, (14702011).

11. Lásd általában Donald Earl Childress III, *The Alien Tort Statute, Federalism, and the Next Wave of Transnational Litigation*, 100 GEO. L.J. 709 (2012). Ez a cikk elsősorban a nem szerződéses kapcsolatokból eredő transznacionális peres ügyekre összpontosít - például amikor az amerikai feleket egy külföldön gyártott termék károsítja. A szerződéses kapcsolatok gyakran magukban foglalják mindkét fél hozzájárulását egy adott fórumhoz. Úgy tűnik, hogy az amerikai bíróságok a szerződéses kontextuson kívüli transznacionális peres ügyek tanulmányozott elkerülése ellentétben áll a választottbírósági és fórumválasztási kikötések használatának folyamatos ösztönzésével. Lásd BG Grp. v. Argentín Köztársaság, S134. Ct. 1203-041198, (2014) (elismeri, hogy több hatósági jogkörrel rendelkezik az ar-

a külföldi kapcsolatok, a külföldi magatartás, a külföldi jog vagy a külföldi hatások - és az ezeket szabályozó jog - egyre nagyobb jelentőséggel bírnak az Egyesült Államokban és szerte a világon.¹² Számtalan más példa is van. A felperesek amerikai gyártókat perelnek azzal, hogy repülőgépeik a propellerek meghibásodása miatt zuhantak le a tengerentúlon.¹³ Azzal az állítással perelnek, hogy külföldi tulajdonú vállalatok értékpapírcsalást terveztek az Egyesült Államokban.¹⁴ Azzal az állítással perelnek, hogy külföldi cégek veszélyes termékeket exportáltak az Egyesült Államokba, amelyek ott sérülést okoztak.¹⁵ Talán a legellentmondásosabb, hogy azt állítják, hogy a vállalatok segítettek és felbújtottak az emberi jogok megsértésében külföldi országokban.¹⁶

Ilyen esetekben az alperesek, mint a Dow, akár külföldi, akár hazai, jellemzően egy sor védekezésre támaszkodnak, amelyeket "transznacionális perelkerülő doktrínáknak" ¹⁷vagy röviden "perelkerülő doktrínáknak" neveznek. Ezek a védekezések - a legjelentősebbek a személyes joghatóság hiánya, a forum non conveniens, a "tartózkodási jog" (a nemzetközi komilitáson alapuló tartózkodási jog) és az extraterritorialitással szembeni előfeltevés - lehetővé teszik vagy megkövetelik, hogy a bíróság elutasítsa az ügyet. mert túlságosan "idegen".¹⁸

Az elmúlt néhány évtizedben az amerikai bíróságok egyre inkább szponzorálták az ilyen jellegű kérelmeket, és ezzel növelték az elkerülési doktrínák jelentőségét. Ezek a doktrínák a transznacionális peres ügyek befogadására vonatkozó döntésekkel kapcsolatos megközelítések sokaságát képviselik, és a joghatósági előírásokkal kapcsolatos

bitrators); *Atl. Marine Constr. Co. v. U.S. Dist. Court*, 134 S. Ct. 568, 582 (2013) ("[F]orum-selection clauses should control except in unusual cases."). E két tendencia közötti kapcsolat további elemzést érdemel, de e cikk keretein kívül esik.

12. *Lásd pl. Harold Hongju Koh, Why Transnational Law Matters*, PENN24 ST. INT'L L. REV. 745,747 (2006); Austen Parrish, *Duplicative Foreign Litigation*, GEO78. WASH. L. REV. 237, 238-39 (2010).

13. *Lásd Piper Aircraft Co. kontra Reyno*, U454.S. 238-39235, (1981).

14. *Lásd Morrison v. Nat'l Austl. Bank Ltd., USA* (561247,2010252).

15. *Lásd J. McIntyre Mach., Ltd. kontra Nicastro*, S131. Court (2780,20112786) (többségi vélemény).

16. *Lásd Kiobel kontra Royal Dutch Petrol. Co.*, 133 S. Ct. 16621659, (2013).

17. *Lásd Pamela K. Bookman, Once and Future U.S. Litigation, in FOREIGN COURT JUDGMENTS AND THE UNITED STATES LEGAL SYSTEM* 35, 36-37 (Paul B. Stephan szerk., 2014) (a forum non conveniens, a forum selection clauses, a comity, a személyes joghatóság és a politikai kérdés doktrína "transznacionális perelkerülő doktrínákként" történő leírása); vö. George A. Bermann, *Parallel Jurisdiction: Is Convergence Possible?*, Y13.B. PRIV. INT'L

L. 21, 23-28 (2011) (a "[i]nstruments of [s]elf-[r]estraint" tárgyalása); Lea Brilmayer, *International Law in American Courts: A Modest Proposal*, 100 YALE L.J. 2277, 2289 (1991) (az ebbe a kategóriába sorolható doktrínákat tárgyalja, mint például az államjogi doktrína, a standing és a nem önvégrehajtó szerződések korlátozott érvényesítése).

18. Bizonyos szinten ezek az elkerülési doktrínák mind az Egyesült Államok, a felek és az adott per közötti kapcsolatról szólnak. A személyes joghatóság doktrínája megfelelő kapcsolatot követel meg "az alperes, a fórum és a peres ügy között". *Nicastro*, 131 S. Ct. at 2798 (Ginsburg, J., másként vélekedik) (idézi a *Shaffer v. Heitner*, 433 U.S. 186, 204 (1977)). (belső idézőjel kihagyva). A forum non conveniens és a tartózkodási comity összehasonlítja a peres ügynek a fórumállamhoz való kötődését a más potenciálisan érdekelt államokhoz való kötődésével. Az extraterritorialitás elleni vélelem azt feltételezi, hogy amennyiben a magatartás külföldön történt, ez a kapcsolat elegendő a Kongresszus egyértelmű jelzése nélkül, hogy a Kongresszus az adott magatartást szabályozni kívánta.

tás,¹⁹ az ítélkezési jogkör,²⁰ és a mérlegelési jogkörök. De mindegyiknek van egy közös hatása: az ügy elutasítása legalább részben az "idegenség" miatt. Az esetek gondos elemzése pedig azt mutatja, hogy mindannyian közös célokat szolgálnak: a hatalommegosztás és a nemzetközi komitás előmozdítását (azáltal, hogy távol tartják a bíróságokat a kényes külügyi ügyeket érintő vitáktól), valamint az alperesek érdekeinek védelmét (azáltal, hogy megkímélik őket az amerikai bíróságokon folyó transznacionális pereskedés terheitől).²¹ A közös céloknak és hatásoknak ezt a kombinációját "peres izolacionizmusnak" nevezem.²²

Egyes tudósok elkezdtek tudomásul venni a Legfelsőbb Bíróság transznacionális perelkerülő határozatait. David Noll például azzal érvel, hogy a perelkerülési doktrínákban és a jog más területein bekövetkezett fejlemények új módot teremtettek az amerikai bíróságok számára a szabályozási konfliktusok kezelésére.²³ Ahogy Noll elismeri, ²⁴ezek a fejlemények a növekvő "per- ellenségesség" nagyobb trendjének részeként magyarázhatók, amely egyes tudósok szerint a Rehnquist- és a Roberts-bíróság számos döntését vezérelte, ²⁵de nem ez az egyetlen magyarázat. E és más fejlemények következményeként a tudósok a külföldi alperesek számára az amerikai bíróságokon jelentkező terhek csökkenését, ²⁶egy feltörekvő piacot, valamint egy új piacot azonosítottak. a transznacionális jog számára, ²⁷és egy fejlődő forum shopping rendszer, amelyben az amerikai bíróságok veszítenek népszerűségükből.²⁸

19. Az előíró joghatóság egy nemzet azon hatáskörére utal, hogy "jogát személyekre vagy dolgokra alkalmazhatóvá tegye" - például törvényhozás vagy bírósági határozat révén. RESTATEMENT (THIRD) OF THE FOREIGN RELATIONS LAW OF THE UNITED STATES § 401 (1987).

20. Az ítélkezési joghatóság egy nemzet azon hatáskörére utal, hogy "személyeket vagy dolgokat bírósági eljárás alá vonjon". *Id.*

21. Bizonyos, hogy e doktrínák némelyikének más céljai is vannak, mint például a bírósági hatékonyság és a méltányosság. Ezek a célok azonban a transznacionális perelkerülés egészét tekintve ösztönzik a transznacionális perelkerülés tendenciáját.

22. Más meghatározások szerint az Egyesült Államok az izolacionizmus ellentéte. Delphine Nougayrède a bírósági izolacionizmust úgy jellemzi, mint ami a bíróságok külföldi ítéletek el nem ismerésén és a választottbíráskodással szembeni negatív hozzáállásán alapul. *Lásd* Delphine Nougayrède, *Outsourcing Law in Post-Soviet Russia*, 6 J. EURASIAN L. 383, 439-40 (2013) (azzal érvelve, hogy Oroszország igazságügyi izolacionista). Ezek alapján az Egyesült Államok a világ egyik legelszigetelődés-ellenesebb jogrendszere.

23. *Lásd* David L. Noll, *The New Conflicts Law*, 2 STAN. J. COMPLEX LITIG. 41, 43 (2014).

24. *Id.* at &82,83 n.245.

25. *Lásd pl.* Andrew M. Siegel, *A bíróság a bíróságok ellen: Hostility to Litigation as an Organizing Theme in the Rehnquist Court's Jurisprudence*, TEX84. L. REV. 1097, 1108 (2006) (a fogalom meghatározása); A. Benjamin Spencer, *The Restrictive Ethos in Civil Procedure*, GEO78. WASH. L. REV. 353, 368 (2010).

26. *Lásd* Stephen B. Burbank, *Nemzetközi polgári peres ügyek az amerikai bíróságokon: Becoming a Paper Tiger?*, 33 U. PA. J. INT'L L. 663 (2012) (a személyi joggyakorlat, a csoportos keresetek és a beadványozási szabványok fejlődésére összpontosítva).

27. *Lásd* Donald Earl Childress III, *A szövetségi jog elől való menekülés transznacionális ügyekben*: N93.C. L. REV. (megjelenés: 2015. május).

28. *Lásd* Christopher A. Whytock, *The Evolving Forum Shopping System*, CORNELL96 L. REV. 481, 497-98 (2011) (a személyes joghatóság és a jogválasztás fejlődésére összpontosítva).

De a tudomány eddig elmulasztotta, hogy azokra a doktrínákra összpontosítson, amelyek a transznacionális peres eljárásokra és azok konkrét céljaira összpontosítanak. Azt sem értékelte, hogy a doktrínák egyáltalán képesek-e elérni ezeket a célokat akár a saját, akár a nemzeti jogukban. saját feltételei vagy a külföldi bíróságok transznacionális peres eljárásokhoz való változó hozzáállása összefüggésében.²⁹

Ez a cikk ezeket a kérdéseket értékeli. Először is a transznacionális perelkerülési doktrínákat helyezi kontextusba egymással és a változó külföldi transznacionális peres ügyekkel kapcsolatban. Ennek az összefüggésnek a megértése elengedhetetlen annak biztosításához, hogy ezek a doktrínák olyan szintű transznacionális pereskedés kialakítását szolgálják az amerikai bíróságokon, amely nemcsak a hatalommegosztással és a nemzetközi komitivitással, hanem az amerikai szuverén érdekekkel, a méltányossággal és a hatékonysággal (ha nem is "kényelemmel") is összhangban van minden fél számára.

A cikk ezt követően arra törekszik, hogy betöltse ezeket a hiányosságokat a bíróságok és a tudósok által a nemzetközi peres eljárásokban az elkerülési doktrínák szerepéről alkotott képben. Értékeli az elkerülés sikerét a doktrínák saját feltételei alapján, és arra a következtetésre jut, hogy az elkerülés vagy nem szolgálja, vagy pozitívan aláássa azokat az értékeket, amelyeket a doktrínák állítólagosan előmozdítanak. Arra a következtetésre jut, hogy a doktrínák általában túl széleskörűek. A "túlságosan külföldi" esetek kizárására törekedve a bíróságok végül olyan eseteket utasítanak el, amelyek valójában meglehetősen hazaiak. Ha egy ügy amerikai feleket vagy az Egyesült Államok területén történt eseményeket érint, az Egyesült Államoknak valószínűleg erős érdeke fűződik ahhoz, hogy az ügyet amerikai bíróság előtt folytassák le, és hogy eljárásait és a mögöttük álló közrendet alkalmazzák a perre.³⁰ Azzal, hogy a bíróságok kizárják ezeket az ügyeket, más, szinte semmilyen belföldi kapcsolattal nem rendelkező ügyekkel együtt, lemondanak arról, hogy ezeket az eljárásokat alkalmazzák az ilyen ügyekre.

Ez a cikk négy részből áll. Az I. rész ismerteti az itt kiemelt négy elkerülési dokumentumot, valamint azok közös hatásait és kitűzött céljait. A cikk végigköveti annak az amerikai nézetnek a történetét, hogy milyen kapcsolat szükséges ahhoz, hogy egy ügyet az amerikai bíróságok előtt lehessen tárgyalni, a területi jellegből kiindulva, az ésszerűség nemzetközi jogi fogalmainak beépítéséig, és az utóbbi években a területi jelleghez való részleges visszafordulásig. Ez a rész bemutatja, hogy a bíróságok a hatalmi ágak szétválasztásának, a nemzetközi komitásnak és az alperesek kényelmének megőrzése nevében olyan széles körű szabályokat dolgoztak ki, amelyek kizárják az olyan peres ügyek jelentős részét, amelyeknek az Egyesült Államok szuverén érdeke, hogy az amerikai bíróságokon maradjanak.

29. Egy hamarosan megjelenő cikkében Donald Childress az extraterritorialitás, a személyes joghatóság, a perindítási szabványok, a csoportos keresetek szabályai és a forum non conveniens terén bekövetkezett fejleményekre összpontosít, és a fokozott szabályozási együttműködést ajánlja megoldásként a transznacionális forum shoppinggal kapcsolatos problémákra. *Lásd* Childress, *Supra* note 27. Ez a cikk ezzel szemben alaposabban vizsgálja azokat a doktrínákat, amelyek a transznacionális kontextusban alakultak ki, és azonosítja a transznacionális kihívásokhoz kapcsolódó közös motivációikat. Értékeli e célok sikerét a saját feltételeik alapján, és megvizsgálja a bíróságokra vonatkozó előírásokat, feltételezve, hogy a Childress által elképzelt szabályozási együttműködés, bár egy ideális világban talán előnyösebb lenne, a közeljövőben irreális lehetőség.

30. Ez elkülönül a jogválasztás kérdésétől, amely egyes államokban azt vizsgálja, hogy melyik államnak van a legerősebb érdeke az anyagi jogának alkalmazásához. *Lásd*: SYMEON C. SYMEONIDES, CODIFYING CHOICE OF LAW AROUND THE WORLD: AN

INTERNATIONAL COMPARATIVE ANALYSIS 42-44 (2014); lásd az alábbiakban. 279.

A II. rész ezeket a fejleményeket globális kontextusba helyezi. Bemutatja, hogy a külföldi bíróságok egyre vonzóbbak a transznacionális peres felek számára. Politológusok és jogtudósok elkezdtek dokumentálni az amerikai típusú peres eljárások jellemzőinek növekedését számos külföldi országban, különösen Európában és Kanadában. Ezek közé a jellemzők közé tartoznak, a legjelentősebbek közül, a magasabb kártérítési díjak, az összesített peres eljárások és az alternatív perfinanszírozás. Ez a rész a politikatudomány és a jogtudomány meglátásait egyesíti a külföldi szubsztantív jog és az előíró joghatósági szabályok tendenciáinak elemzésével. Megmutatja, hogy a külföldi bíróságok egyre vonzóbb fórumként szolgálnak nemcsak általában a polgári peres ügyekben, hanem különösen a transznacionális peres ügyekben. Az így kialakult jogi környezet olyan, amelyben a felpereseknek egyre többféle lehetőségük van a perindításra. Az amerikai peres eljárások elszigeteltségének növekedése tehát nem csak arra ösztönzi a felpereseket, hogy külföldön pereljenek, miután egy ügyet elutasítottak egy amerikai bíróságon, hanem arra is, hogy az amerikai bíróságon való perlés *helyett* külföldön pereljenek, vagy ezzel párhuzamosan egy párhuzamos peres eljárásban.

A III. rész azt elemzi, hogy az elkerülési doktrínák elérték-e a hatalommegosztás, a nemzetközi komitívitás és az alperesek érdekeinek védelmére irányuló kitűzött céljaikat. Arra a következtetésre jut, hogy - különösen a II. részben ismertetett külföldi fejlemények fényében - az elkerülés mindezen szempontok alapján elmarad. Ehelyett a doktrínák aláássák mind ezeket az értékeket, mind más fontos amerikai szuverén érdekeket. Először is, a bírósági úton irányított elkerülési fejlemények nem alkalmasak a hatáskörök szétválasztásával és a nemzetközi komitívítással kapcsolatos aggályok kezelésére, amelyek az elkerülést motiválják, mivel ezek az aggályok nagyrészt annak következményei, hogy a szövetségi bíróságok, nem pedig a politikai ágak döntenek arról, hogy milyen transznacionális peres ügyek találnak otthonra az amerikai bíróságokon. Mindaddig, amíg a szövetségi bíróságok elkerülő döntéseket hoznak, a hatáskörök szétválasztásával kapcsolatos aggályok továbbra is fennállnak. És mindaddig, amíg a nemzetközi kontextus figyelembevétele nélkül hozzák meg ezeket a döntéseket, a nemzetközi komitívással kapcsolatos aggályok is fennmaradnak.

Másodsor, az a feltételezés, hogy az elkerülés megvédi az alpereseket a transznacionális pereskedés kényelme ellen, a külföldi bíróságokon kialakuló tendenciák fényében hasonlóan helytelen. A transznacionális peres eljárások egyre inkább versenyző piaca, amelyet ezek a tendenciák tükröznek, azt sugallja, hogy az alperes "kényelme" (szemben az alperes méltányosságával vagy a bírósági hatékonysággal) irreális cél. Most jobban, mint valaha, a legtöbb felperes fórum shoppingját inkább stratégiai választásként kell értelmezni, mint bosszantó és zaklató cselszövésként. Ez különösen igaz akkor, ha az alperes ellen a saját fórumán indítanak pert, amely az alperes számára a kényelem és a méltányosság jegyeit hordozza. A kikerülési doktrínák mindazonáltal az alperes kényelme nevében elutasítják a transznacionális pereket, még az amerikai alperesek ellen is. Ennek eredményeképpen az elkerülés arra ösztönzi a felpereseket, hogy ne csak az elutasítást követően, hanem első fokon vagy az amerikai perekkel párhuzamosan is külföldön indítsanak transznacionális pereket, és az alpereseket külföldi bíróságok elé állítsák, ahol nem biztos, hogy jobban járnak, mint az amerikai bíróságokon, és ahol más kihívásokkal is szembesülhetnek.

Az elkerülés az Egyesült Államok szuverén érdekeire nézve is súlyos következményekkel jár. Az adóelkerülés például elősegíti a külföldi ítéletek végrehajtását célzó pereket az amerikai bíróságokon. A külföldi pénzbírságok végrehajtására vonatkozó meglehetősen laza amerikai rendszer miatt...

Az amerikai bíróságok valószínűleg akkor is végrehajtják ezeket az ítéleteket, ha az ügyet tárgyaló amerikai bíróság másként értékelte volna az ügyet, vagy más szubsztantív jogot alkalmazott volna. Hasonlóképpen, az elkerülési doktrínák gyakorlatilag arra ösztönzik a bíróságokat, hogy elutasítsák a transznacionális ügyeket, még akkor is, ha azok amerikai feleket vagy az Egyesült Államokban történt eseményeket vagy károkat érintenek. Ennek eredményeként a bíróságok lemondanak arról a lehetőségről, hogy az ilyen ügyekre amerikai eljárásokat, jogválasztási szabályokat, sőt néha még anyagi jogot is alkalmazzanak.

Végezetül a IV. rész érdemi doktrinális változtatásokat javasol e nem kívánt következmények kezelésére. Azt javasolja, hogy a kimondott elkerülési célokat, valamint más amerikai szuverén érdekeket jobban szolgálja, ha a bíróságok nem csak egy felső határt ismernének el a hazai bíróságok számára, amelyek fórumot biztosítanak az elégtelen hazai érintkezéssel rendelkező pereknek, hanem egy vélelmezett alsó határt is, amely fórumot biztosítana az alapszintű érintkezéssel rendelkező pereknek, a területiség és a személyiség (azaz az állampolgárság vagy a lakóhely) nemzetközileg elfogadott fogalmaira támaszkodva. Ennek az elképzelésnek a megvalósítására a legjobb mód a nemzetközi együttműködés vagy szerződés által kialakított szövetségi jogszabály lenne. Az ilyen jellegű erőfeszítések azonban kudarcba fulladtak ezen a területen, ezért ezek hiányában ez a rész azzal foglalkozik, hogy a bíróságoknak hogyan kell a mérlegelési jogkörüket gyakorolniuk.

A IV. rész helyesli a Legfelsőbb Bíróság közelmúltbeli újításait az általános per-sonális joghatóság terén. Javasolja azonban a különös személyes joghatóság kiterjesztését. Javasolja a mai *forum non conveniens* doktrínában rejlő előfeltételek megfordítását, hogy vélelmet teremtsen az amerikai alperesek feletti joghatóság gyakorlása mellett. Javasolja továbbá a tartózkodási komitívitás finomítását, hogy az tükrözze a módosított *perfüggőség*i megközelítést, amely általában az elsőként benyújtott kereset részesíti előnyben, ha párhuzamos, párhuzamos peres ügyek vannak, de fenntartja a bíróság bizonyos mérlegelési jogkörét a később benyújtott ügyek visszatartása tekintetében. Az extraterritorialitással kapcsolatban fontolóra veszi e kánon két lehetséges helyettesítőjének elfogadását, amelyek jobban megfelelhetnek az elkerülés kitűzött céljainak: egy vélelem, hogy a szövetségi törvények az amerikai állampolgárokat szabályozzák, még akkor is, ha külföldön tartózkodnak, vagy egy vélelem, hogy a szövetségi törvények nem sértik az internacionális jogot.

I. TRANSZNACIONÁLIS PERESKEDÉS AZ AMERIKAI BÍRÓSÁGOKON.

Számos tudós megjegyezte, hogy a Legfelsőbb Bíróság az elmúlt évtizedekben általános ellenséges magatartást tanúsított a pereskedéssel szemben.³¹ Akár ennek az érzésnek a melléktermékeként, akár a kapcsolódó, de különálló, az Egyesült Államokkal nem elégséges kapcsolatban állónak tekintett perekkel szembeni ellenséges magatartás következményeként a ³²bíróságok különösen a *transznacionális* pereket szorították el. Az eddigi tudományos beszámolók azonban nem összpontosítottak azokra a doktrínákra, amelyek kifejezetten kizárják a transznacionális pereskedést, vagy nem ítélték meg sikerüket a saját mérőszámaik alapján, annak fényében, hogy hogyan hatnak egymásra és a globális tendenciákra.³³ Ez a rész az első lépéssel foglalkozik

31. Lásd a fenti megjegyzést 25.

Elektronikusan elérhető a következő címen:

<https://ssrn.com/abstract=2546351>

32. *Lásd pl. Burbank, Supra note, 26,664. o. (lásd pl. Burbank, Supra note, 664. o.).*
33. *Lásd a fenti megjegyzések 23-28 és a kísérő szöveg.*

e kihívásnak való megfelelés: a transznacionális perelkerülési doktrínák történetének és a közelmúltbeli és növekvő befolyásuk mögött álló motiváló erőknek a magyarázata.

Négy doktrína példázta, hogy az amerikai bíróságok elkerülik a transznacionális pereket: a személyes joghatóság, a *forum non conveniens*, a tartózkodási komititívitas és a területenkívüliséggel szembeni pre-szumpticitás.³⁴ Ezek a doktrínák a bíróságnak az ügy tárgyalására vonatkozó hatáskörének különböző aspektusaival foglalkoznak: a személyes joghatóság a bíróságnak az alperes feletti ítélkezési jogkörét veszi figyelembe; a *forum non conveniens* és a tartózkodási komititívitas mérlegelési alapot biztosít a bíróságoknak a joghatóság gyakorlásának megtagadására; az *ex triterritorialitás* pedig a törvényes keresetindítási ok terjedelmére vonatkozik, vagy - nemzetközi jogi értelemben - a jogalkotó szabályozási hatáskörére (azaz az előíró joghatóságra). Ezek a doktrínák a bírói intézményrendszer szempontjából eltérőek: a személyes joghatóság korlátai az alkotmányos értelmezés egyik formájaként alakultak ki, amelyet elsősorban a Legfelsőbb Bíróság irányít; a *forum non conveniens* és a tartózkodási komititívitas diszkrecionális, nem jogszabályi doktrínák, amelyeket főként a törvényszéki bíróságok fejlesztettek ki; az anti-extraterritorialitás vélelme pedig a Legfelsőbb Bíróság által - gyakran az alsóbb szintű bíróságok tiltakozása ellenére - kidolgozott jogszabály-értelmezési kánon.³⁵

De mindegyik egy olyan mechanizmust biztosít, amely a jogvita "idegensége" alapján dönt az alperes számára. Együttesen vizsgálva, különösen modern változataikban, az elkerülési doktrínák erőteljes eszközöket teremtenek a bíróságok számára a transznacionális viták elbírálásának elkerülésére. Sok esetben felcserélhető eszközök e cél eléréséhez; más esetekben pedig egymást helyettesítik, ha az egyik nem alkalmazható, ami még valószínűbbé teszi a transznacionális perek elutasítását.³⁶

A doktrínákat nem csak hatásukban, hanem a bíróságok szerint őket motiváló értékek is összekötik. A bíróságok az elkerülést támogató határozatokban a hatalmi ágak szétválasztásának megőrzéséről, a nemzetközi komititívitas biztosításáról és az alpereseknek okozott kellemetlenségek megelőzéséről beszélnek. Ez a cikk a bíróságok szaván fogadja, amikor ezeket az elsődleges célokat megfogalmazzák. Nemcsak azért teszi ezt, mert a bíróságok által megfogalmazott célok jól jelzik a tényleges céljaikat, hanem azért is, mert még ha a bíróságoknak más céljaik is vannak, érdemes értékelni, hogy az elkerülést

34. Néhány más, elkerülési doktrínának nevezhető doktrína, mint például a politikai kérdés doktrína vagy az állami aktus doktrína, az utóbbi években nem erősödött meg, vagy nem ugyanazok a három kinyilvánított törekvések motiválják őket. *Lásd pl.*, Curtis A. Bradley & Trevor W. Morrison, *Presidential Power, Historical Practice, and Legal Constraint*, 113 COLUM. L. REV. 1097, 1131 & n.122 (2013) (megjegyezve a politikai kérdés doktrína közelmúltbeli szűkítését); John T. Parry, *International Extradition, the Rule of Non-Inquiry, and the Problem of Sovereignty*, 90 B.U. L. REV. 1973, 2001 n.110 (2010) (megjegyezve, hogy a Bíróság szűken értelmezte az állami aktus doktrínát).

35. Köszönet Paul Stephannak, hogy rávilágított ezekre a különbségekre.

36. *Lásd pl.* *Kiobel* kontra *Royal Dutch Petrol. Co.*, 133 S. Ct. 1659, 1674 (2013) (Breyer, J., concurring in the judgment) (megjegyezve, hogy a *forum non conveniens* és a *comity* indokolja az *Alien Tort Statute* keresetek elutasítását); *Sinochem Int'l Co. v. Malay. Int'l Shipping Corp.*, 549 U.S. 422, 427 (2007) ("*Sinochem* indítványozta a kereset elutasítását ... a per-sonális joghatóság hiánya, *forum non conveniens* és nemzetközi komitívitas [okokból]").

elérte vagy elérheti még a bíróságok által kitűzött célokat is. A III. rész megmutatja, hogy a perjogi izolacionizmus, amely az említett elkerülési fejlemények eredménye, nem érte el ezeket a törekvéseket, és hogy eközben fontos amerikai szuverén érdekeket is aláásott.

A. A transznacionális jogviták elkerülésének növekedése

A tizenkilencedik század végén a területiség elvei - vagyis az az elképzelés, hogy a szuverén hatalmat a területi határok korlátozzák - szabályozták a bíróságok hatáskörét az ügyek tárgyalására és a törvényhozás hatáskörét a szabályozásra.³⁷ A huszadik század közepére azonban mind a hazai, mind a nemzetközi jog felismerte, hogy ez a koncepció elavult és hatástalan.³⁸ Ezt felváltotta az ésszerűségi stand-ard, amely értékelt az ügyet és a feleket a bírósághoz kötő tényezőket, valamint a szuverén érdekek közötti konfliktusokat.³⁹

Ez mind az ítélkezési, mind az előíró joghatóság tekintetében megtörtént.⁴⁰ A vizsgálat széles körű amerikai felfogása miatt⁴¹ és egyéb az amerikai jogrendszer sajátosságai miatt az amerikai bíróságok váltak a felperesek első számú választásává a transznacionális peres eljárások megindításához.⁴² Ennek a preferenciának több oka is volt. Az amerikai bíróságok nagy összegű kártérítést ígértek, beleértve a büntető kártérítés lehetőségét is.⁴³ Az amerikai jogról úgy gondolták, hogy nagyobb esélyt kínál a kártérítésre.⁴⁴ Az amerikai jogválasztási szabályok pedig úgy vélték, hogy az amerikai jognak kedveznek, még a tengerentúlon történt károkozások esetében is, ami valószínűbbé tette a felperesbarát amerikai anyagi jogi rendelkezések alkalmazását.⁴⁵ A felperesek azért is az amerikai bíróságokat részesítették előnyben, mert azok az opt-out

37. *Lásd* Am. Banana Co. kontra United Fruit Co., U213.S. (1909)347,357

38. *Lásd pl.* Gary B. Born, *A Reappraisal of the Extraterritorial Reach of U.S. Law*, 24 LAW & POL'Y INT'L BUS. 1, 21-59 (1992).

39. *Id.* 33-34. o.

40. *Lásd az alábbi* megjegyzéseket 51-54 és kísérő szöveg (ítélkező joghatóság); 103. lábjegyzet és kísérő szöveg (előíró joghatóság); *lásd még* Walter W. Heiser, *Toward Reasonable Limitations on the Exercise of General Jurisdiction*, 41 SAN DIEGO L. REV. 1035, 1055 (2004) (azzal érvelve, hogy a forum non conveniens elemzése "nagyértékben megegyezik" a tisztességes eljárás ésszerűségének elemzésével).

41. *Lásd pl.* United States v. Aluminum Co. of Am., F148.2d 416, 444 (2d Cir. 1945).

42. Lord Denning híres megjegyzete: "Ahogy a molylepkét vonzza a fény, úgy vonzza a pereskedőt az Egyesült Államok". Smith Kline & French Labs. Ltd. kontra Bloch, [1983] 1 W.L.R. 730 (A.C.), 733. o. (Eng.).

43. *Lásd pl.* Donald Francis Donovan & Anthea Roberts, *The Emerging Recognition of Universal Civil Jurisdiction*, 100 AM. J. INT'L L. 142, 149 (2006); Russell J. Weintraub, *International Litigation and Forum Non Conveniens*, 29 TEX. INT'L L.J. 321, 323 (1994).

44. *Lásd pl.* Alan O. Sykes, *Transnational Forum Shopping as a Trade and Investment Issue*, J37. LEGAL STUD. 339, 341-42 (2008).

45. *Lásd* Whytock, *Supra* note 28, 490-91. E cikk alkalmazásában állandónak tartok bizonyos hagyományos bölcsességeket a jogválasztási szabályokkal kapcsolatban, beleértve azt is, hogy egyes amerikai államok, legalábbis bizonyos esetekben, a fórum jogát részesítik előnyben. *Lásd* Christopher A. Whytock, *Myth of Mess? International Choice of Law in Action*, 84 N.Y.U. L. REV. 719, 732-33 (2009) (a hazai jogot támogató és a hazai felet támogató elfogultsággal kapcsolatos tudományos kutatások összegzése, amelyeket a hazai jog és a hazai fél által tartott

csoportos keresetek, megkövetelte, hogy a felek maguk fizessék meg a saját jogi költségeiket, engedélyezte az eseti díjakat, lehetővé tette a kiterjedt tárgyalás előtti feltárást, és széleskörű megközelítést alkalmazott a per-sonális joghatóság és a szövetségi törvények extraterritoriális hatókörét illetően.⁴⁶ A legtöbb külföldi fórum nem rendelkezett ezeknek a (széles körben kritizált) jellemzőknek a többségével, ha nem is mindegyikével.⁴⁷

Az elmúlt két évtizedben azonban a bíróságok korlátozták a transznacionális jogviták amerikai bíróságokhoz való hozzáférését. Ami itt a legfontosabb, mind az ítélezési, mind az előíró joghatóság tekintetében a bíróságok visszahúzódtak a területi jelleghez. Ezt azonban olyan módon tették, amely érzéketlen a személyiséggel (azaz az állampolgársággal vagy lakóhellyel) kapcsolatos kérdésekre és az amerikai felek igényeire.

1. Személyes joghatóság

A személyes joghatóság fejlődése a területiségtől való eltávolodás és a visszatérés története.⁴⁸

A tizenkilencedik század végén a személyes joghatóság megkövetelte, hogy az alperes jelen legyen a fórumon.⁴⁹ A huszadik század közepére azonban a bíróságok joghatóságot gyakorolhattak az államon kívüli alperesek felett, amennyiben azok "minimálisan érintkeztek" a fórum államával.⁵⁰ 1987-ben a Bíróság a konkrét joghatóság elemzését kiegészítette a "reasonableness" vizsgálatával, az ügy "nemzetközi kontextusának" fényében.⁵¹ Ez a lépés úgy tekinthető, mintha az elemzést kiegészítené egy el-nemzetközi komititívitás⁵² (a nemzetközi jog alapján) érvényesülése külföldi alperesekkel kapcsolatos ügyekben.⁵³

Az általános joghatósági ügyekben az alsóbb fokú bíróságok vizsgálata szintén gyakran az ésszerűsége összpontosított. 2011 előtt számos alsóbb szintű bíróság úgy határozta meg az általános joghatóság kérdését, hogy először azt vizsgálta, hogy az alperesnek a fórummal való kapcsolata kellően "folyamatos és rendszeres" volt-e ahhoz, hogy az alperesre az általános joghatóság hatálya alá tartozzon.

bírák és a modern amerikai jogválasztási szabályokban rejlő, de azzal érvelve, hogy ezek az előítéletek túlzóak, és valójában nincsenek jelen a transznacionális ügyekben). A jogválasztási szabályok javasolt módosításaira, beleértve a jogválasztási kérdések föderalizálásának lehetőségét a transznacionális ügyekben, lásd Donald Earl Childress III, *When Erie Goes International*, 105 NW. U. L. REV. 1531, 1574-75 (2011). Az ilyen kérdések túlmutatnak e cikk keretein.

46. *Lásd pl.*, Walter W. Heiser, *Forum Non Conveniens and Choice of Law: The Impact of Applying Foreign Law in Transnational Tort Actions*, 51 WAYNE L. REV. 1161, 1184 (2005).

47. *Lásd pl.* Geoffrey P. Miller, *The Legal-Economic Analysis of Comparative Civil Procedure*, 45 AM. J. COMP. L. 905, 908 (1997); *lásd még* John H. Langbein, *The German Advantage in Civil Procedure*, 52 U. CHI. L. REV. 823, 823 (1985) (megjegyezve "az [amerikai] feltárási és tárgyalási módok költségeit és bonyolultságát" érintő kritikákat).

48. *Vö.* J.R.R. TOLKIEN, *A HOBBIT, avagy oda és vissza* (1937). *Lásd általában* 4 CHARLES ALAN WRIGHT & ARTHUR R. MILLER, *SZÖVETSÉGI GYAKORLAT ÉS ELJÁRÁS* § (10653d ed. 2001).

49. *Lásd* Pennoyer kontra Neff, 95 U.S. 714, 723 (1878).

50. *Lásd* Int'l Shoe Co. v. Washington, U326.S. 310, (3161945).

51. *Lásd* Asahi Metal Indus. Co. v. Superior Court, U480.S. 116102, (1987).

52. *Lásd* az I.A.3. rész alatti tárgyalást.

53. Linda J. Silberman, *Goodyear és Nicastro*: S63.C. L. REV. 591,594 (2012).

fórum joghatóságát, majd azt, hogy a joghatóság érvényesítése "ésszerű" lenne.⁵⁴ Ezen elemzés alapján egy olyan vállalat, mint a Starbucks, amelynek minden államban vannak üzletei, és ezért minden államban van kapcsolata, az ország bármely pontján beperelhető lenne a világ bármely pontján tanúsított magatartásáért. A nemzetközi vélemény a kapcsolattartáson alapuló általános joghatóságot túlzónak bírálta.⁵⁵ Számos külföldi országban on-ly az alperes lakóhelye szerinti fórum rendelkezik általános joghatósággal az alperes felett.⁵⁶

Két közelmúltbeli ügyben, a *Goodyear Dunlop Tires Operations, S.A. kontra Brown*.⁵⁷ és a *Daimler AG kontra Bauman* ügyben a⁵⁸ Bíróság az általános joghatóság kérdését arra szűkítette le, hogy a társasági alperes "otthon van-e" a bíróság államában.⁵⁹

Mit jelent az "otthon" kifejezés?⁶⁰ A Bíróság felvetette, hogy a társaság lakóhelye hasonló jellemzőkkel bír, mint a társaság alapításának helye és a fő üzleti tevékenységének helye,⁶¹ és hogy e két helyen kívül nehéz lesz általános joghatóságot megállapítani.⁶² Ez valószínűleg a Starbucks felett általános joghatósággal rendelkező lehetséges államok számát egy - Washington - államra csökkenti, ahol a vállalat bejegyzett és székhelye is van. A határozat azt is feltételezi, hogy az amerikai vállalatok az Egyesült Államokban valahol személyes joghatóság alá tartoznak.

A "hazai" szabvány így kizárja a külföldi alperesek külföldi magatartásából eredő, határokon átnyúló peres ügyek jelentős részét.⁶³ Az olyan vállalatok, amelyek nem az Egyesült Államokban vannak bejegyezve, és nem is az Egyesült Államokban van a székhelyük, valószínűleg

54. *Lásd pl. Bauman v. DaimlerChrysler Corp.*, 644 F.3d 909, 920 (9th Cir. 2011), *rev'd sub nom. Daimler AG v. Bauman*, 134 S. Ct. 746, 763 (2014); Heiser, *supra* note 40, at 1042 & n.26 (összegyűjtve az alacsonyabb szintű bírósági eseteket, amelyek az ésszerűséget is magukban foglalják az általános joghatósági elemzésben).

55. *Lásd Heiser, Supra* 40. lábjegyzet, 1036-38. lábjegyzet.

56. Ronald A. Brand, *Access-to-Justice Analysis on a Due Process Platform*, 112 COLUM. L. REV. SIDEBAR (76,782012), http://columbialawreview.org/wp-content/uploads/2012/04/76_Brand.pdf.

57. 131 S. Ct. (2011)2846.

58. 134 S. Ct. 746.

59. *Goodyear*, S131. Ct., 2851; *Daimler*, 134 S. Ct., 2851; *Daimler*, 134 S. Ct., 2851. 751.

60. Alan Trammell azzal érvelt, hogy a Bíróság "otthon" fogalmának meghatározása valószínűleg nem terjed túl a társaság fő üzleti vagy alapítási helyén. *Lásd Alan M. Trammell, A Tale of Two Jurisdictions*, 68 VAND. L. REV. 501, 516 (2015). Ez a meghatározás hasonlóvá teszi a fogalmat más országok "székhely" fogalmához. *Lásd a* 44/2001/EK tanácsi rendelet, 44/2001. cikk. 60(1), 2001 O.J. (L 12) 1, 13 (EK) (a székhely meghatározása: az a hely, ahol egy jogi személy "(a) törvényes székhelye, vagy (b) központi ügyvezetése, vagy (c) fő üzleti tevékenységének helye").

61. *Daimler*, S134. Ct. at 760.

62. *Lásd id.* 760-61. o.; *lásd még:* Trammell, *Supra* 60. lábjegyzet, 21. o. *De vö. Daimler*, 134 S. Ct. 761 n.19. o. (arra utalva, hogy egy vállalat "kivételes esetben" egy harmadik helyen is otthon lehet).

63. *Lásd pl. Gucci Am., Inc. v. Weixing Li*, 768 F.3d 122, 136 (2d Cir. 2014); *Sonera Holding B.V. v. Çukurova Holding A.Ş.*, 750 F.3d 221, 223 (2d Cir. 2014) (per curiam); *Simon v. Republic of Hungary*, No. 10-1770 (BAH), WL2014 at1873411, *32 (D.D.C. May 9, 2014); *Alkanani v. Aegis Def. Servs., LLC*, 976 F. Supp. 2d 13, 35 (D.D.C. 2014). *De lásd* *Barriere v. Juluca*, No. 12-23510-CIV, 2014 WL 652831, at *8 (S.D. Fla. 2014. február 19.) (általános joghatóság megállapítása egy államon kívüli alperes felett).

többé nem lehet általános joghatóság alá vonni ebben az országban, függetlenül attól, hogy milyen kapcsolataik vannak egy adott állammal.

A konkrét joghatóság továbbra is rendelkezésre állhat olyan esetekben, amelyek az alperesnek az adott állammal való kapcsolataiból erednek. Egy nemrégiben hozott határozat azonban azt sugallja, hogy a konkrét joghatóság nem biztos, hogy képes kitölteni az általános joghatóság átalakulása által hagyott űrt.⁶⁴ A *J. McIntyre Machinery, Ltd. kontra Nicaastro* ügyben a Bíróság úgy ítélte meg, hogy a New Jersey-i bíróságnak nincs konkrét joghatósága egy olyan brit gyártóval szemben, akinek a nyírógép szétroncsolta egy New Jersey-i lakos New Jersey-ben dolgozó kezét. A Bíróság azzal érvelt, hogy a gyártó nem "mani- fest szándékot arra, hogy alávesse magát" New Jersey hatalmának, még akkor sem, ha az Egyesült Államok piacának egészét célozta meg.⁶⁵ Ezt az eredményt széles körben bírálták, mivel megtagadta az amerikai felperesektől azt a lehetőséget, hogy külföldi alpereseket pereljének be az Egyesült Államok bíróságain az Egyesült Államokban bekövetkezett sérülések miatt, ⁶⁶és mivel arra ösztönözte a külföldi vállalatokat, hogy elkerüljék a joghatóságot azáltal, hogy úgy alakítják ki üzleti tevékenységüket, hogy ne az egyes államokat célozzák meg.⁶⁷

Bizonyos értelemben a *Nicaastro* kivételnek tűnik a területi alapú visszahúzódság alól, mivel elutasítja a joghatóságot még az Egyesült Államokban érzett károkkal kapcsolatos perekben is. Más értelemben azonban a területi jelleg szteroidokon, fetiszizálva a konkrét szuverénnel (és annak területével) való célzott kapcsolat fogalmát, úgy, hogy még egy adott területen bekövetkezett kár is elégtelen a joghatóság alátámasztásához az adott szuverénnel való célzott kapcsolat nélkül.⁶⁸

Még ha az általános joghatóság az amerikai alperesek elleni transznacionális perekben rendelkezésre is áll, a külföldiekkel szemben pedig a különös joghatóság, más, például az alább tárgyalt elkerülési doktrínák akkor is megakadályozhatják, hogy az ügyet az amerikai bíróságok tárgyalják.

2. *Forum non conveniens*

A gyakorlatban a *forum non conveniens* gyakran kizárja a külföldi felpereseket és külföldi magatartást érintő transznacionális ügyeket az amerikai bíróságoktól. Ez az amerikai alpereseknek fórummentességet biztosíthat a hazai fórumon, ami ellentétes azzal az elvvel, hogy az alperes általános joghatóság alá tartozik ott, ahol "otthon" van.

64. Lásd pl. Patrick J. Borchers, *One Step Forward and Two Back: Missed Opportunities in Refining the United States Minimum Contacts Test and the European Union Brussels I Regulation*, 31 ARIZ. J. INT'L & COMP. L. 1, 4 (2014) (arra utalva, hogy az általános joghatóság korábban "részleges ellenszer" volt a konkrét joghatóság "hiányosságaira").

65. 131 S. Ct. (2780,20112788,2790) (többségi vélemény).

66. A Federal Rule of Civil Procedure 4(k)(2) bekezdése megállapítja a szövetségi bíróság személyes joghatóságát az olyan perek esetében, amelyek tekintetében egyetlen állam sem rendelkezik személyes joghatósággal, de ez csak azokra a perekre vonatkozik, amelyek "a szövetségi jog alapján merülnek fel".

67. Lásd *Nicaastro*, 131 S. Ct. at 2794-95 (Ginsburg, J., más véleményen); Arthur R. Miller, *McIntyre in Context: A Very Personal Perspective*, 63 S.C. L. REV. 465, 475 (2012).

68. Lásd *Nicaastro*, 131 S. Ct. at 2789 (többségi vélemény) ("[P]ersonális joghatóság re-quires a forum-by-forum, or sovereign-by-sovereign, analysis Because the United States egy különálló szuverén állam, az alperes elvileg az Egyesült Államok bíróságainak joghatósága alá tartozhat, de nem egy adott államé alá.").

A forum non conveniens egy "szövetségi szokásjogi helyszínszabály",⁶⁹ amely ma a szövetségi bíróságokon csak a transznacionális ügyekben alkalmazandó.⁷⁰ Míg a személyes joghatóság alkotmányos alapokon nyugszik, addig a forum non conveniens doktrína a bíróság "eredendő hatáskörén" alapul.⁷¹ A Legfelsőbb Bíróság a forum non conveniens-t a huszadik század közepén kristályosította ki,⁷² éppen akkor, amikor a bíróságok elutasították a területiséget.⁷³ A doktrína egy többtényezős mérlegelési tesztet fogalmaz meg annak meghatározására, hogy a bíróság megtagadhatja-e a joghatóság gyakorlását, ha rendelkezésre áll alternatíva.⁷⁴ A vizsgálat számos közérdekű tényezőt vesz figyelembe, amelyek a bírósági erőforrásokra összpontosítanak, valamint magánérdekű tényezőket, amelyek az alperes terheire összpontosítanak.⁷⁵

Kezdetben a Bíróság hangsúlyozta, hogy a bíróságoknak "ritkán" kell elutasítaniuk a joghatóságot ezekben az összefüggésekben.⁷⁶ De bár a forum non conveniens formális doktrínája a transznacionális kontextusban 1981 óta alig változott, alkalmazása jelentősen átalakult. Az idő múlásával az alkalmazása "a jelenlegi, legmegfelelőbb fórumra épülő változatává vált, amely szerint a bíró meggyőződése, hogy gyakorlatilag bármilyen okból máshol megfelelőbb lenne a tárgyalás, igazolja a forum non conveniens elutasítását."⁷⁷ Ez még akkor is igaz, ha a technológia és a szállítás a technológia fejlődése csökkentette a távoli fórumban folyó pereskedés kellemetlenségeit.⁷⁸

A Legfelsőbb Bíróság több ponton is aláásta azt az eredeti előfeltevést, hogy a forum non conveniens elutasításának "ritkának" kell lennie. A legjelentősebb, hogy a *Piper Aircraft Co. kontra Reyno* ügyben⁷⁹ a Bíróság négy fontos fea-

69. Am. Dredging Co. kontra Miller, 510 U.S. 443, 453 (1994).

70. 2A 8 U.S.C. § 1404 (2013), amely engedélyezi a szövetségi kerületi bíróságok közötti áthelyezéseket, kizorította a forum non conveniens-t a hazai szövetségi kontextusban. Lásd Elizabeth T. Lear, *Congress, the Federal Courts, and Forum Non Conveniens: Friction on the Frontier of the Inherent Power*, IOWA 91 L. REV. 1147, (11492006).

71. Lásd Lear, *supra* note 70, at 1207 (érvelve amellett, hogy a forum non conveniens e hatalom alkotmányellenes felhasználása); Cassandra Burke Robertson, *Transnational Litigation and Institutional Choice*, 51 B.C. L. REV. 1081, 1100 (2010) (idézi a Chambers v. NASCO, Inc., U501.S. (32,199144)).

72. Lásd *pl.* Gulf Oil Corp. kontra Gilbert, U 330.S. (501,1947502); Childress, *fentebb* jegyzet a3, 165.

73. Lásd *pl.* Int'l Shoe Co. kontra Washington, 326 U.S. 316310, (1945).

74. Lásd *Gulf Oil*, 330 U.S., 508-09. o.

75. A *Gulf Oil* ügyben a Bíróság felsorolta a nem kizárólagos "köz-" és "magánérdekű" ~~szempontok~~ amelyek alapján a bíróság a forum non conveniens döntését meghozza. A közérdekű tényezők közé tartozik a bíróság zsúfoltsága, az esküdtzéki kötelezettség előírása, a "helyi viták otthon történő eldöntése", valamint az, hogy a fórum bírósága az ügyre irányadó joggal otthonosan mozogjon. *Id.* A magánjellegű tényezők közé tartozik a bizonyítékokhoz és tanúkhöz való "könnyű hozzáférés", "és minden más olyan gyakorlati probléma, amely az ügy tárgyalását egyszerűvé, gyorsabbá és olcsóbbá teszi". *Id.* 508.

76. *Id.* 508. o.; lásd David W. Robertson & Paula K. Speck, *Access to State Courts in Transnational Personal Injury Cases: Forum Non Conveniens and Antisuit Injunctions*, 68 TEX. L. REV. 937,940 (1990).

77. Robertson & Speck, 76. sz. lábjegyzet, a következőnél 940.

78. Lásd Allan R. Stein, *Forum Non Conveniens and the Redundancy of Court-Access Doctrine*, 133 U. PA. L. REV. 781, n784.12 (1985).

79.454 USA (2351981).

a tanításhoz. Először is, és ez talán a legfontosabb, úgy ítélte meg, hogy a külföldi felperes nem élvezheti a szokásos vélelmet, amely szerint a felperesnek a fórum megválasztása iránti tiszteletet kell élveznie, mivel kevesebb okunk van feltételezni, hogy a felperes kényelemből választotta a fórumot.⁸⁰ Másodszor, úgy ítélte meg, hogy a bíróságoknak nem szabad figyelembe venniük, hogy a felperes az alternatív fórumon kevésbé kedvező joggal szembesülne-e, pontosan azért, mert ha ez lenne a helyzet, "az elutasítás ritkán lenne megfelelő".⁸¹ Harmadszor, a bíróságoknak csak "ritkán" kellene megállapítaniuk, hogy az alternatív fórum *nem áll rendelkezésre*.⁸² Negyedszer, és ami a legfinomabb, a Bíróság figyelmen kívül hagyta (de nem vitatta) az alsóbb fokú bíróságok azon megállapításait, hogy a pennsylvaniai jogot kell alkalmazni, elutasítva ezzel a legtöbb bírósági körben korábban kialakult azon felfogást, hogy a joghatóságot fenn kell tartani, ha az amerikai jog alkalmazandó.⁸³

A Bíróság legutóbbi, a forum non conveniens-sel foglalkozó ügyében a Bíróság jóváhagyta a forum non conveniens mérlegelésének gyakorlatát még annak megállapítása előtt is, hogy a bíróság rendelkezik-e joghatósággal.⁸⁴ Egyes tudósok úgy vélik, hogy ez a fejlemény növelheti a forum non conveniens elutasításának arányát. a szövetségi bíróságok előtt.⁸⁵

Ma Chris Whytock és Donald Childress tanulmányai azt sugallják, hogy a szövetségi bíróságok nagyobb valószínűséggel adnak helyt a forum non conveniens indítványoknak külföldi felpereseket vagy külföldi jogot érintő ügyekben.⁸⁶ Ez az eredmény "doktrinálisan nem meglepő", tekintve, hogy a *Piper Aircraft* megfosztja a külföldieket attól a tipikus tiszteletadástól, amelyet a bíróságok a felperesek számára a fórum megválasztása esetén biztosítanak.⁸⁷ De a forum non conveniens disz- missziók még amerikai alperesek elleni ügyekben is előfordulnak.⁸⁸ Az Egyesült Államokban indított transznacionális peres eljárások mennyiségére vonatkozó megfelelő statisztikák nélkül bevallottan nehéz meghatározni a fórum-ellenesség növekedésének arányát vagy okát.

80. *Id.* 255-56.

81. *Id.* 250.

82. *Id.* a 22. pontnál 254.

83. *Lásd* Robertson & Speck, *fenti* megjegyzés, 76, 22. pont. 941

84. *Sinochem Int'l Co. v. Malay. Int'l Shipping Corp.*, U 549.S. 428-29422, (2007); *lásd* Alan M. Trammell, *Jurisdictional Sequencing*, GA47. L. REV. 1099, 1109-10 (2013).

85. *Lásd* Whytock, *fenti* jegyzet, 28,503502., és 116. o.

86. A forum non conveniens alapján történő elutasítás aránya ötven százalék körül mozog. Childress, *supra* note at 3,168-70 (idézi azokat a statisztikákat, amelyek szerint az ilyen körülmények között történő elbocsátások aránya ötven százalék körül van, és kifejti, hogy ezek a statisztikák miért jelentik alul az elbocsátásokat); Christopher A. Whytock, *Politics and the Rule of Law in Transnational Judicial Governance: The Case of Forum Non Conveniens* 16 (2007. február 28.) (kiadatlan kézirat), *elérhető a* http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=969033 oldalon. Ezek a számok azonban megnövekednek, ha külföldi felperesekről vagy külföldi jogról van szó. Childress, *Supra* note 72, 169. o.; Whytock, *supra* note, 28,503. o.

87. Whytock, *fenti* 28,503. lábjegyzet.

88. *Lásd pl.* Pollux Holding Ltd. kontra Chase Manhattan Bank, 329 F.3d 64, 67-68, 71, 73-74 (2d Cir. 2003); Aguinta kontra Texaco, Inc., 303 F.3d 470, 480 (2d Cir. 2002); *Can v. MD Helicopters, Inc.*, No. 1 CA-CV 10-0367, 2011 WL 1483783, at *1, *4 (Ariz. Ct. App. Apr. 19, 2011); *Paulownia Plantations de Pan. Corp. v. Rajamannan*, 793 N.W.2d 128, 130, 137-39 (Minn. 2009).

non conveniens elbocsátások, de ma már egyértelmű, hogy az ilyen elbocsátások az elmúlt évtizedekben messze nem voltak "ritkák".⁸⁹

Egy ilyen erős forum non conveniens rendszer, amely megvédi a hazai védőket a külföldi felperesek által indított ügyekben a pereskedés kellemetlenségeitől, szokatlan. Kevés más nemzet ismeri el a forum non conveniens-t, és azok, amelyek elismerik, általában csak igen csekély mértékben engedélyezik.⁹⁰

3. Tartózkodás comity

A bíróságok a nemzetközi komitásra hivatkoznak, hogy megmagyarázzák, mit tesznek a transznacionális ügyekben,⁹¹ de ez egy olyan kifejezés, amelynek "sok, túl sok jelentése van".⁹² A Legfelsőbb Bíróság a komitást úgy írta le, mint "az elismerést, amelyet egy nemzet a saját területén egy másik nemzet jogalkotási, végrehajtási vagy bírósági aktusainak ad, kellő tekintettel mind a nemzetközi kötelezettségekre és kényelemre, mind pedig a nemzetközi jogra és a jogállamiságra.

saját állampolgárainak vagy a törvényei védelme alatt álló más személyeknek a jogait."⁹³ Más szóval, gyakorlatilag bármit vagy semmit jelenthet. De of- ten egyfajta bíróságok közötti diplomáciát ír le, amelyről régóta feltételezik, hogy a bíróságok alkotmányos hatáskörébe tartozik.

A komitívitás egy olyan önálló doktrína, amely lehetővé teszi a bíróság számára, hogy mérlegelési jogkörében "megtagadja a joghatóság gyakorlását egy külföldi államban szabályosan elbírált ügyben".⁹⁴ Ez visszamenőlegesen is alkalmazható, hogy tartózkodjon a bírósági eljárásoktól.

89. *Vö. Gulf Oil Corp. v. Gilbert*, 330 U.S. 501, 509 (1947) (a forum non conveniens-t olyan doktrínaként írja le, amelyet csak "meglehetősen ritka esetekben" kell alkalmazni).

90. *Lásd pl. , Regie Nationale des Usines Renault SA kontra Zhang* (2002) 210 CLR 491 (Austl.) (elutasította a külföldi alperesek ellen indított perben az alternatív fórumra történő elutasításra irányuló kérelmet, és külföldi jogot alkalmazott, amikor a jogellenes cselekmény külföldön történt, és az egyetlen kapcsolat a fórummal a felperes állampolgársága volt); *Goshawk Dedicated Ltd. kontra Life Receivables Ir. Ltd.*, [2008] 2 I.L.R.M. 460 (H. Ct.) (Ir.) (elutasítva egy ír állampolgárral szembeni ügy elutasítását, annak ellenére, hogy ugyanazon felek közötti, azonos kérdésekkel foglalkozó eljárást korábban amerikai bíróságon indítottak); *John JA Burke, Foreclosure of the Doctrine of Forum Non Conveniens Under the Brussels I Regulation: Advantages and Disadvantages*, 2008 EUR. LEGAL F. (E) I-121, I-122- -123 (a forum non conveniens brit doktrínájának ismertetése); *Christopher A. Whytock, Foreign State Immunity and the Right to Court Access*, 93 B.U. L. REV. 2033, 2052 n.111 (2013) (felsorolva azt a néhány nemzetet, amelyek rendelkeznek forum non conveniens doktrínával).

91. *Lásd pl. , William S. Dodge, International Comity in American Law*, COLUMBIA L. REV. (megjelenés: 2015. december), elérhető a http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2558175.

92. *United States v. Vanness*, 85 F.3d 661, 663 n.2 (D.C. Cir. 1996) (a "joghatóság" közismerten rosszul értelmezett fogalmával kapcsolatban ezt a gyakran idézett, számos jogi fogalomra vonatkozó kifejezést használta).

93. *Hilton v. Guyot*, U159.S. 163-64113, (1895); *lásd még ALEX MILLS, THE CONFLUENCE OF PUBLIC AND PRIVATE INTERNATIONAL LAW: JUSTICE, PLURALISM AND SUBSIDIARITY IN THE INTERNATIONAL CONSTITUTIONAL ORDERING OF PRIVATE LAW* 1-2 (2009) (megjegyezve, hogy a comity a nemzetközi magánjog nemzetközi közjogi dimenziójának elismerését jelenti).

94. *Maxwell Comm'n Corp. v. Societe Generale (In re Maxwell Comm'n Corp.)*, 93 F.3d 1036, 1047 (2d Cir. 1996); *lásd pl. España v. ABSG Consulting, Inc.*, 334 F. App'383,x384 (2d Cir. 2009); *Ungaro-Benages v. Dresdner Bank AG*, F379.3d 1237-381227,.

egy ügy tárgyalása, ha egy külföldi bíróság már elbírált egy megismételt keresetet; pro- spektív módon, hogy tartózkodjon egy olyan ügy tárgyalásától, amelyet egy külföldi bíróság előtt lehet indítani; vagy ezzel párhuzamosan, hogy tartózkodjon egy olyan ügy tárgyalásától, amelyet akkor indítottak, amikor egy megismételt per egy külföldi bíróság előtt folyamatban van.⁹⁵ Az utóbbi két helyzetben egyes szövetségi bíróságok mérlegelik, hogy a "nemzetközi kom- potencia" vagy más értékek, például a méltányosság és a bírói gazdaságosság, a kereset felfüggesztését vagy elutasítását javasolják-e.⁹⁶

Az általam "tartózkodó komitivitásnak" nevezett gyakorlat, amely a nemzetközi komititívás nevében tartózkodik az ügy tárgyalásától, olyan körülmények között fordul elő, amelyek átfedésben vannak a forum non conveniens-szel. A két doktrína azonban fogalmilag különbözik egymástól. A comity lehetővé teszi, hogy "a bíróságok egy másik szuverén állam legfőbb érdekei iránti tiszteletből tartózkodjanak", míg a forum non conveniens "a megfontolások sokkal szélesebb körét tükrözi, leginkább a felek kényelmét és a transznacionális ügyek tárgyalásának gyakorlati nehézségeit".⁹⁷ A kettő azonban azonos vagy egymást átfedő körülmények között is alkalmazható, mint például a párhuzamos, párhuzamos, párhuzamos peres ügyek elutasítása.

A tartózkodási komititívás tehát egy további, bár kevésbé népszerű, mérlegelési jogkörrel rendelkező lehetőség a bíróságok számára a transznacionális ügyek elutasítására. A jelenlegi alapértelmezett vélelmek nem kedveznek a tartózkodási komitításra alapított elutasításnak.⁹⁸ Egyes tudósok azonban úgy vélik, hogy a bíróságoknak nagyobb hajlandóságot kellene mutatniuk az amerikai perek felfüggesztésére vagy elutasítására, miután a külföldi fórumokon már párhuzamos pereket indítottak.⁹⁹

4. A területenkívüliséggel szembeni vélelem

A transznacionális jogviták elkerülésének kérdését nem szabadna tárgyalni anélkül, hogy ne említenénk meg a területi hatályon túli jogértelmezési vélelem kánonját. Bár ez arra vonatkozik, hogy a felperesnek van-e törvényben meghatározott oka a

(11th Cir. 2004); *Sequihua v. Texaco, Inc.*, 847 F. Supp. 61, 63 (S.D. Tex. 1994); *lásd még Hartford Fire Ins. Co. v. California*, 509 U.S. 764, 797-98 (1993) (megállapítva, hogy "a nemzetközi komitítás nem ellenzi a joghatóság gyakorlását" egy külföldi magatartással kapcsolatos ügyben).

95. *Lásd Ungaro-Benages*, 379 F.3d at 1238 (a komititívás fogalma retrospektív vagy prospektív, és a párhuzamos peres ügyek retrospektív komititívásként való figyelembevétele).

96. Linda Silberman, *A Proposed Lis Pendens Rule for Courts in the United States: The International Judgments Projects of the American Law Institute*, in *INTERCONTINENTAL COOPERATION THROUGH PRIVATE INTERNATIONAL LAW: ESSAYS IN MEMORY OF PETER E. NYGH* 341, 351 (Talia Einhorn & Kurt Siehr eds., 2004); *lásd még Parrish*, *supra* note 12, 243-44. o.).

97. *Quackenbush v. Allstate Ins. Co.*, 517 U.S. 706, 723 (1996) (idézetek kihagyva) (a forum non conveniens és a hazai tartózkodási doktrínák közötti különbségek megvitatása az amerikai államok közötti komitítás alapján).

98. *Lásd Parrish*, *Supra* note 12, 242-43. o. (megállapítva azokat az okokat, amelyek miatt a párhuzamos peres eljárások "akadálytalanul" folytatódnak). Továbbá, a forum non conveniens-től eltérően a Legfelsőbb Bíróság soha nem foglalkozott közvetlenül a tartózkodási komititívás kérdésével a duplikatív nemzetközi peres eljárásokkal összefüggésben. *Id.* 241. o.

99. *Lásd pl. id.* at 243-44; Andreas F. Lowenfeld, *Forum Shopping, Antisuit Injunctions, Negative Declarations, and Related Tools of International Litigation*, 91 AM. J. INT'L L. 314, (3181997).

a szövetségi jog szerinti kereset,¹⁰⁰ ami inkább a vélelmező, mint az ítélkezési joghatóság kérdése, a vélelem egy másik eszköz a transznacionális pereskedés elkerülésére az amerikai bíróságokon. Különösen a vélelem megerősítését célzó közelmúltbeli vélemények fényében ez azt eredményezheti, hogy az amerikai felperesek elveszítik a perlési fórumot, az amerikai alperesek pedig a külföldön elkövetett magatartásukért hazai fórumon mentességet kapnak.

A huszadik század elején a bíróságok azt feltételezték, hogy a Kongresszus nem hajlamos a területen kívüli magatartás szabályozására.¹⁰¹ Az 1980-as évek végére azonban ez a vélelem szinte teljesen megszűnt.¹⁰² A bíróságok ehelyett a ~~rendő~~ jog módszereit alkalmazták a törvények extraterritoriális hatályának eseti alapon történő értelmezésére, figyelembe véve az ügy és a fórum közötti "összekötő tényezőket", olyan különböző területeken, mint a bizalom elleni küzdelem, a védjegy, az értékpapírcsalás és az emberi jogok, és a nemzeti jogszabályok közötti összeütközések.¹⁰³

*Az EEOC kontra Arabian American Oil Co. ügyben hozott ítéletben foglalt tanítás újraélesztése. (Ar- amco) ügyben*¹⁰⁴ a Bíróság kihirdette az egyértelmű kijelentésnek tűnő szabályt, amely megköveteli, hogy a Kongresszus meghatározza, hogy a törvényt extraterritoriálisan kívánja alkalmazni, hogy a Bíróság így értelmezze azt.¹⁰⁵ De még *az Aramco* után is, a jog egyes területei jog, beleértve az értékpapírcsalást és az emberi jogi pereket, továbbra is mentesnek tűntek a vélelem alól.¹⁰⁶

A közelmúltban két olyan ügyben, amelyekben külföldi felperesek, külföldi alperesek és külföldi magatartás (az úgynevezett "külföldi köbméteres" ügyek¹⁰⁷), a Bíróság azonban megerősítette a területiséghez való visszahúzódását. Először a *Morrison kontra National Australia Bank Ltd. ügyben*, a¹⁰⁸ Bíróság elvetette a Második Körzet régóta fennálló precedensét, és úgy ítélte meg, hogy az extraterritorialitás-ellenes vélelem az értékpapírcsalásra vonatkozik.

100. A Legfelsőbb Bíróság a közelmúltban tisztázta, hogy egy jogszabály extraterritoriális hatálya érdemi kérdést vet fel, nem pedig az alanyi joghatóság kérdését, ahogyan azt sokáig nem értették. *Lásd Morrison v. Nat'l Austl. Bank Ltd.*, 561 U.S. 253-54247, (2010).

101. *Lásd* Am. Banana Co. kontra United Fruit Co., U213.S. (1909)347.,357

102. *Lásd* William S. Dodge, *Understanding the Presumption Against Extraterritoriality*, 16 BERKELEY J. INT'L L. 85, 85-86 (1998).

103. Born, *Supra* 38. lábjegyzet, 44-45. o.

104.499 USA (2441991).

105. *Id.* 248. A Bíróság ezt a szabályt még akkor is alkalmazta, ha meggyőző bizonyítékok álltak rendelkezésre arra vonatkozóan, hogy a Kongresszus szándéka szerint a vonatkozó törvényt külföldön is alkalmazni kellett volna. *Lásd id.* 266-71. o. (Marshall, J., más véleményen). Valójában nem sokkal a határozat után a Kongresszus módosította a jogszabályt, hogy megdöntse az *Aramco* értelmezését. Civil Rights Act of 1991, Pub. L. No. 102-166, § 109, 105 Stat. 1071,1077.

106. Évtizedekig, többek között a trösztellenes, az értékpapírcsalás, a RICO, a szövetségi büntetőjog és a nemzetközi emberi jogi perek területén a vélelmet hagyományosan nem alkalmazták. *Lásd* Pamela K. Bookman, Note, *Solving the Extraterritoriality Problem: Lessons from the Honest Services Statute*, VA92. L. REV. 749,758 (2006) (idézi CURTIS A. BRADLEY & JACK L. GOLDSMITH, KÜLKAPCSOLATI JOG: (2003)).

107. Eugene Kontorovich, *Kiobel Surprise*: 89 NOTRE DAME L. REV. 1671, 1689-90 (2014) (a "for- eign- kubikus" fogalmának meghatározása).

108.561 USA (2472010).

intézkedések.¹⁰⁹ Ez az elmozdulás a korábban természetesnek tekintett transznacionális peres eljárások nagy részét kizárta, beleértve az amerikai felperesek által indított pereket is.¹¹⁰

Három évvel később, a *Kiobel kontra Royal Dutch Petroleum Co.* ügyben¹¹¹ a Bíróság alkalmazta a vélelmet egy olyan ügyben, amelyben a felperesek az Alien Tort Statute alapján hivatkoztak joghatóságra,¹¹² elosztatva minden kétséget afelől, hogy a *Morrisonban* bejelentett extraterritorialitási doktrína újjáélesztése messze túlmutat az értékpapírok kontextusán.¹¹³ Az alsóbb szintű bíróságok komolyan veszik az irányelvet, és a doktrínát más olyan területekre is alkalmazzák, amelyekről sokáig úgy gondolták, hogy megdöntik a vélelmet, beleértve a RICO-t és a szövetségi büntetőjogot.¹¹⁴ A *Morrison* és a *Kiobel* után a kánon számos tárgyi területen zárja le a pereket, amelyeket az Egyesült Államok de-fendensek, az amerikai felperesek, sőt az amerikai kormány is -, amelyek sokáig megúszták az *Aramco* vélelmét.¹¹⁵

B. Kijelölt célok

Ahhoz, hogy megértsük, hogy az elkerülő döntések sikeresek voltak-e, és hogy az ebből eredő peres elszigetelődés méltó törekvés-e, meg kell vizsgálni, hogy mit akarnak elérni a doktrínák. Az amerikai bíróságoknak a peres eljárásokkal szembeni növekvő ellenséges magatartását tanulmányozó tudósok általában véve megjegyezték, hogy a Legfelsőbb Bíróság bírái ezeket a fejleményeket az amerikai igazságszolgáltatási rendszer vélt bajaira adott reakcióként indokolják: a visszaélések veszélye, a peres eljárások költségei és a peren kívüli eljárások lehetősége.

109. *Lásd id.* 257,261.

110. *Lásd pl.* Elliott Assocs. kontra Porsche Automobil Holding SE, 759 F. Supp. 2d 469, 470-71 (S.D.N.Y. 2010). *De lásd* Absolute Activist Value Master Fund Ltd. v. Ficeto, 677 F.3d 60, 62 (2d Cir. 2012) (olyan tények tárgyalása, amelyek alátámaszthatják az amerikai felperesek külföldi tőzsdei kereskedésen alapuló panaszát).

111. 133 S. Ct. (16592013).

112. 28 U.S.C. § (13502013).

113. *Lásd* Anthony J. Colangelo, *Kiobel: Muddling the Distinction Between Prescriptive and Adjudicative Jurisdiction*, MD28. J. INT'L L. (65,201366).

114. *Lásd pl.* Liu Meng-Lin v. Siemens AG, 763 F.3d 175, 176-81 (2d Cir. 2014) (*Morrison* alkalmazása a Dodd-Frank törvény megtorlás elleni rendelkezéseire); *United States v. Vilar*, 729 F.3d 62, 72-74 (2d Cir. 2013) (*Morrison* alkalmazása értékpapír-bűncselekményekre, ellentétben azzal a korábbi felfogással, hogy a szövetségi büntetőjog mentesül az anti-extraterritorialitás vélelme alól a *United States v. Bowman*, 260 U.S. 94 (1922)); *Norex Petrol. Ltd. v. Access Indus., Inc.*, 631 F.3d 29, 30-31 (2d Cir. 2010) (per curiam) (a *Morrison-t* a RICO-követelésekre alkalmazva). *De vö. pl.* , *European Community v. RJR Nabisco, Inc.*, 764 F.3d 129, 135-36 (2d Cir. 2014) (a *Norex* korlátozásával); *United States v. Lawrence*, 727 F.3d 386, 392 & n.2 (5th Cir. 2013) (elutasítva a *Kiobel* érvelés kiterjesztését a 21 U.S.C. § 959(b) alkalmazására).

115. *Lásd például* a *City of Pontiac Policemen's & Firemen's Ret. Sys. v. UBS AG*, 752 F.3d 173, 176 (2d Cir. 2014) (*Morrison* alkalmazásával kizárta a külföldi alperes által felajánlott és a belföldi felperes által külföldi ügylet keretében vásárolt értékpapírokkal kapcsolatos keresetet, még akkor is, ha ezeket az értékpapírokat egy belföldi tőzsdén keresztbe jegyezték); *Balintulo v. Daimler AG*, 727 F.3d 179-80174,, (1822d Cir. 2013) (a *Kiobel-t* amerikai alperesek elleni perekre alkalmazva); *John C. Coffee, Jr., What Hath 'Morrison' Wrought*, N.Y. L.J., Sept. 16, 2010, at 5 ("[*Morrison*] megtagadja az amerikai befektetőktől, hogy amerikai vállalatot pereljenek, ha a vételi vagy eladási ügylet offshore történik.").

torted települések.¹¹⁶ Ez az alrész arra összpontosít, hogy a bíróságok szerint mi motiválja a *transznacionális* perek elkerülését.

Bár ezek a doktrinális fejlemények nem alkotnak egységes, összehangolt erőforrást, úgy tűnik, hogy a bíróságok három közös értéket fogalmaznak meg, amelyek támogatják a területiséghez való visszatérést ezekben a különböző doktrinális kontextusokban. Először is, a transznacionális peres ügyek a hatalmi ágak szétválasztásával kapcsolatos aggályokat vetnek fel, mivel szövetségi bíróságok olyan ügyeket bírálnak el, amelyek külügyeket érintenek, amelyeknek a politikai ágak hatáskörébe kellene tartozniuk.¹¹⁷ Másodsor, és ehhez kapcsolódóan, a transznacionális peres eljárásokról néha úgy vélik, hogy veszélyeztetik a nemzetközi komitivitást azáltal, hogy sértik a külföldi államokat vagy sértik szabályozási hatáskörüket.¹¹⁸ Harmadszor, a bíróságok és a képviselők azt állítják, hogy a transznacionális pereskedés, különösen az amerikai bíróságok előtt, különösen

különösen nehézkes az alperesek számára, akár külföldiekről van szó, akik távol az otthonuktól pereskednek¹¹⁹ vagy a tengerentúlon felmerülő jogvitákba keveredett helyi alperesek.¹²⁰

Az alperesekre való összpontosítás inkább leíró, mint normatív; ahogyan azt már említettük, a doktrínák sokkal inkább az alperesek érdekeire összpontosítanak, mint a felperesekéira.

1. *A hatáskörök szétválasztása*

A transznacionális jogviták bonyolult hatalommegosztási kérdéseket vetnek fel, mivel a szövetségi kormány mindhárom ágának alkotmányos szerepe van a joghatóság meghatározásában: a bíróságok határozzák meg a bíróságokhoz való hozzáférés szabályait és az interpretatív statútumokat, a Kongresszus határozza meg a bíróságok joghatóságát, a végrehajtó hatalom pedig a külkapcsolatokat uralja, beleértve a nemzetközi magánjogi kérdésekkel kapcsolatos szerződéses tárgyalásokat.¹²¹ Érdekeik és napirendjeik azonban nem mindig egyeznek.

A tudósok és a bíróságok egyetértenek abban, hogy a transznacionális peres ügyek a hatalmi ágak szétválasztásával kapcsolatos aggályokat vetnek fel, mivel az ilyen peres ügyek hatással lehetnek a külügyekre.¹²² Ez az aggodalom független a bíróságok azon törekvésétől, hogy előmozdítsák a nemzetközi komitivitást. Ehelyett a bíróságok alacsonyabb szintű hatáskörével és alkotmányos felhatalmazásával kapcsolatos aggodalomról van szó.

116. *Lásd pl.* Miller, *Supra* note, 67,477. pont.

117. *Lásd pl.*, Curtis A. Bradley, *The Costs of International Human Rights Litigation*, CH2. J. INT'L L. 466-67457, (2001).

118. *Lásd az alábbi* megjegyzést 141.

119. *Lásd pl.* Asahi Metal Indus. Co. v. Superior Court, U480.S. (102,1987)14).

120. *Lásd pl.* Aguinda kontra Texaco, Inc., 303 F.3d 470, 473 (2nd Cir. 2002).

121. *Vö. pl.*, M. Elizabeth Magill, *The Real Separation in Separation of Powers Law*, 86 VA. L. REV. 1127 (2000) (különbséget téve a "funkciók szétválasztása" és a hatalmi ágak közötti "hatalmi egyensúly" között); Ryan M. Scoville, *Legislative Diplomacy*, MICH12. L. REV. 331 (2013) (a Kongresszus külügyi szerepének elemzése).

122. *Lásd pl.* Torres v. S. Peru Copper Corp., 113 F.3d 540, 542-43 (5th Cir. 1997); Gary B. Born, *Reflections on Judicial Jurisdiction in International Cases*, 17 GA. J. INT'L & COMP. L. 1, 11 (1987); Stephen B. Burbank, *The World in Our Courts*, 89 MICH. L. REV. 1456, 1498 (1991) (GARY B. BORN WITH DAVID WESTIN, INTERNATIONAL CIVIL

LITIGATION IN UNITED STATES COURTS: COMMENTARY AND MATERIALS (1989) áttekintése).

a külügyi döntések meghozatalának jogát és a politikai ágak külügyi szerepének tiszteletben tartását.¹²³

Az amerikai bíróságok külföldi felekkel szembeni bánásmódja, akár felperesként, akár alperesként lépnek fel, külkapcsolati aggályokat vethet fel. Amikor például külföldi alpereseket pereltek be az amerikai bíróságokon, külföldi szuverén államok amicus beadványokat nyújtottak be, vagy akár megtorló visszaigénylési törvényeket is hoztak, lehetővé téve állampolgáraik számára, hogy visszaszerezzék az amerikai bíróságokon elnyert kártérítéseket, amelyeket a hazai bíróságokon nem kaptak volna meg.¹²⁴ A külföldiekre vonatkozó általános joghatóság kiterjedt koncepciói olyan akadályokat állíthatnak a kereskedelem és a közvetlen külföldi befektetések elé, amelyek ellentétesek lehetnek a joghatósággal. a végrehajtó hatalom politikáival.¹²⁵

Az ilyen esetek elhallgatása a külföldi nemzeteket is felbosszanthatja. Válaszul arra, hogy az amerikai bíróságok a külföldi felperesek által a forum non conveniens alapon indított ügyeket *elutasítják*, egyes országok olyan blokkoló jogszabályokat hoztak, amelyek kifejezetten arra irányulnak, hogy bíróságaik ne legyenek elérhetők az amerikai bíróságoktól ilyen alapon elutasított ügyekben.¹²⁶ Guatemala például olyan törvényt fogadott el, amely szerint a forum non conveniens elutasítást követően Guatemalában újraindított ügy nem a felperes szabad akaratából született, és ezért nem keletkezik joghatóság a guatemalai bíróságokon.¹²⁷

Az ilyen helyzetek érzékeny külkapcsolati kérdéseket vetnek fel, amelyekkel a politikai ágaknak kell foglalkozniuk. Ezek azonban a bírósági funkció kenyerének és vajának tekintett, magánfelek közötti viták összefüggésében merülnek fel.¹²⁸

Az 1980-as években a Bíróság erre a feszültségre az ésszerűség elemzésével válaszolt,¹²⁹ részben a hatalmi ágak szétválasztásának tiszteletben tartása miatt. O'Connor bíró megjegyezte, hogy "a szövetségi kormány külkapcsolati politikájához fűződő érdekét" minden esetben "a legjobban az szolgálja, ha alaposan megvizsgáljuk, hogy az adott ügyben ésszerű-e a joghatóság érvényesítése, és nem vagyunk hajlandóak úgy találni, hogy a külföldi alperesre nehezedő súlyos terheket ellensúlyozzák a minimális terhek.

123. Ezek az aggályok a politikai kérdés doktrínát is ösztönzik, bár ez a doktrína nem zár ki "minden olyan ügyet vagy vitát, amely a külkapcsolatokat érinti". Baker v. Carr, 369 USA (186,1962211). Valóban, egy nemrégiben a politikai kérdés doktrínájával foglalkozó ügyben ezek az aggályok nem tartották vissza a Legfelsőbb Bíróságot. *Lásd* Zivotofsky *ex rel.* Zivotofsky v. Clinton, S132. Cont. 1424-251421, (2012).

124. *Lásd* Bermann, *fentebbi* 17,32-33. o.

125. *Lásd* Brief for the United States as Amicus Curiae, Helicopteros Nacionales de Colombia, S.A. v. Hall, U466.S. (4081984) (No. 82-1127), U1983.S. S. Ct. Briefs LEXIS at 201,*10; HAROLD HONGJU KOH, TRANSNATIONAL LITIGATION IN UNITED STATES COURTS 144- 45 (2008).

126. Henry Saint Dahl, Forum Non Conveniens, *Latin America and Blocking Statutes*, 35 U. MIAMI INTER-AM. L. REV. 21,21 (2004).

127. *Id.* at (a guatemalai törvény és más országok hasonló törekvéseinek 24ismertetése).

128. A probléma még súlyosabb, ha kormányok vagy állami tulajdonú szervezetek érintettek. *Lásd pl.* Société Nationale Industrielle Aérospatiale kontra U.S. Dist. Court, 482 U.S. 522, 558 & n.14 (1987) (Blackmun, J., részben egyetértő és részben eltérő véleményt nyilvánítva) (a külföldi országok diplomáciai tiltakozását taglalva válaszul arra, hogy a szövetségi bíróságok nem alkalmazzák a Hágai Bizonyítási Egyezményt); Banco Nacional de Cuba v. Sabbatino, 376 U.S. 398, 409- 10 (1964) (a kubai kormányzati szerv felperesként való elismerésével kapcsolatos külkapcsolati kérdések megvitatása).

129. *Lásd a fenti* megjegyzést és a 40kísérő szöveget.

a felperes vagy a fórumállam érdekei." ¹³⁰Az újabb elkerülési fejlemények azonban ehelyett a hasonló érdekek nevében teljesen kizárták a transznacionális peres eljárások kategóriáit. Például a *Daimler-ügyben* a Bíróság részben a Solicitor General figyelmeztetésére alapozva indokolta döntését, miszerint "a külföldi kormányok kifogásai egyes hazai bíróságok általános joghatóságról alkotott tág felfogásával szemben ... akadályozták [a végrehajtó hatalom] tárgyalásait a nemzetközi megállapodások kölcsönös elismeréséről és végrehajtásáról szóló nemzetközi megállapodásokról. ítéletek."¹³¹

A Bíróság hasonlóképpen indokolta az extraterritorialitás-ellenes vélelmet, mint a "nemzetközi kapcsolatok kényes területére" történő bírói beavatkozás megakadályozásának módját.¹³² Ha a Kongresszus azt kívánta volna, hogy egy jogszabály a tengerentúlon is alkalmazandó legyen, a Bíróság érvelése szerint "foglalkozott volna a külföldi törvényekkel és eljárásokkal való ütközés kérdésével".¹³³ Egyértelmű nyilatkozatra van szükség ahhoz, hogy a bíróságok egy törvényt külföldi magatartásra alkalmazzanak, mert "egyedül a Kongresszus rendelkezik a szükséges eszközökkel ahhoz, hogy tisztességesen meghozzon egy ilyen fontos politikai döntést, ahol a nemzetközi viszály lehetőségei olyan nyilvánvalóak és a megtorló intézkedések olyan biztosak".¹³⁴ Bár a vélelemnek több lehetséges oka is van,¹³⁵ az egyik legmeggyőzőbb az, hogy a törvények értelmezésekor a bíróságoknak nem szabad megkockáztatniuk, hogy külföldi szuverén államokat sértsenek, ha nincs bizonyíték arra, hogy a Kongresszus "valóban ezt akarja".¹³⁶

A Legfelsőbb Bíróság még nem indokolta a forum non conveniens-t a hatáskörök szétválasztására hivatkozva.¹³⁷ A kommentátorok azonban megjegyezték, hogy a forum non conveniens lehetővé teszi a bíróságok számára, hogy a transznacionális ügyeket anélkül utasítsák el, hogy belekeverednének a szuverének közötti vitás nemzetközi vitákba.¹³⁸

130. *Asahi Metal Indus. Co. v. Superior Court*, U480.S. (102,1987115); *lásd még* KOH, *supra* note at 125, 146.

131. *Daimler AG v. Bauman*, 134 S. Ct. 746, 763 (2014) (idézi: Brief for the United States as Amicus Curiae Supporting Petitioner at 2, *Daimler*, 134 S. Ct. 746 (No. 11-965), 2013 WL 3377321) (belső idézőjelek kihagyva); *lásd még pl.* *Sosa v. Alvarez-Machain*, U542.S. 727-28692, (2004).

132. *Kiobel kontra Royal Dutch Petrol. Co.*, 133 S. Ct. 1659, 1664 (2013) (idézi a *Benz v. Compania Naviera Hidalgo, S.A.*, U353.S. 138, (1471957)).

133. *Morrison v. Nat'l Austl. Bank Ltd.*, 561 U.S. 247, 269 (2010) (idézi az *EEOC v. Arabian Am. Oil Co. (Aramco)*, 499 U.S. 244, 256 (1991)). (belső idézőjelek kihagyva).

134. *Kiobel*, 133 S. Ct. at 1664 (idézi a *Benz*, 353 U.S. at 147) (belső idézőjel kihagyva).

135. Dodge, *fenti* megjegyzés 102, 112-13. o. (az előfeltevés "hat lehetséges okát" azonosítva).

136. Franklin A. Gevurtz, *Determining Extraterritoriality*, 56 WM. & MARY L. REV. 341, 378 (2014) (azzal érvelve, hogy ez a nemzetközi kapcsolatokra vonatkozó indokolás a vélelem egyetlen hasznos célja).

137. *Lásd* Stephen B. Burbank, *Jurisdictional Equilibration, the Proposed Hague Convention and Progress in National Law*, AM49. J. COMP. L. 203, (2442001).

138. *Lásd pl.* John Byron Sandage, Note, *Forum Non Conveniens and the Extraterritorial Application of United States Antitrust Law*, 94 YALE L.J. 1693, 1694 (1985); *vö.* Lear, *Supra* Note 70, 1152. o. (azzal érvelve, hogy a forum non conveniens "a kongresszusi hatáskör alkotmányellenes bitorlása").

Végezetül, természetesen a nemzetközi komitívitas az elsődleges szempont, amely a tartózkodási komitást vezérli. Az elképzelésnek azonban a hatalmi ágak szétválasztásának alapjai is vannak.¹³⁹ A nemzetközi jognak való megfelelésre irányuló erőfeszítésekhez hasonlóan, az igazságügyi erőfeszítések a nemzetközi jog nevében a nemzetközi komitívitas a nemzetközi viszályok megszüntetésére törekszik, hogy elősegítse a végrehajtó hatalom vélt előjogainak érvényesülését.¹⁴⁰

2. Nemzetközi együttműködés

Amint azt az imént említettük, a hatáskörök szétválasztása és a nemzetközi komitívitas kapcsolatos aggályok, amelyek az elkerülés alapjául szolgálnak, összefonódnak: Ha a bíróságok egyoldalúan beavatkoznak a külügyekbe olyan módon, amely felboríthatja a nemzetközi komitívitas, megsérthetik a hatalmi ágak szétválasztását. Sőt, maga a bíróságok komitívitas-értékelése is ellentétes lehet a hatalommegosztás elveivel.

A bíróságok és a kommentátorok gyakran hivatkoznak a nemzetközi komitívitasra, mint az elkerülési doktrínák indoklására.¹⁴¹ Hogy a bíróságok mit értenek ez alatt, az nem al- egyértelmű vagy következetes módon. Úgy tűnik azonban, hogy a koncepció olyan fogalom, amely felett a bírácoknak mérlegelési¹⁴² jogkörü van, és amely a nemzetközi jogra való támaszkodás helyébe lép.¹⁴³

A tartózkodási komitívitas természetesen a komitívitas fogalmát tükrözi, de a személyes joghatóságról, a forum non conveniensről és az extraterritorialitásról szóló közelmúltbeli döntések is erre az értékre hivatkoznak. A *Daimler-ügyben* a Bíróság közvetlenül a comityre támaszkodott az általános joghatóság meghatározásának indoklásához. Ginsburg bíró kiemelte az általános joghatóság túlságosan kiterjedt felfogása által a "nemzetközi komitívitasra jelentett kockázatokat", megjegyezve, hogy "más nemzetek nem osztják" az ilyen megközelítést, hogy más nemzetek ilyen megközelítéssel szembeni ellenvetései akadályozták a nemzetközi megállapodásokról szóló tárgyalásokat, és hogy ez a megközelítés "elriaszthatja a külföldi befektetőket" és a "külföldi befektetőket".

139. *Vö.* Banco Nacional de Cuba v. Sabatino, 376 U.S. 398, 423 (1964) ("Az államjogi aktus doktrína ... kifejezi a bírói kar azon erős érzését, hogy a külföldi államjogi aktusok érvényességének elbírálásával kapcsolatos feladatba való bevonása inkább akadályozhatja, mint előmozdíthatja az országot abban, hogy a nemzetközi szférában mind a saját, mind a nemzetek közössége számára kitűzött célokat elérje.")

140. *Lásd* Roger P. Alford, *Külkapcsolatok mint értelmezési kérdés*: OHIO67 ST. L.J. (2006)1339, 1344

141. *Lásd pl.* Born, *Supra* note. 122, 29. o.; Merritt B. Fox, *Securities Class Actions Against Foreign Issuers*, 64 STAN. L. REV. 1173, 1271 (2012); Austen L. Parrish, *Sovereignty, Not Due Process: Personal Jurisdiction over Nonresident Alien Defendants*, 41 WAKE FOREST L. REV. 1, 55 (2006); Linda J. Silberman, *Developments in Jurisdiction and Forum Non Conveniens in International Litigation: Thoughts on Reform and a Proposal for a Uniform Standard*, 28 TEX. INT'L L.J. 501, 526 (1993). *De lásd* Elizabeth T. Lear, *National Interests, Foreign Injuries, and Federal Forum Non Conveniens*, 41 U.C. DAVIS L. REV. 559, 563 (2007) (azzal érvelve, hogy "az amerikai multinacionális vállalatokkal szembeni külföldi keresetek rutinszerű elutasítása" felveti a comity aggályait, de a joghatóság gyakorlása nem). Amint azt már említettük, a bíróságok néha a nemzetközi komitívitas független indokként használják az ügy elutasítására. *Lásd fentebb* az I.A.3. részt.

142. *Lásd* Mujica v. AirScan Inc., 771 F.3d 580, 589 (9th Cir. 2014) (a district court nemzetközi komitívitasról szóló döntését a mérlegelési jogkörrel való visszaélés szempontjából vizsgálja felül).

143. A korábbi korszakokban a bíróságok hajlamosak voltak közvetlenebbül a

nemzetközi vagy természetjogi elvekre támaszkodni. *Lásd pl.* Lauritzen v. Larsen, 345 U.S. 571, 578 (1953) (a nemzetközi jogra támaszkodva); Pennoyer v. Neff, 95 U.S. 735, 714, 730, (1878) (a természetjogra hivatkozva).

"nemzetközi sűrlődásokhoz" vezetett."¹⁴⁴ Ez az egy bekezdés több értéket is magában foglal - a nemzetközi gyakorlat megbecsülését, a végrehajtó hatalom szerződéskötési képességének megkönnyítését, a külföldi befektetések ösztönzését és a "nemzetközi sűrlődások" megelőzését.

A bíróságok a forum non conveniens-t a komitívitas alapján is indokolták, és a többi nemzet érdekeit tiszteletben tartva az ügghöz kapcsolódóan ezen az alapon az eseteket kihagyták.¹⁴⁵ Egyes kommentátorok egyetértenek abban, hogy a forum non conveniens a comity alapját képezi.¹⁴⁶ Mások azonban megkérdőjelezték, hogy a forum non conveniens összhangban van-e a comityvel. Adrian Briggs azzal érvel, hogy az a javaslat, hogy egy ügyet (amely felett egyébként egy amerikai bírónak van joghatósága) át kell adni egy külföldi bírónak, "szinte akár tetszik neki, akár nem", aligha tükrözi a comity fogalmát.¹⁴⁷ A latin-amerikai "blokkoló törvények", amelyeket a külföldi felperesek által indított ügyek befogadásával szembeni feltételezésre válaszul hoztak, azt sugallják, hogy a forum non conveniens elutasítás valóban okoz némi nemzetközi vizsályt.¹⁴⁸ Egyes bírák azzal érveltek, hogy a komitívitas az szolgálja a legjobban, ha elutasítjuk a forum nonszensz doktrínát. non conveniens összesen.¹⁴⁹

Az extraterritorialitással szembeni vélelem hasonlóképpen "a mi és más nemzetek törvényei közötti nem szándékos összeütközésekkel szembeni védelmet szolgálja, amelyek nemzetközi vizsályt eredményezhetnek".¹⁵⁰ A Morrison-ügyben azonban a Bíróság összehavarta a nemzetközi vizsály, a comity és a nemzetközi szokásjog metszéspontját. A Bíróság tudomásul vette a Solicitor General észrevételét, miszerint a Második Körzet megközelítése az értékpapír-törvények¹⁵¹ extraterritoriális hatályának meghatározására összhangban van a "nemzetközi komitívitas uralkodó felfogásával", de arra a következtetésre jutott, hogy még ha ez a megközelítés "nem is sérti a nemzetközi szokásjogot", ez a tény mégiscsak

144. Daimler AG v. Bauman, 134 S. Ct. 746, 763 (2014) (idézi: Brief for the Respondents at *Daimler*35,, S134. Ct. 746 (No. 11-965), 2013 WL 4495139).

145. *Lásd pl.* Figueiredo Ferraz E Engenharia de Projeto Ltda. kontra Peru Kőztársaság, 665 F.3d (384,2d392 Cir. 2011); *lásd még* Am. Dredging Co. v. Miller, U 510.S. (443,1994467) (Kennedy, J., különvélemény) ("[T]he forum non conveniens defense promotes comity and trade."). *Contra* Quackenbush v. Allstate Ins. Co., 517 U.S. 706, 723 (1996) (a comity és a forum non conveniens megkülönböztetése).

146. *Lásd pl.*, N. Jansen Calamita, *Rethinking Comity: Towards a Coherent Treatment of International Parallel Proceedings*, U27. PA. J. INT'L ECON. L. (2006)601.,640

147. Adrian Briggs, *The Principle of Comity in Private International Law*, 354 RECUEIL DES COURS 65, 119-21 (2011) (azzal érvelve, hogy a forum non conveniens nincs összhangban a comity-ty-vel, mert "megmondja a külföldi bíróságnak, hogy mit kellene tennie").

148. *Lásd a fenti* megjegyzést és a 126kísérő szöveget.

149. *Lásd pl.* Dow Chem. Co. v. Castro Alfaro, 786 S.W.2d 674, 687 (Tex. 1990) (Doggett, J., egyetértő) ("A komitívitas nem valósul meg, ha az Egyesült Államok lehetővé teszi multinacionális vállalatai számára, hogy kettős mércét alkalmazzanak külföldi működésük során, és ezt követően nem hajlandó őket felelősségre vonni ezekért a cselekedetekért.").

150. EEOC v. Arabian Am. Oil Co. (*Aramco*), Egyesült499 Államok (244,1991248).

151. A Second Circuit megengedte az ilyen elérést, "ha volt "jelentős amerikai csalárd magatartás, amely közvetlenül okozta a felperesek veszteségeit" (a magatartás teszt), vagy ha voltak "jelentős hatások" az amerikai értékpapírpiacokra (a hatások teszt)". Linda J. Silberman, Morrison kontra National Australia Bank: *Implications for Global Securities Actions*, 12 Y.B. PRIV. INT'L L. (123,2010).124

nem bizonyítja, hogy a kongresszus szándékában állt volna a bevezetése.¹⁵² Ez a vita úgy tűnik, hogy egyenlőségjelet tesz a nemzetközi komitívitas és a nemzetközi szokásjog közé, de aztán elutasítja bármelyikre való hivatkozást, így az olvasó csak találgatni tud, hogy a komitívitas érvényes érdek marad-e, és ha igen, mit jelent.

Más vélemények azonban továbbra is állítják a comity fontosságát az extraterritorialitási kánonban. Breyer bíró egyetértése a *Kiobel-ügyben* a "comity elveire utal, amelyek arra készítetnek minden nemzetet, hogy tiszteletben tartsa más nemzetek szuverén jogait azáltal, hogy korlátozza saját törvényei és azok végrehajtásának hatókörét"¹⁵³, valamint a comityre mint "[f]urthering limiting principle[]"-re hivatkozik, amely megerősítené az Alien Tort Statute ügyekben a joghatóság meghatározására vonatkozó pro- posed megközelítését.¹⁵⁴ Úgy tűnik, hogy ezek az utalások két fogalomra utalnak: az amerikai törvények extraterritorialitási hatályának korlátozására és a tartózkodási komitásra.

A nemzetközi kegyelem változatos felhasználása komoly kérdéseket vet fel a kegyelemnek a kikerülési doktrínákban betöltött szerepével, valamint azzal kapcsolatban, hogy mit jelent és mit kellene jelentenie a kifejezésnek. Míg a huszadik század végén a területiség elutasítása gyakran a nemzetközi jogra támaszkodott, a területiséghez visszatérő¹⁵⁵ újabb esetek ehelyett a "nemzetközi komitásra" mint amorf fogalomra hivatkoznak, amely gyakran külföldi nemzetek véleményére vagy a szabályozási konfliktus lehetőségére utal, de amely kevés következetes tanulással szolgál.

3. *Az alperesek kényelme*

Végül, a legtöbb közelmúltban hozott elkerülő határozatot egyesíti az a közös aggodalom, hogy a transznacionális peres eljárások az alpereseket hatalmas kényelmetlenségekkel terhelik.¹⁵⁶ Ezek az aggályok mind a külföldi, mind a belföldi alperesek tekintetében kifejezésre jutnak.

A személyes joghatósággal összefüggésben, ahogy Ben Spencer és mások megjegyezték, a Bíróság által tárgyalt¹⁵⁷ tisztességes eljáráshoz fűződő érdekek között a kényelmi szempontokat is figyelembe kell venni.¹⁵⁸ "[C]onstitutionally significant" inconvenience, as

152. *Morrison v. Nat'l Austl. Bank Ltd., USA* (561247,2010272).

153. *Kiobel kontra Royal Dutch Petrol. Co.*, 133 S. Ct. 1659, 1671 (2013) (Breyer, J., egyetért az ítéletben).

154. *Id.* 1674.

155. *Lásd* Born, *Supra* note at38, 1.

156. A forum non conveniens és vitathatatlanul az anti-extraterritorialitás vélelme is a bírósági hatékonysággal foglalkozik. *Lásd* *Gulf Oil Corp. v. Gilbert*, 330 U.S. 501, 508-09 (1947) (forum non conveniens); *Morrison*, 561 U.S. 270. o. (anti-extraterritorialitás vélelem).

157. *Lásd pl.* *Daimler AG kontra Bauman*, S134. CT. 754746, (2014).

158. *Lásd* A. Benjamin Spencer, *A joghatóság az ítélkezéshez: A Revised Analysis*, 73 U. CHI. L. REV. 617, 627 (2006) ("A Bíróság egyértelműen a személyi joghatóság doktrínáján belül az alperesek számára okozott kényelmetlenséget tette a Due Process Clause központi kérdésévé."); Martin H. Redish, *Due Process, Federalism, and Personal Jurisdiction: A Theoretical Evaluation*, 75 NW. U. L. REV. 1112, 1133 (1981); Alan M. Trammell & Derek E. Bambauer, *Personal Jurisdiction and the "Interwebs"*, 100 CORNELL L. REV. (megjelenés: 2015. július)

Brennan bíró úgy fogalmazott, hogy ez sérthetné a tisztességes eljárást extrém nehézségek esetén - például, ha "a tanúk vagy a bizonyítékok, vagy maga a vádlott mozgásképtelen".¹⁵⁹

A *forum non conveniens* az alpereseket védi a hétköznapiabb jellegű kellemetlenségektől. A bíróságok a *forum non conveniens*-t a méltányossággal és az igazságszolgáltatás gazdaságosságával is indokolják,¹⁶⁰ de a magánérdekek közül az alperesek kényelme dominál.¹⁶¹ És ha a személyes joghatóság vizsgálata az alkotmányellenes kényelmetlenség kérdéseivel foglalkozik, akkor a *forum non conveniens*nek eszközt kell biztosítania a keresetek elutasítására valamilyen kisebb kényelmi norma alapján.

A *forum non conveniens*-t alkalmazó bíróságok továbbá arra a következtetésre juthatnak, hogy a *forum* még akkor is kényelmetlen, ha az alperes amerikai állampolgár, akit a saját fórumán perelnek be.¹⁶² Ez az érvelés ellentétes azzal a hagyományos feltételezéssel, hogy az alperes ellen a legigazságosabb és legkényelmesebb a hazai fórumon¹⁶³ perelni, és hogy a hazai fórumok a legvalószínűbbek a preferenciális vagy legalábbis nem hátrányos bánásmódra.¹⁶⁴ Az a feltételezés, hogy az alperesek a lakóhelyük szerinti bíróságon perelhetők, nemzetközileg¹⁶⁵ széles körben elismert, és egyszerű és logikus kiindulópontot teremt a felperesek fórumválasztási döntéseikhez. Valójában a Bíróság részben ezen okok miatt fogadhatta el a *Goodyear* és a *Daimler* ügyekben az általános joghatóságra vonatkozó "székhely szerinti" szabályt.¹⁶⁶ Az alperesek lakóhelye szerinti fórumok gyakran jelentős szuverén érdekekkel is rendelkeznek a perben, még akkor is, ha az alapjául szolgáló magatartás máshol történt.

(kézirát 11. o.), elérhető a http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=honlapon.2494969.

159. *World-Wide Volkswagen Corp. v. Woodson*, 444 U.S. 286, 301 (1980) (Brennan, J., más véleményen).

160. *Lásd pl. Sinochem Int'l Co. v. Malay. Int'l Shipping Corp.*, 549 U.S. 422, 432 (2007); *lásd még id.* 435. o. (megjegyezve, hogy a *Sinochem* "a *forum non conveniens* azonnali elutasításának tankönyvi esete" volt, mivel a személyes joghatósági vizsgálat "költségekkel és késedelemmel terhelte volna a *Sinochemet*").

161. *A Piper Aircraft Co. v. Reyno* elveti azokat a kényelmi szempontokat, amelyek miatt egy külföldi felperes az amerikai fórumot választotta volna, így az alperesek kényelme az elsődleges magánérdekű tényező. *Lásd U454.S. 235, 255-56* (1981).

162. *Lásd pl. , id.* at 239-40, (243.jóváhagyva 261 a pennsylvaniai alperes ellen a pennsylvaniai szövetségi bíróságon indított per *forum non conveniens* elutasítását, miután a bíróság megállapította, hogy a pennsylvaniai jog alkalmazandó); a 88. lányszöveg és a kísérő szöveg.

163. *Lásd pl. Piper Aircraft*, 454 U.S. at 255-56 ("[I]t is reasonable to assume that [a home forum] is convenient."); *Int'l Shoe Co. v. Washington*, 326 U.S. 310, 317 (1945) (a tisztességes eljárás kérdését úgy fogalmazza meg, hogy a *defendant to suit away to home*); Michael P. Verna, *Convenience Has Nothing to Do with FNC Motions*, 22 AIR & SPACE LAW., no. 4, 2008, 9., 10. o. (gúnyolódva azon állításokon, hogy az otthoni *forum* "kényelmetlen"). *De vö. Pollux Holding Ltd. v. Chase Manhattan Bank*, 329 F.3d 64, 74 (2nd Cir. 2003) (elutasítva a felperesek érvelését egy per se szabály mellett, amely az alperes hazai fórumán történő pereskedést részesíti előnyben).

164. Az, hogy ez a feltételezés továbbra is igaz-e, további vizsgálatokat igényelhet. *Lásd Kevin M. Clermont & Theodore Eisenberg, Xenophilia in American Courts*, 109 HARV. L. REV. 1120, 1122 (1996).

165. *Lásd a fenti* megjegyzést 56.

166. *Lásd Daimler AG v. Bauman*, 134 S. Ct. 746, 763 (2014) (megjegyezve, hogy Európában a lakóhelyen alapuló általános joghatóság van).

ahol, mivel a szuverén államnak érdeke, hogy saját állampolgárai és lakosai magatartását szabályozza.¹⁶⁷

A személyes joghatósághoz és a forum non convenienshez hasonlóan az extraterritoriális védelem részben arra szolgál, hogy megvédje az alpereseket a transznacionális pereskedés terheitől. A *Morrison-ügyben* például a Bíróság elutasította a Solici- tor General által az értékpapírcsalási keresetek elismerésére javasolt tesztet, mivel egy ilyen standard vonzaná a külföldi értékpapírcsalásokon elkövetett csalás miatti peres ügyeket.

kets.¹⁶⁸ A nagy mennyiségű pereskedés miatti aggodalmak az alperesek kényelmetlensége és az igazságszolgáltatás gazdaságossága miatti aggodalmakat tükrözik.¹⁶⁹

Végül, a tartózkodási komitivitást nemcsak a méltányosság és az igazságügyi erőforrások kímélése, hanem a "nemzetközi kötelesség és kényelem" ¹⁷⁰is indokolja.¹⁷¹

Ezzel szemben az elkerülésről szóló határozatok szinte egyáltalán nem foglalkoznak a felperesek érdekeivel, még akkor sem, ha a felperesek amerikaiak, mint a *Goodyear* esetében.¹⁷² A tudósok bírálták az elkerülő határozatokat az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés elvágása miatt.¹⁷³ Az alperesek kényelmének retorikája gyakran együtt jár a bírósági kényelemmel és a bírósági erőforrások megőrzésével kapcsolatos vélekedésekkel.¹⁷⁴ Ha azonban nem fedik egymást a bírói kényelmetlenséggel kapcsolatos megfontolások, akkor az alperesek kényelme nem kaphatna akkora figyelmet. Az egyik lehetséges ok, amiért ez így van, az, hogy a vádlottak érdekeinek középpontba állítása a vélt gazdasági érdekek védelmével kapcsolatos aggodalmak helyettesítője.¹⁷⁵ A tudósok például bírálták a transznacionális pereskedést, különösen az emberi jogi kontextusban, amiért az elriasztja a külföldi befektetéseket az Egyesült Államokban.¹⁷⁶ Alan Sykes és mások

167. Lásd *Lear*, *Supra* note at 141, 562.

168. 561 U.S. 247, 270 (2010) ("[Egyesek attól tartanak, hogy [az Egyesült Államok] a külföldi értékpapírcsalásokon állítólagosan becsapottakat képviselő ügyvédek számára a csoportos peres eljárások Shangri-Lájává vált.")

169. Lásd *Bell Atl. Corp. v. Twombly*, 550 U.S. 544, 558-59 (2007) (hasonló aggodalomnak ad hangot az alperesek perköltségekből eredő kellemetlenségei miatt).

170. Lásd *Turner Entm't Co. kontra Degeto Film GmbH*, F 25.3d (1512,11th1522 Cir. 1994).

171. *Hilton kontra Guyot*, 159 U.S. 164 113,(1895).

172. *A J. McIntyre Machinery, Ltd. kontra Nicastro ügyben* Ginsburg bíró megdöbbenésének adott hangot amiatt, hogy a Bíróság ítélete "hátrányos helyzetbe hozza az Egyesült Államokbeli felpereseket a világ más részein élő hasonló helyzetű panaszosokkal szemben", akik valószínűleg azon a helyen indíthatnának pert, ahol a káros esemény bekövetkezett. 131 S. Ct. 2780, 2803-04 (2011) (Ginsburg, J., különvélemény) (kiemelés hozzáadva).

173. Lásd *Whytock & Robertson*, *supra* note 10, 1450. o.

174. Lásd *pl.* a fenti megjegyzéseket és a kísérő21,75 szöveget.

175. Ez az elmélet összhangban van azzal a meggyőződéssel, hogy a Legfelsőbb Bíróság általában véve vállalkozásbarát, ami gyakran alperesbarátnak is tekinthető. Lásd *pl.* Erwin Chemerinsky, *Closing the Courthouse Doors*, 90 DENV. U. L. REV. 317, 319 (2012) (azzal érvelve, hogy a Roberts Court "vállalkozásbarát"). De lásd Lee Epstein et al., *How Business Fares in the Supreme Court*, 97 MINN. L. REV. 1431, 1471 (2013) (azzal érvelve, hogy a vállalkozások "rosszabbul járnak[] ... mint nem üzleti ellenfeleik").

176. Lásd *pl.*, Brief for Respondents at Kiobel46, v. Royal Dutch Petrol. Co., S133. Ct. (16592013) (No. 10-1491), WL2012 259389; Jack L. Goldsmith & Alan O. Sykes, *Lex*

azzal érveltek, hogy mivel az Egyesült Államokban folytatott üzleti tevékenység a vállalatokat az itteni személyes joghatóság alá vonja, az Egyesült Államokban folytatott üzleti tevékenység a vállalatokat olyan peres adónak teszi ki, amely nem alkalmazható azokra a vállalatokra, amelyek nem folytatnak itt üzleti tevékenységet.¹⁷⁷ A *Daimler-ügyben* hozott ítéletében a Bíróság valóban ezt az aggályt hozta fel döntésének további indoklásaként.¹⁷⁸ De bár a *Goodyear* és a *Daimler* általános joghatóságának átalakítása jelentősen csökkentette a külföldi vállalatokra kivetett ilyen peres adó mértékét, az amerikai vállalatokra gyakorolt hatásokat súlyosbította, és potenciálisan elriasztotta a vállalatokat attól, hogy az Egyesült Államokban alapítsanak társaságot vagy székhelyet létesítsenek. Más szóval, ebből és más okból (amelyeket a III. részben tárgyalunk), az alperesek kényelme rossz helyettesítője az amerikai gazdasági érdekeknek, és valójában aláássa más amerikai érdekeket.

II. KÜLFÖLDI FEJLESZTÉSEK

Az elkerülési doktrínák kiterjesztése nagyrészt a szövetségi jogról és a szövetségi bíróságokról szóló történet, és ez arra készítette a tudósokat, hogy megjósolják, hogy a szövetségi bírósági peres eljárások bizonyos típusait mostantól az állami jog alapján és legalábbis néha az állami bíróságon fogják megindítani.¹⁷⁹ Ez bizonyos mértékig igaz lehet. De az állami és szövetségi bíróságok személyes joghatóságának alkotmányos korlátai vannak. A *forum non conveniens* az állami jogban lényegében a szövetségi doktrínával párhuzamosan létezik.¹⁸⁰ És az anti-extraterritorialitási vélelem és a tartózkodási komititívás tekintetében nemcsak az állami jogban léteznek egyenértékűek,¹⁸¹ hanem a külügyi elővételi jog teljes hatókörét nem is még nem tesztelték.¹⁸² Az állami bíróságok mellett az alternatív fórumok nem amerikai bíróságok, vagy - ahogyan azt már régóta feltételezik - egyáltalán nem bíróságok.¹⁸³

Loci Delictus és globális gazdasági jólét: Spinozzi v. ITT Sheraton Corp., 120 HARV. L. REV. 1137, (11462007); Sykes, *supra* note 44, 340-41. o.

177. *Lásd pl.* Goldsmith & Sykes, *Supra* note at 176, (1146figyelmeztetés, hogy a kártérítési felelősség

a
Az amerikai bíróságok versenyhátrányba hozhatják az amerikai cégeket). *Lásd azonban* Miller, *Supra* 67. lábjegyzet, 469. o. (azzal érvelve, hogy a "peres adóval" kapcsolatos félelmek "[b]ogus statisztikákon" alapulnak).

178. *Lásd* Daimler AG kontra Bauman, 134 S. Ct. 763746, (2014).

179. *Lásd pl.* Childress, *Supra* 11. lábjegyzet, 739. o.; Katherine Florey, *State Law, U.S. Power, Foreign Disputes: Understanding the Extraterritorial Effects of State Law in the Wake of Morrison v. National Australia Bank*, 92 B.U. L. REV. 535, 539 (2012) ("*Morrison* perverz hatása, hogy a szövetségi jogot állami joggal helyettesíti a jelentős külföldi érintkezéssel járó értékpapírügyekben.")

180. *Lásd* Robertson & Speck, 76. lábjegyzet, 950-51. o. (a *forum non conveniens* állami megközelítései közötti különbségek megállapítása, de kevés állam utasítja el a doktrínát); *lásd még pl.* Kedy v. A.W. Chesterton Co. (*In re Asbestos Litig.*), 946 A.2d 11751171, (R.I. 2008).

181. *Lásd pl.* Global Reinsurance Corp. v. Equitas Ltd., 969 N.E.2d 187, 195 (N.Y. 2012) (New York állam extraterritorialitással szembeni vélelmének alkalmazása a New York-i anti-tröszt törvényekre); Exxon Research & Eng'g Co. v. Indus. Risk Insurers, 775 A.2d 601, 603 (N.J. Super. Ct. App. Div. 2001) (megerősítve az elutasítást a nemzetközi komititívás alapján).

182. *Lásd pl.* Movsesian v. Victoria Versicherung AG, 670 F.3d 1067, 1072, 1077 (9th Cir. 2012) (megállapítva, hogy az állami elévülési törvényt a nyugvó külügyi elővásárlási jog előzte meg); Von Saher v. Norton Simon Museum of Art at Pasadena, 592 F.3d 954, 964-66 (9th Cir. 2010) (ugyanaz); Roger P. Alford, *Human Rights After Kiobel: Choice of Law and the Rise of Transnational Tort Litigation*, EMORY63 L.J. 1159-601158, (2014);

Harlan

A külföldi bíróságok közelmúltbeli fejleményei megcáfolták azt a hagyományos vélekedést, hogy a transznacionális jogvitáknak nincs máshová menniük.¹⁸⁴ Különösen a politológusok kezdték dokumentálni, hogy számos amerikai típusú eljárás átvételére került sor külföldi bíróságokon.¹⁸⁵ Kiderült, hogy a transznacionális kártérítési perek hiánya az amerikai bíróságokon nem feltétlenül jelenti a transznacionális perek hiányát a hazai bíróságokon világszerte.

Ezek a fejlemények sokak számára meglepőek¹⁸⁶, és egyesek vitatják őket.¹⁸⁷ A külföldi vélemények régóta lenézik az amerikai "kontradiktórius legalizmust" - a "politikaalkotás, a politika végrehajtása és a vitarendezés rendszere által

az ügyvédek által dominált pereskedés eszközei"¹⁸⁸-és a külföldi országoknak nem kellett átvenniük. Európában például úgy gondolták, hogy kiterjedt a szabályozás, de korlátozott a polgári peres eljárásokban való végrehajtás, míg az Egyesült Államok, bár még mindig aktív a szabályozási színtéren, erősebben támaszkodik a polgári peres eljárásokra a törvények érvényre juttatásában.¹⁸⁹

Valójában számos nemzet elkezdte elismerni a magasabb kártérítési díjakat, az ag- gregált peres eljárásokat és a harmadik fél által történő perfinanszírozást. Ez a rész a tudományt és az elsődleges bizonyítékokat egyesíti ezekkel a kialakulóban lévő tendenciákkal kapcsolatban.

G. Cohen, *Formalizmus és bizalmatlanság: Foreign Affairs Law in the Roberts Court*, 83 GEO. WASH. L. REV. 380, 396-97 (2015).

183. Lásd Axel Halfmeier, *Transnationale Delikte vor nationalen Gerichten oder: Wie weiter nach dem Ende der amerikanischen Rechtshegemonie?*, in FESTSCHRIFT FÜR ULRICH MAGNUS 433, 439 (Peter Mankowski & Wolfgang Wurmnest eds., 2014) (arra utalva, hogy az elkerülő határozatok potenciális szabályozási vákuumot eredményezhetnek); Whytock & Robertson, *supra* note 10, at 1448 n.18 ("Historically, plaintiffs generally did not refile their suits in foreign courts following forum non conveniens dismissals; instead, they tend to settle on terms favorable to the defendants or abandon their suits altogether.").

184. Lásd Marcus S. Quintanilla & Christopher A. Whytock, *The New Multipolarity in Transnational Litigation: Foreign Courts, Foreign Judgments, and Foreign Law*, 18 SW. J. INT'L LAW 31, 33 (2011); lásd a II.A. részt. *De vö. pl.* Gonzalez kontra Chrysler Corp., 301 F.3d 377, 382-83 (5th Cir. 2002) (az ügy elutasítása forum non conveniens alapon annak ellenére, hogy a felek és a bíróság egyetértett abban, hogy az ügy pénzügyileg nem volt életképes egy alternatív fórumon). A más típusú bíróságok fejleményei szintén lehetséges alternatív fórumokat kínálnak, de meghaladják e cikk tárgyát. Lásd a fenti lábjegyzetet. 11.

185. Lásd pl. R. DANIEL KELEMEN, EUROLEGALISM: THE TRANSFORMATION OF LAW AND REGULATION IN THE EUROPEAN UNION 7-8 (2011).

186. Lásd *id.* 9.

187. Egyes tudósok nem értenek egyet azzal, hogy az amerikai és a külföldi eljárások közelednek az amerikai modell felé. Lásd pl. Francesca Bignami, *Cooperative Legalism and the Non-Americanization of European Regulatory Styles: The Case of Data Privacy*, 59 AM. J. COMP.

L. 411 (2011) (a szabályozási stílusok konvergenciája, nem a pereskedés); Robert A. Kagan, *Should Europe Worry About Adversarial Legalism?*, 17 OXFORD J. LEGAL STUD. 165, 165-66 (1997) (azzal érvelve, hogy az eljárások nem konvergálnak). E cikk alkalmazásában Kelemen és mások kutatásaira és elemzéseire támaszkodom, akik meggyőzően bizonyították az "eurolegalizmus" - Kelemen kifejezése Robert Kagan "kontradiktórius legalizmusának" kialakulóban lévő európai változatára, KELEMEN, *Supra* 185. lábjegyzet, 7-8. o. - növekvő befolyását és a hasonló tendenciákat világszerte.

188. ROBERT A. KAGAN, ADVERSARIAL LEGALISM: THE AMERICAN WAY OF LAW (32001).

189. KELEMEN, 185. lábjegyzet, at 7.

a külföldi anyagi jog és a külföldi bíróságok ítélkezési joghatósági szabályainak elemzése. Érvelésem szerint ezek a fejlemények együttesen jelzik a külföldi bíróságok növekvő potenciálját a transznacionális peres ügyek vonzására. A cikk e jelenségek illusztrációjaként nagymértékben támaszkodik Európa és Kanada tapasztalataira, az Egyesült Államok legnagyobb kereskedelmi partnereinek¹⁹⁰, valamint Ausztrál- iával együtt a közelmúlt kiemelkedő adóelkerülési ügyeiben érintett külföldi jogalanyok otthonára. es.¹⁹¹ Ezek a legjobb, de messze nem az egyetlen példák.¹⁹²

A. A fejlemények

Három fő fejlemény jelzi a külföldi bíróságok növekvő vonzerejét a transznacionális peres felek számára: a magasabb kártérítési díjak, az összesített peres eljárások és az alternatív perfinanszírozási megállapodások egyre nagyobb elérhetősége. Ezek a funkciók olyan környezetben fejlődnek, ahol az Egyesült Államokban már nem biztos, hogy a legszigorúbb felelősségi normákkal vagy a legnagyobb extraterritoriális hatállyal rendelkező anyagi jog van érvényben, és a külföldi bíróságok viszonylag megengedő szabályokat alkalmaznak az ad- judicatory jurisdiction-ra vonatkozóan. A következő alfejezetben tárgyalok szerint ennek eredményeként a felperesek számára egyre változatosabb fórumválasztási lehetőségeket kínáló jogi környezet alakul ki.

Először is, a kártérítési díjak külföldön még nem érik el (és talán soha nem is érik el) az Egyesült Államokban megszokott szintet, de egyre nőnek, és valószínűleg tovább fognak nőni.¹⁹³ A leghírhedtebb példák a bevezetőben ismertetett nicaraguai DBCP-ítéletek és a Chevron elleni 18 milliárd dolláros ecuadori ítélet (miután az ügyeket az amerikai bíróságok forum non conveniens miatt elutasították).¹⁹⁴ De sok kevésbé hírhedt példa van,¹⁹⁵ különösen a cer-

190. *Lásd Top Trading Partners - December 2012*, U.S. CENSUS BUREAU, <http://www.census.gov/foreign-trade/statistics/highlights/top/top/top121212yr.html#2012> (utolsó látogatás: 2015. április 28.).

191. *Lásd Daimler AG v. Bauman*, 134 S. Ct. 746, 750-51 (2014) (német alperes); *Morrison v. Nat'l Austl. Bank Ltd.*, 561 U.S. 247, 251 (2010) (ausztrál alperes); *lásd még pl.*, *Presbyterian Church of Sudan v. Talisman Energy, Inc.*, F 582.3d (244,2d248 Cir. 2009) (kanadai alperes).

192. Az, hogy a külföldi bíróságok egyre vonzóbbá válnak a transznacionális peres felek számára, nem jelenti azt, hogy ezek a bíróságok az egyetemes joghatóság politikáját követik. *Vö.* *Donovan & Roberts*, *supra* note 43, 142. o. (a polgári egyetemes joghatóság kialakulásának tárgyalása). De minél több ország teszi vonzóvá bíróságait a pereskedés számára általában és különösen a transznacionális pereskedés számára, annál több lehetőség nyílik a felperesek számára, hogy az Egyesült Államokon kívül pereljenek, különösen akkor, ha az amerikai fórum elzártnak tűnik.

193. *Lásd KELEMEN*, *fenti* megjegyzés 185, 74. o.; Mark A. Behrens et al., *Global Litigation Trends*, MICH17. ST. J. INT'L L. 192-93165, (2009).

194. *Lásd Manuel A. Gómez*, *The Global Chase: Seeking the Recognition and Enforce of the Lago Agrio Judgment Outside of Ecuador*, 1 STAN. J. COMPLEX LITIG. 429, 430, (4322013).

195. *Lásd pl.*, *Ohno v. Yasuma*, 723 F.3d 984, 986-87 (9th Cir. 2013) (egy japán bíróság 1,2 millió dolláros kártérítési ítéletének végrehajtása); *DeJoria v. Maghreb Petrol. Exploration S.A.*, 38 F. Supp. 3d 805, 807 (W.D. Tex. 2014) (egy 122,9 millió dolláros marokkói ítélet végrehajtásának megtagadása).

tain területeken, például trösztellenes¹⁹⁶ és globális értékpapírcsalási csoportos keresetekben, amelyek több százmillió dolláros megegyezéseket eredményeztek.¹⁹⁷

Úgy tűnik, hogy még a büntető kártérítés is egyre nagyobb teret nyer.¹⁹⁸ Az európai, kanadai és thaiföldi nemzeti bíróságok a közelmúltban engedélyezték a büntető kártérítést, vagy elismerték a más országok büntető kártérítési ítéleteit.¹⁹⁹ 2012-ben például az Egyesült Királyságban a Competition Appeal Tribunal (Versenyjogi Fellebbviteli Bíróság) kompenzációs és "példamutató" (azaz büntető) kártérítést ítélt meg erőfölénnyel való visszaéléseért.²⁰⁰

Másodszor, az összevont peres eljárások egy újabb példát mutatnak egy hagyományosan amerikai, régóta elvetett gyakorlatra, amely külföldön egyre elfogadottabbá válik.²⁰¹ A kollektív kereseti mechanizmusok különböző formákban jelennek meg Európa-szerte. Az amerikai típusú opt-out csoportos keresetekkel ellentétben ezek gyakran, de nem kizárólagosan opt-in formában zajlanak.²⁰² Franciaország és Belgium például a csoportos keresetekre vonatkozó törvényeket fogadott el a következő években

2014.²⁰³ Kanadában a legtöbb tartomány már engedélyezi az amerikai típusú opt-out csoportos kereseteket,²⁰⁴ és a bíróságok következetesen csökkentik a csoportos keresetek hitelesítésére vonatkozó követelményeket.²⁰⁵

196. Lásd KELEMEN, 185. lábjegyzet, 176., 180., 182-87., 189-94. pont.

197. Lásd az alábbi megjegyzést 244 (a holland bíróságok által a Shell ellen jóváhagyott 353,6 millió dolláros egyezségről). Az ilyen magas összegű egyezségek arra utalnak, hogy az ítéletek és/vagy a perköltségek még magasabbak is lehettek volna.

198. KELEMEN, *Supra* note 185, 73. o.; Behrens et al., *Supra* note 193, 192-93. o.

199. KELEMEN, *fenti* megjegyzés 185, 73. o.; Christopher Hodges, *Europe: RANDALLI L. GOODDEN, LAWSUIT! REDUCING THE RISK OF PRODUCT LIABILITY FOR MANUFACTURERS* 71, 75 (2009); Tate E. McLeod, "Never Having to Say You're Sorry": *A kanadai büntető kártérítési díjak emelkednek?*, MONDAQ (2014. február), <http://www.mondaq.com/canada/x/293946/trials+appeals+compensation/Never+Having+Having+To+Say+Youre+Sorry+Are+Canadian+Punitive+Damage+Awards+On+The+Rise>; Wendy Zeldin, *Thailand: First Product Liability Law Coming in force*, LIBR. CONGRESS, http://www.loc.gov/lawweb/servlet/lloc_news?disp3_l20540988_text (utolsó frissítés: 2009. február).

200. 2 Travel Grp. plc (felszámolás alatt) kontra Cardiff City Transp. Servs., [2012] CAT 19 (Egyesült Királyság).

201. Lásd pl. Behrens et al., *Supra* note 193, 167-68; Deborah R. Hensler, *The Future of Mass Litigation: Global Class Actions and Third-Party Litigation Funding*, 79 GEO. WASH. L. REV. 306, 307 (2011). E fejlemények üteme és mértéke országonként eltérő. Lásd Antonio Gidi, *Class Actions in Brazil-A Model for Civil Law Countries*, 51 AM. J. COMP. L. 311, 312-13 (2003).

202. Lásd pl. Samuel Issacharoff & Geoffrey P. Miller, *Will Aggregate Litigation Come to Europe?*, 62 VAND. L. REV. 179, 202 (2009); Richard A. Nagareda, *Aggregate Litigation Across the Atlantic and the Future of American Exceptionalism*, 62 VAND. L. REV. 1, 21-25 (2009).

203. Loi 2014-344 du 17 mars 2014 relative à la consommation [2014. március 17-i 2014-344. sz. törvény a fogyasztásról], JOURNAL OFFICIEL DE LA RÉPUBLIQUE FRANÇAISE [J.O.] [FRANCIAORSZÁG OFFICIAL GAZETTE], 2014. március 18., 5400. o.; S. Voet, *Belgium's New Consumer Class Action*, in MULTI-PARTY REDRESS MECHANISMS IN EUROPE: SQUEAKING MICE? 95, 96 (V. Harsági & C.H. van Rhee szerk., 2014).

204. VILÁGSZÍNVONALÚ AKCIÓK: A GUIDE TO GROUP AND REPRESENTATIVE ACTIONS AROUND THE GLOBE 63-65 (Paul G. Karlsgodt szerk., 2012) (megjegyezve, hogy minden joghatóság rendelkezik valamilyen opt-in kollektív perlési mechanizmussal, és hogy "[o]pt-out modellek joghatóságként változnak").

205. Lásd pl. Watson kontra Bank of Am. Corp., 2014 BCSC 532, paras. 58-75 (Can.); Robert Staley et al., *Canadian Court Certifies Visa/Mastercard Class Action*, MONDAQ (Apr. 2014.), <http://www.mondaq.com/canada/x/304426/Antitrust+Competition/Canadian+Court>.

Ezenkívül több latin-amerikai ország, Ausztrália, Izrael, Indonézia, Dél-Afrika és Tajvan is kifinomult struktúrákat alakított ki a kollektív peres eljárásokra, amelyekben külföldi állampolgárságú felperesek vagy alperesek is részt vehetnek.²⁰⁶

Harmadszor, és ami ugyanilyen fontos, egyes külföldi jogrendszerek kezdik engedélyezni az alternatív perfinanszírozási struktúrákat.²⁰⁷ Ez a fejlemény mindkettő megkönnyíti a külföldi bíróságok előtt zajló transznacionális peres ügyeket, és tükrözi a külföldön zajló, nagy tétellel járó peres ügyek növekedését.²⁰⁸

Az amerikai és a külföldi peres eljárások közötti másik gyakran említett különbség az, hogy ki fizeti a perköltségeket. Az Egyesült Államokban általában minden fél maga viseli a saját perköltségeit, és azok a felperesek, akik nem tudják a költségeket fedezni, megbízhatnak ügyvédet, akinek a költségeit nem tudják fedezni.²⁰⁹ Külföldön azonban a "vesztes fizet" szabály érvényesül, és az eseti díjakat széles körben tiltják.²¹⁰ Mindkét szabály visszatartja a felpereseket a pereskedéstől.

Néhány országban - a legjelentősebbek közül az Egyesült Királyságban, Ausztráliában és Kanadában - azonban kezdik felismerni annak előnyeit, hogy a felpereseken kívül más felek is szponzorálhatják a perek eredeti benyújtását.²¹¹ További európai

+Certifies+VisaMastercard+Class+Action ("Watson folytatja azt a tendenciát, amelyben a [kanadai] bíróságok eltökéltnek tűnnek, hogy csökkentse a tanúsítás korlátját").

206. *Lásd pl. Gray kontra Cash Converters Int'l Ltd.* [2014] FCA 420 (2014. május 2.) 36-46 (Austl.) (a csoportos keresetek kezdeményezésére vonatkozó követelmények enyhítése Ausztráliában); Gidi, *Supra* note. 201, 312-13. o.; Manuel A. Gómez, *Will the Birds Stay South? The Rise of Class Actions and Other Forms of Group Litigation Across Latin America*, 43 U. MIAMI INTER-AM. L. REV. 481 (2012) (az argentin, brazil, chilei, kolumbiai és mexikói fejlemények tárgyalása); Hensler, *supra* note 201, 307. o. (megjegyzé, hogy többek között Izraelben, Indonéziában, Dél-Afrikában és Tajvanon is elfogadtak csoportos keresetre vonatkozó szabályokat).

207. *Lásd pl. Behrens et al.*, *Supra* note 193, 183-87. o.; Cassandra Burke Robertson, *The Impact of Third-Party Financing on Transnational Litigation*, 44 CASE W. RES. J. INT'L L. 159, (1612011).

208. Ezek a fejlemények párhuzamosan zajlanak az európai jogi költségek növekedésével. Az Egyesült Államokban "a GDP százalékában kifejezve" a legmagasabbak a felelősségi költségek a vizsgált európai és észak-amerikai országok közül, de "az Egyesült Királyságban, Németországban és Dániában a felelősségi költségek 2008 óta évente 13% és 25% között emelkedtek". DAVID L. MCKNIGHT & PAUL J. HINTON, U.S. CHAMBER INST. FOR LEGAL REFORM, INTERNATIONAL COMPARISONS OF LITIGATION COSTS: EUROPE, THE UNITED STATES AND CANADA (2013), *elérhető a* http://www.instituteforlegalreform.com/oldalon/uploads/sites/1/NERA_FULL.pdf.

209. *Lásd Herbert M. Kritzer, The Wages of Risk: The Returns of Contingency Fee Legal Practice*, 47 DEPAUL L. REV. 267, 267-68 (1998) (az Egyesült Államokban alkalmazott függő díjazásról).

210. Az "angol szabály", az uralkodó gyakorlat szinte mindenhol, "előírja, hogy a vesztes fél felelős a nyertes fél jogi költségeiért", és általában kizárja a függő díjazású megállapodásokat. Brandon Chad Bungard, *Fee! Fee! Foe! Fum! Érzem az angol szabály hatékonyságát: Finding the Right Approach to Tort Reform*, 31 SETON HALL LEGIS. J. 1, 6-7 (2006); Susan Lorde Martin, *Financing Plaintiffs' Lawsuits: An Increasingly Popular (and Legal) Business*, 33 U. MICH. J.L. REFORM 57, 72 (2000) (megjegyezve, hogy a legtöbb országban "törvényen kívül helyezik az eseti jogi díjakat", bár Anglia, amely hagyományosan ezt a megközelítést alkalmazta, az 1990-es években módosította azt).

211. *Lásd Dugal v. Manulife Fin. Corp.*, 2011 ONSC 1785, 105 O.R. 3d 364, paras. 1-2 (Can.) (a harmadik fél általi perfinanszírozás jóváhagyása Kanadában); Behrens et al., *supra* note at 193,

az országok kezdik engedélyezni a feltételes díjmegállapodásokat, a függő díjakat és a harmadik féltől származó perfinanszírozást.²¹² A jogvédelmi biztosítások is egyre népszerűbbek, ami tovább enyhíti a "vesztes fizet" szabály hatásait.²¹³ Szakértők kezdenek felfigyelni arra, hogy "[a] globális csoportos keresetek és a harmadik fél általi perfinanszírozás kombinációja valóban "bomlasztó innovációnak" bizonyulhat, amely világszerte megváltoztatja a magánjogi polgári peres eljárások jellegét".²¹⁴

Ezek a fejlemények a kedvező és potenciálisan messzemenő anyagi jogszabályok termékeny petri-csészéjében zajlanak. Az Egyesült Államok a jogválasztási szabályokról híres, amelyek a bírósági jognak és a felperesbarát anyagi jognak kedveznek. Sok külföldi bíróság azonban szintén a szigorúbb (és így felperes-barát) jogot alkalmazó jogválasztási szabályokat alkalmazza.²¹⁵ Az amerikai anyagi jogi szabályok közül pedig sokan külföldön is teret nyertek. A termékfelelősség területén például az Egyesült Államok volt az egyik egyetlen hely, ahol elismerték a szigorú felelősséget, de ez a doktrína egyre inkább általános szabályként érvényesül világszerte.²¹⁶ Az európai országok köztudottan szigorúbb szabályokat alkalmaznak a trösztellenes felelősség, az internetes magánélet, valamint a fogyasztó- és környezetvédelem terén.²¹⁷ E törvények közül ráadásul sok szokatlan módon az Európai Unió határain túlra is kiterjed.²¹⁸ Az Egyesült Királyságban és Hollandiában például a vállalatokat felelősségre lehet vonni olyan belföldi magatartásért, amely hozzájárult az emberi jogok területenkívüli megsértéséhez, vagy nem akadályozta meg azt.²¹⁹

Végül, számos külföldi bíróság olyan módon ismeri el a külföldi alperesek feletti joghatóságot, amely ugyanolyan kiterjedt, vagy még kiterjedtebb, mint az amerikai bíróságoké. Az Európai Unióban a nemzeti bíróságok joghatósági szabályai, beleértve a joghatóság néhány vitatottabb (vagy "túlzó") alapját, amelyeket az európai államok megállapodtak, hogy nem alkalmaznak egymás lakóhelye szerinti személyekre, alkalmazandók olyan ügyekben is, amelyekben nem EU-tagállamok érintettek.

183-87; Hensler, *Supra* note. 201, (a harmadik fél által történő perfinanszírozás fejlődését 321 tárgyalja Ausztráliában); Robertson, *supra* note 207, at 161.

212. KELEMEN, 185. lábjegyzet, 66-68. o.; Hodges, 185. lábjegyzet. 199, 75.

213. KELEMEN, *Supra* note, 185, 68-71; LLOYD'S, LITIGATION AND BUSINESS: TRANS-ATLANTIC TRENDS 7, 10 (2008).

214. Hensler, *Supra* note 201, 323. o.; lásd még Robertson, *Supra* note 207, 168. o. (arra utalva, hogy a perfinanszírozás ellensúlyozhatja az amerikai bíróságok "hagyományos mágneses hatását").

215. Lásd SYMEONIDES, *supra* note 30, 273-76. o. (olyan szabályok ismertetése, amelyek lehetővé teszik a határokon átnyúló károkozás áldozatainak, hogy kedvezőbb jogot válasszanak); *id.* at (287 megállapítva, hogy a felperesre vonatkozó jogválasztási szabályok nem kizárólag az Egyesült Államokra vonatkoznak).

216. *Vö.* Piper Aircraft Co. v. Reyno, 454 U.S. 235, 252 n.18 (1981) ("[S]trict liability remains primarily an American innovation."), és Sheila L. Birnbaum & Douglas W. Dunham, *Foreign Plaintiffs and Forum Non Conveniens*, 16 BROOK. J. INT'L L. 241, 242-43 (1990) (megjegyezve, hogy kevés külföldi ország fogadta el a szigorú felelősséget), a GOODDEN, *Supra* note 199, ch. 2, 35-91. o. (megjegyezve, hogy a szigorú felelősség egyre inkább elterjedt).

217. Lásd *pl.* Anu Bradford, *The Brussels Effect*, 107 NW. U. L. REV. 1, 15, 20, 22-23 (2012).

218. Lásd *pl.*, *id.* 64. o. (az uniós jogszabályok globális hatásának leírása); Joanne Scott, *Extra-territoriality and Territorial Extension in EU Law*, 62 AM. J. COMP. L. 87, 89 (2014).

219. Lásd Jodie A. Kirshner, *Why Is the U.S. Abdicating the Policing of Multinational Corporations to Europe?: Extraterritorialitás, szuverenitás és az Alien Tort Statute*, 30 BERKELEY J. INT'L L. (259, 2012) 279, 281).

honosok, beleértve az amerikaiakat is.²²⁰ Ez például azt jelenti, hogy a francia bíróságok joghatósággal rendelkezhetnek az ügyekben kizárólag azért, mert azokat francia illetőségű²²¹ személyek indították, és a brit bíróságok joghatósággal rendelkezhetnek mindaddig, amíg az alperesnek az adott fórumon kézbesítettek. A ²²²joghatóság kanadai felfogása a Daimler előtti amerikai "doing business" normákhoz hasonló eredményeket hoz.²²³

Más nemzetek is ²²⁴elismerik a "szükségszerű fórum" doktrínát, amely bizonyos körülmények között joghatóságot biztosít, ha nincs más rendelkezésre álló fórum, különösen, ha a felperesek helyi lakosok.²²⁵ Például egy holland bíróság elismerte a "szükségszerűségi fórum" joghatóságát egy olyan ügyben, amelyben egy palesztin orvos beperelte az ismeretlen líbiai kormánytisztviselőket jogellenes fogva tartásért. Líbiában. ²²⁶A per egyetlen kapcsolata Hollandiával a felperes ottani jelenléte volt.²²⁷

Végül, kevés külföldi bíróság rendelkezik olyan "fordított forum shopping" eszközökkel, mint amilyeneket az amerikai bíróságokon az alperesek számára az elkerülési doktrínák biztosítanak.²²⁸ A legtöbb nemzet

220. *Lásd a 44/2001/EK tanácsi rendelet, fentebb 60. lábjegyzet, 60. cikk. 3. és 4. cikk; id. I. melléklet (amely előírja, hogy egy sor túlzó szabály nem áll rendelkezésre az uniós felek között, de a nem uniós felekkel szemben igen); Borchers, 64. lábjegyzet, 2. o. (az Európai Unió "a túlzó joghatósági alapok folyamatos alkalmazásáról a nem uniós alperesekkel szemben").*

221. Silberman, *Supra* note 53, 607. és 94. o. A felperes francia állampolgárságán alapuló joghatóság elismerten igen ellentmondásos és ritkán alkalmazott megoldás. *Lásd általában* Kevin M. Clermont & John R.B. Palmer, *French Article 14 Jurisdiction, Viewed from the United States*, in DE TOUS HORIZONS: MÉLANGES XAVIER BLANC-JOUVAN (4732005).

222. *Lásd Borchers, Supra 64. lábjegyzet, 5. o. (a "common law országok", köztük az Egyesült Királyság tárgyalása).*

223. *Lásd Club Resorts Ltd. v. Van Breda, 2012 SCC 17, [2012] 1 S.C.R. 572 (Can.) (a Kajmán-szigeteki alapítású alperes joghatóságának megállapítása az alperes kubai szállodájában történt károkozás miatt); Tanya J. Monestier, (Still) a "Real and Substantial" Mess: The Law of Jurisdiction in Canada, 36 FORDHAM INT'L L.J. 396, 413 (2013) (analízis a négy "feltételezett kapcsoló tényezőről, amelyek prima facie feljogosítják a [kanadai] bíróságot arra, hogy joghatóságot vállaljon egy jogvitában", beleértve azt, hogy "az alperes a tartományban folytat üzleti tevékenységet").*

224. Svájc, Belgium, Mexikó, Hollandia, Uruguay, Argentína, Ausztria, Costa Rica, Észtország, Finnország, Németország, Izland, Japán, Litvánia, Luxemburg, Lengyelország, Portugália, Románia, Oroszország, Spanyolország, Dél-Afrika, Dél-Afrika és Törökország elfogadta a szükségességi fórum doktrína valamelyik változatát. Chilene Nwapi, *Jurisdiction by Necessity and the Regulation of the Transnational Corporate Actor*, UTRECHT30 J. INT'L & EUR. L. 24, 31-32 (2014).

225. Nem világos, hogy Kanada része-e ennek a tendenciának. *Lásd Van Breda v. Vill. Resorts Ltd., 2010 ONCA 84, 98 O.R. 3d 721, para. 54 (Can.) (a "forum of necessity" jurisdiction elismerése), aff'd on other grounds sub nom. Club Resorts, 2012 SCC 17, 1 S.C.R. 572; Monestier, Supra 223. lábjegyzet, 452-53. o. De vö. Anvil Mining Ltd. c. Ass'n Canadienne Contre L'Impunité, 2012 QCCA 117, [2012] R.J.Q. 153 (Can.) (elutasítva azt az érvelést, hogy Quebec volt a szükségszerűség fóruma).*

226. Rb. 's-Gravenhage 2012. március 21. m.nt. Van der Helm, No. 400882 / HA ZA 11-2252 (El-Hojouj/Derbal) (Neth.).

227. *Lásd Nicola Jägers et al., The Future of Corporate Liability for Extraterritorial Human Rights Abuses: The Dutch Case Against Shell*, AJIL UNBOUND (2014. jan.), *újryomtatva*: AGORA: REFLECTIONS ON KIOBEL, e-36., e-38. o. (2014), *elérhető a* <http://www.asil.org/oldalok/sites/default/files/AGORA/201401/AJIL%20Agora-%20Reflections%20on%20Kiobel.pdf>.

228. A "fordított fórumvásárlás" a védelemnek a fórum kiválasztására irányuló erőfeszítéseire utal - például a forum non conveniens elutasítás révén. *Lásd pl. Stein, Supra note, 199. 78. pont. 826*

hiányzik az amerikai típusú tisztességes eljárás védelme a bíróságai előtt perelt alperesek számára.²²⁹ A forum non conveniens a legtöbb más országban általában nem létezik, vagy sokkal kevésbé megengedő.²³⁰

B. Az így kialakult jogi környezet

Az amerikai és a külföldi bíróságok fejleményeinek együttes eredményeként egyre több transznacionális jogvita - különösen az esetek bizonyos kategóriáiban - jelenik meg külföldi fórumokon. Előfordulhat, hogy az amerikai bíróságtól való elutasítás után külföldi bíróságok előtt indítják újra, az amerikai bíróság helyett külföldi bíróságok előtt, vagy az amerikai perekkel párhuzamosan külföldi bíróságok előtt indítanak pereket.²³¹ Ezek az ügyek általában valamilyen módon kapcsolódnak ahhoz a fórumhoz, ahol indították őket, de ez a tény nem szabad, hogy aláássa a fejlődés jelentőségét.²³² Ami az olyan transznacionális pereket illeti, amelyek csak távoli kapcsolatban állnak a fórummal, jelenleg Kanada és Hollandia a legvalószínűbb országok, ahol ilyen pereket indítanak.²³³

Bár még túl korai lenne látni a közelmúltbeli legfelsőbb bírósági döntések és a még kialakulóban lévő külföldi tendenciák teljes hatását, a külföldi fórumok felé való átmenetnek már kezdenek megjelenni a ²³⁴bizonyítékai.²³⁵ Nem állítom, hogy az elkerülő tendenciák *okozzák* a külföldi fejleményeket, hanem inkább azt, hogy hozzájárulnak a sima-

229. A polgári jogi jogrendszerekkel ellentétben, amelyek a bíróság "hatáskörére" összpontosítanak az ügy tárgyalására, "[a]z Egyesült Államok joghatósági rendszere éppen azért alperes-barát, mert Legfelsőbb Bíróságunk a joghatóságot alkotmányos kérdéssé tette, amely az alperes megfelelő eljárási "jogain" alapul." Brand, *supra* note at 56,78-79 (kiemelés kihagyva).

230. *Lásd a fenti* megjegyzést és a 90kísérő szöveget.

231. Természetesen, mivel az itt ismertetett külföldi fejlemények nem fogják tökéletesen, vagy akár csak nagyrészt helyettesíteni az amerikai bíróságok által korábban kínált perelési lehetőségeket, a perelkerülés doktrínái mindazonáltal azt eredményezik, hogy egyes pereket vagy elutasítanak az amerikai bíróságoktól, és nem nyújtanak be máshol, vagy pedig első fokon nem is indítanak pereket.

232. Szinte minden, az amerikai bíróságon fenntartható per - akár az említett elkerülési fejlesztések előtt, akár utána - szintén igényel némi helyi kapcsolatot. (Az Alien Tort Statute korábban ez alól a szabály alól a legnagyobb kivételt az Alien Tort Statute jelentette).

233. *Lásd az alábbi* megjegyzéseket 241-60 és a kísérő szöveg.

234. Valószínűleg még túl korai lenne empirikusan értékelni a közelmúltbeli elkerülési döntések hatását a peres eljárások alakulására, és ha az idő megérik, akkor ez valószínűleg nagy kihívást jelent majd. *Lásd pl.* Donald Earl Childress III, *Rethinking Legal Globalization: The Case of Transnational Personal Jurisdiction*, WM54. & MARY L. REV. 1489,1507 (2013) (az empirikus bizonyítékok korlátainak megvitatása).

235. *Lásd pl.* Quintanilla & Whytock, *supra* note 184, 33-35. o.; Katy Dowell, *International Litigants in London Rise by a Third in Three Years*, LAWYER (May 20137.), <http://www.thelawyer.com/news-and-analysis/practice-areas/litigation/international-litigants.-inlondon-rise-by-a-third-in-three-years/3004520.article> (megjegyezve az amerikai pereskedők számának növekedését az angol bíróságokon); William F. Sullivan et al., *A Global Concern: The Rise of International Securities Litigation*, BLOOMBERG BNA (20138., ápr.), <http://www.bna.com/a-global-concern>.

-a-nemzetközi-értékpapír-perek-felhajtóereje. Néhány példa a párhuzamos vagy korábban benyújtott külföldi pereket említő amerikai ügyekre: Lam Yeon Leng v. Pinnacle Performance Ltd., 474 F. App'x 810 (2d Cir. 2012) (Szingapúrban); Bailey Shipping Ltd. v. Am. Bureau of Shipping, No. Civ12. 5959(KPF), WL (20135312540S.D.N.Y. Sept. 201323,) (Görögországban); és Sec.

Befektetői Prot. Corp. v. Bernard L. Madoff Inv. Sec. LLC, 474 B.R. 76, 79 (Bankr. S.D.N.Y. 2012) (a Kajmán-szigeteken).

a felperesek döntése, hogy külföldön indítanak pert. Egyes kommentátorok azt állítják, hogy az amerikai bíróságokon egyre több külföldi ítéletet hajtanak végre.²³⁶ Ez a tendencia azt sugallja, hogy a felperesek külföldi bíróságokon perelnek, amelyek aztán jelentős összegű ítéleteket szabhatnak ki az amerikai vagyonnal rendelkező vállalatokra.

Ez két fő módon történhet. Először is, egyes felperesek újraindítják a pereket külföldi bíróságokon, miután az amerikai bíróságok elutasították azokat a kereset elkerülésére hivatkozva.²³⁷ Bár az elkerülési doktrínák, különösen a *forum non conveniens*, évtizedek óta látszólag fontolgatják, hogy ez megtörténik, a gyakorlatban ilyen újratöltés ritkán történt.²³⁸

Másodsor, a felperesek bizonyos típusú ügyeket első fokon külföldi fórumokon indíthatnak.²³⁹ Az ilyen típusú ügyekben már nem az Egyesült Államok a felperesek kedvenc fóruma. Az értékpapír-, a környezetvédelmi és az emberi jogi perek példaként szolgálnak azokra a peres ügýtípusokra, amelyek fokozatosan külföldre költöznek.²⁴⁰

A globális értékpapír-pertárgyalások például kezdenek az Egyesült Államokba és Kanadába költözni, még olyan ügyekben is, amelyekben az egyetlen kapcsolat a fórummal az, hogy a felperes-befektetők közül néhányan az említett országok állampolgárai voltak - ez inkább csak egyfajta alacsony küszöbérték.²⁴¹ Mindkét fórum megismételte az amerikai peres rendszer néhány legvonzóbb tulajdonságát.²⁴²

236. *Lásd pl.*, WILLIAM E. THOMSON & PERLETTE MICHÈLE JURA, U.S. CHAMBER INST. FOR LEGAL REFORM, CONFRONTING THE NEW BREED OF TRANSNATIONAL LITIGATION: ABUSIVE FOREIGN JUDGMENTS 6 & n.40 (2011), *elérhető a* http://www.instituteforlegalreform.com/uploads/sites/1/TransnationalLitigation_AbusiveForeignJudgments.pdf *oldal*; Quinta-nilla & Whytock, *supra* note at 184,35. o. (2011).

237. *Lásd pl.*, Childress, *supra* note 27, at 23 (megjegyezve, hogy a *Morrison-ügy* felperesei az amerikai bíróságoktól való elutasítás után újra benyújtották keresetüket Ausztráliában); Wulf A. Kaal & Richard W. Painter, *Forum Competition and Choice of Law Competition in Securities Law After Morrison v. National Australia Bank*, 97 MINN. L. REV. 132, 175-77 (2012) (az amerikai elutasítást követően külföldön újra benyújtott ügyek tárgyalása).

238. *Lásd a fenti* megjegyzést 184.

239. *Lásd pl.* Childress, *Supra* 27. lábjegyzet, 6. pont.

240. Ez a jelenség más területeken is előfordul. *Lásd pl.* Allianz Suisse Versicherungsgesellschaft v. Miller, 24 F. Supp. 3d 670, 672 (W.D. Mich. 2014) (egy Svájcban egy amerikai alperes ellen indított biztosítási kereset tárgyalása); L'Institute National de L'Audiovisuel v. Kultur Int'l Films, Ltd., No. 11-6309, 2012 WL 296997, at *1 (D.N.J. Feb. 1, 2012) (egy Franciaországban egy amerikai alperes ellen indított szerzői jogi kereset tárgyalása). *De lásd pl.* Martin Gelter, *Why Do Shareholder Derivative Suits Remain Rare in Continental Europe?*, BROOK37. J. INT'L L. 843 (2012).

241. Childress, *fenti* megjegyzés, 27,27-28. o.; *lásd a következő* megjegyzést. 244.

242. *Lásd* Kaal & Painter, *Supra* 237. lábjegyzet, 138-40. o. (Hollandia tárgyalása); *id.* 186-90. o. (Kanada tárgyalása). A holland bíróságok valóban elismerték az amerikai opt-out globális csoportos kereseti díjakat, azzal érvelve, hogy az ilyen díjakhoz vezető eljárások hasonlóak a holland eljárásokhoz. *Lásd* Ianika Tzankova & Hélène van Lith, *Class Actions and Class Settlements Going Global: The Netherlands*, in EXTRATERRITORIALITY AND COLLECTIVE REDRESS 67, 89 (Duncan Fairgrieve & Eva Lein szerk., 2012) (az Egyesült Államokban és Hollandiában folyó Ahold-perek leírása); *Netherlands: GLOBAL COMPETITION LITIG. REV. R-66* (2010).

A hollandok egy innovatív kollektív egyezségi eljárást hoztak létre, amelynek keretében a felperesek és az alperesek "közösén kérhetik az Amszterdami Fellebbviteli Bíróságot, hogy hagyja jóvá az egyezséget, és tegye kötelezővé azt az összes olyan csoporttagra nézve, aki nem lép ki a perből".²⁴³ A holland polgári eljárás a holland bíróságok számára joghatóságot biztosít, ha legalább az egyik felperes, aki a nyilatkozatot kéri, vagy az egyik alperes holland illetőségű.²⁴⁴

Kanada is egyre népszerűbb joghatósággá válik a transznacionális értékpapírperek lefolytatására.²⁴⁵ Az Ontarióban,²⁴⁶ például az értékpapírperek nem korlátozódnak a kanadai tőzsdéken forgalmazott értékpapírokra (ha a kibocsátónak van

legendő kapcsolat Kanadával)²⁴⁷, és a világ minden tájáról érkehetnek felperesek.²⁴⁸ Az érdemi rész tekintetében Ontario szintén nem követeli meg a felperesektől, hogy bizonyítsák a megbízhatóságot ahhoz, hogy egy csoportot engedélyezzenek.²⁴⁹ És bár az ontariói értékpapírtörvény korlátozza az alperes vállalat felelősségét, ez a rendelkezés nem vonatkozik a tudatos téves értékelésekre vagy más lehetséges károkra, ami korlátozza a felső határ gyakorlati hatását.²⁵⁰ A környezeti kártérítési perek egy része szintén a tengerentúlról kerül. Például nigériai felperesek perelték be a Royal Dutch Shell-t és nigériai leányvállalatát a

243. Hensler, *Supra* note at201, 311.

244. WETBOEK VAN BURGERLIJKE RECHTSVORDERING [RV] art. III (Neth.). Az eddigi legjelentősebb (és legnagyobb), a holland kollektív elszámolási eljárás keretében kötött egyezés során a Shell Petroleum több mint 100 ország (de nem az Egyesült Államok) felperesével több mint 350 millió dollárért rendezte az értékpapírsalással kapcsolatos (eredetileg az Egyesült Államokban globális csoportos keresetként benyújtott) követeléseket. Figyelembe véve az amerikai és a holland eljárásban megítélt díjakat, Deborah Hensler kiszámította, hogy úgy tűnik, hogy mind a Shell, mind a megegyezésben részt vevő amerikai felperesek ügyvédjei (ha nem is maguk a felperesek) legalább olyan jól, ha nem jobban jártak, mint az amerikai bíróságon. Hensler, *Supra* note at201, 319.

245. Ashby Jones, *Lawyers Looking to Canada for Shareholder Litigation*, WALL ST. J. (2012. február 27.), <http://on.wsj.com/1DKPfsb>; lásd még Noam Noked, *A New Playbook for Global Securities Litigation and Regulation*, HARV. L. SCH. F. ON CORP. GOVERNANCE & FIN. REG. (febr. 92,2012.;53), <https://blogs.law.harvard.edu/corpgov/2012/02/02/a-new-playbook-for-global-securities-litigation-and-regulation> (megjegyezve, hogy a jelenleg függőben lévő kaliforniai értékpapír-csoportos keresetek "körülbelül 15,9 milliárd dollárnyi követelést képviselnek").

246. A kanadai értékpapírtörvény nem szövetségi, hanem tartományi szinten születik. Tanya J. Monestier, *Is Canada the New Shangri-La of Global Securities Class Actions?*, 32 NW. J. INT'L L. & BUS. n.305,31749 (2012).

247. Lásd *Abdula v. Can. Solar Inc.*, 2012 ONCA 211, 110 O.R. 3d 256, paras. 72-81 (Can.); Kevin LaCroix, *Ontario Court: Company with Shares Trading Only on Foreign Exchange Subject to Canadian Securities Suit*, D&O DIARY (2012., május), <http://www.dandodiary.com/2012/05/articles/international-d-o/ontario-court-company-with-shares-trading-only-on-foreign-exchange-subject-to-canadian-securities-suit>.

248. Lásd *Silver kontra IMAX Corp.*, 2011 ONSC 1035, 105 O.R. 3d 212, bekezdések 57-69. (Can.) (globális csoport igazolása egy NASDAQ-on kereskedett kanadai vállalat elleni perben); Daniel Jutras, *The American Illness and Comparative Civil Procedure*, in THE AMERICAN ILLNESS: ESSAYS ON THE RULE OF LAW (159,F168. H. Buckley szerk., 2013); Monestier, *supra* note 246, 319. o. (a globális csoportos keresetek kanadai növekedésének lehetséges következményeit tárgyalva).

249. Lásd *pl.*, Securities Act, R.S.O. 1990, c. S.5, s. 138.3 (Can.); BRIAN ANDERSON & ANDREW TRASK, THE CLASS ACTION PLAYBOOK (2942d ed. 2012).

250. Lásd az értékpapírtörvény 138.7. szakaszát; Sullivan et al., *Supra* note. 235.

holland bíróságon, egy nigériai olajszennyezésből eredő károk miatt.²⁵¹ A bíróság úgy ítélte meg, hogy a teljes tulajdonában lévő nigériai leányvállalat köteles kártérítést fizetni egy gazdálkodónak, de elutasította a holland anyavállalattal szembeni követeléseket.²⁵² A holland bíróság számára a nigériai leányvállalat elleni kereset külföldi kubikos volt, de ez nem állította meg a bíróságot. Ha a holland bíróság az amerikai kikerülési doktrínákat követte volna, megállapította volna, hogy nincs személyes joghatósága a nigériai leányvállalat felett. Ehelyett a nigériai anyagi jogot alkalmazta.²⁵³ A joghatóságnak ez a kiterjesztő koncepciója Hollandiát a környezetvédelmi és egyéb transznacionális kártérítési peres ügyek választott célpontjává teheti.²⁵⁴

Az emberi jogi perek terén Kanada, több európai ország és az Európai Unió "lazítja a vállalati felelősségre vonatkozó korlátozásokat".²⁵⁵ Kanada, az Egyesült Királyság és Hollandia például mind potenciális fórumot kínál az ilyen perek számára.²⁵⁶ A kanadai bíróságok az anyavállalatokat gondatlanságból felelősnek tartják azért, hogy nem akadályozták meg a külföldi leányvállalatok emberi jogi visszaéléseit olyan körülmények között, amikor az Egyesült Államokban az anyavállalatot valószínűleg védené a vállalati fátyol.²⁵⁷ Ez a gyakorlat megkerülheti a törvények extraterritoriális érvényesítésére vonatkozó korlátozásokat anélkül, hogy az extraterritorialitás kérdésével közvetlenül foglalkozna. Az Egyesült Királyságban ötből négy (80%) emberi jogi jogsértésből, amelyet az üzleti életben végigpereltek, kifizetést eredményezett, szemben az amerikai vállalati, idegen jogsértési perek 9,5%-ával.²⁵⁸ Az Egyesült Királyságban hasonló ügyekben több tízmillió dollár értékben állapodtak meg.²⁵⁹ A holland bíróságok a belföldi kártérítési jog alapján a károkozás helyétől függetlenül elismerik a vállalati felelősséget az emberi jogok megsértéséért, ha az alperes lakóhelye vagy székhelye a holland országban van, vagy ha az alperes lakóhelye ismeretlen, mint ahogyan az a holland bírósági ügyekben is történt.

251. Ivana Sekularac & Anthony Deutsch, *Dutch Court Says Shell Responsible for Nigeria Spills*, REUTERS UK (201330. január), <http://uk.reuters.com/article/2013/01/30/uk-shell-nigeria-lawsuit-idUKBRE90T0DC20130130>. Ezzel párhuzamosan a londoni High Court of London előtt is folyamatban van egy per. Laura Carballo Piñeiro & Xandra Kramer, *The Role of Private International Law in Contemporary Society: Global Governance as a Challenge*, ERASMUS7 L. REV. 109, n109.4 (2014).

252. Sekularac & Deutsch, *Supra* note 251.

253. Childress, *Supra* note at 27, 6.

254. *Lásd* Jägers et al., *Supra* note, 219,38-39. pont.

255. Caroline Kaeb & David Scheffer, *The Paradox of Kiobel in Europe*, 107 AM. J. INT'L L. (852,2013854).

256. A nemzetközi bűncselekményekkel kapcsolatos extraterritoriális vállalati magatartás büntetőjogi és gyakran közös polgári jogi felelősségének jogi kodifikációját előíró országok listáját lásd: Supplemental Brief of Ambassador David J. Scheffer, Northwestern University School of Law, as Amicus Curiae in Support of the Petitioners at 15-20, *Kiobel v. Royal Dutch Petroleum Co.*, 133 S. Ct. 1659 (2013) (No. 10-1491), WL 20122165350.

257. *Lásd pl.* *Choc kontra Hudbay Minerals Inc.*, ONSC2013 paras998., 49, 54-58 (Can.).

258. Michael D. Goldhaber, *Corporate Human Rights Litigation in Non-U.S. Courts*: IRVINE L., U3.C. IRVINE L. REV. 127, 131 (2013).

259. *Id.* 130-31.

a palesztin orvos által ismeretlen líbiai tisztviselők ellen indított peres eljárás.²⁶⁰

Ezek a fejlemények világszerte alakíthatják a peres eljárások és a felelősségvállalás helyzetét.²⁶¹ Részben az Egyesült Államok peres ügyekben tanúsított elszigetelődése miatt a külföldi bíróságok egyre vonzóbbá válhatnak a multinacionális vállalatokat perlő külföldi felperesek számára. Ezt az eshetőséget felismerve Donald Childress felhívta a figyelmet a transznacionális peres ügyek jogpiacának kialakulására.²⁶² Ez a piac egy eszköz annak megértésére, hogy a hazai és külföldi bíróságok hogyan versenyeznek egymással a transznacionális peres eljárások jogi rendszereiken keresztül.²⁶³ A tudomány azonban még nem értékelt e tendenciák rendszerszintű hatását vagy kölcsönhatásukat a következőkkel az Egyesült Államok transznacionális perelkerülő doktrínái, tekintettel arra, hogy ezek a doktrínák képesek-e elérni a kitűzött céljaikat, vagy egyéb módon előmozdítani az Egyesült Államok érdekeit.²⁶⁴

III. ÍTÉLKEZÉS ELKERÜLÉSE

Ez a cikk eddig a pontig bemutatta a peres izolacionizmus fejlődését, azonosította a kitűzött célokat, és bemutatta a külföldi bíróságokon folyó transznacionális pereskedést felkaroló erőket. A cikk most azt vizsgálja meg, hogy e külföldi bírósági fejlemények fényében a perelkerülő határozatok elérték-e a hatalommegosztás, a nemzetközi komilitás és az alperesek kényelmének védelmére kitűzött céljaikat.

Bizonyos mértékig a válasz igen, függetlenül a külföldi bírósági tendenciáktól. Először is, úgy tűnik, hogy az elkerüléssel kapcsolatos fejlemények csökkentik a hatalommegosztás és a nemzetközi komilitás terheit, egyszerűen azért, hogy a bíróságok nem ítélik meg olyan vitás ügyekben, amelyek ilyen aggályokat vethetnek fel. Azáltal, hogy kevesebb transznacionális ügyet tárgyalnak, az amerikai bíróságok úgy tűnik, megakadályozzák, hogy beavatkozzanak a politikai ág előjogaiba vagy megsértsék a külföldi nemzeteket.

Másodsor, azért, hogy az alperesek számára könnyebbé teszi a tárgyalás előtti diszpozitív döntések elnyerését, és azért, hogy a felpereseket elriasztja attól, hogy az amerikai bíróságokon pereljenek, az elkerülés számos terhet enyhít az alperesek számára. Nem alaptalan az alperesek azon meggyőződése, hogy a külföldi peres eljárások kevésbé lesznek megterhelőek, mint az amerikai peres eljárások. Még az újbóli centes fejlesztések, a külföldi nemzetek még mindig hajlamosak a kevésbé költséges peres eljárásokra,²⁶⁵ kevésbé expanzív felfedezési szabályok,²⁶⁶ alacsonyabb kártérítési díjak²⁶⁷ és a "vesztes fizet" elve.

260. Jägers et al., *Supra* 219. lábjegyzet, 36-41. o.; lásd a 226. lábjegyzethez tartozó szöveget (a palesztin orvos esetének tárgyalása).

261. A polgári trösztellenes vagy termékfelelősségi perek olyan területek lehetnek, amelyeken a jövőben további bővülés várható az Európai Unióban. *Lásd KELEMEN, Supra* 185. lábjegyzet, 171-194. o. (a trösztellenes ügyek tárgyalása); Rod Freeman, *Europe: Part 2, in* GOODDEN, *supra* 199. lábjegyzet, 76., 82. o. (a termékfelelősségről értekezve).

262. *Lásd* Childress, *Supra* note 27, at 9.

263. *Id.* 7.

264. *Vö. a fenti* megjegyzéssel (Childress e téren végzett munkájának 29. tárgyalása).

265. *Lásd* MCKNIGHT & HINTON, 208. lábjegyzet, 1-2. o.

266. *Lásd* Robert Hardaway et al., *E-Discovery's Threat to Civil Litigation: Reevaluating Rule for 26 the Digital Age*, 63 RUTGERS L. REV. 521, 524 (2011).

finanszírozási rendszer, amely a nyertes alperesek számára ügyvédi díjakat biztosíthat.²⁶⁸ A külföldi alperesek joghatóságának korlátozása úgy tűnik, hogy csökkenti az Egyesült Államokban folytatott üzleti tevékenységből eredő "peres adó" mértékét, legalábbis a külföldi alperesek esetében, ami az amerikai gazdaság számára előnyösnek tűnik.²⁶⁹

De az elkerülés korlátlan sikerének első benyomásai csalókaak. Valójában az elkerülés kevéssé járul hozzá a hatáskörök szétválasztásával és a nemzetközi komitivitással kapcsolatos aggályok kezeléséhez, mivel a szövetségi bíróságok még mindig a fő döntéshozók abban, hogy döntsenek a transznacionális perek tárgyalásáról. És a *túl kevés* transznacionális ügy tárgyalása, csakúgy, mint a túl sok ügy tárgyalása, sértheti a külföldi szuverén államokat is, és ezért beavatkozhat a politikai hatalom előjogaiba. Továbbá, míg a legtöbbször azt feltételezik, hogy a transznacionális ügyek kizárása negatív a felperesek számára, de pozitív az alperesek számára, a peres eljárások elszigetelődése nem értékelt negatív hatásokkal jár *minden egyes tagállamra* nézve.

amerikai felek - mind a felperesek, mind az alperesek - és tágabb értelemben az amerikai külföldi érdekek érdekében.

A. A hatalmi ágak szétválasztása és a nemzetközi komitivitás

Az elkerülési doktrínák arra törekszenek, hogy megakadályozzák, hogy a szövetségi bíróságok beavatkozzanak a külkapcsolati politikákba, amelyeket a politikai ágaknak kellene ellenőrizniük, és hogy eközben megzavarják a nemzetközi komititást. De mivel a bíróságok által vezérelt, a nemzetközi jog vagy gyakorlat által többnyire nem tájékozott fejleményekről van szó, egyszerűen alkalmatlanok erre. Az elkerülő doktrínák jellegzetes vonása a politikai ágak közreműködésének hiánya és a terület bíróságok általi uralma. Az amerikai bíróságokat sokáig bíralták a transznacionális pereskedés kiterjesztése miatt. Mára a bíróságok túlságosan is az ellenkező irányba mentek el.

A "túl kevés" transznacionális pereskedés ugyanolyan aggályokat vethet fel a hatáskörök szétválasztásával kapcsolatban, mint a túl sok. A költségek megfogalmazása során a

Curtis Bradley megjegyezte, hogy a nemzetközi emberi jogi perek amerikai demokráciája kapcsán a bíróságok által az ilyen típusú peres eljárások megkönnyítése érdekében létrehozott eljárások (mint például a nemzetközi szokásjog szövetségi szokásjogként való elismerése) a hatalmi ágak szétválasztásával kapcsolatos problémák ugyanúgy megjelennek az ilyen peres eljárások *korlátozására* irányuló, bírósági úton létrehozott doktrínákban (mint például a politikai kérdés doktrína és a nemzetközi komitivitás).²⁷⁰ Ugyanez mondható el a transznacionális pereskedés általánosabban vett területeinek hasonló, bírósági irányítású fejleményeiről is. A transznacionális túlterjeszkedésnek a bírósági úton létrehozott elkerülési doktrínákkal való megfékezése kevéssé enyhíti a hatalommegosztás problémáját, amelyet a túlterjeszkedés okozott. A probléma a bíróságok (szemben a politikai ágakkal) e kérdések feletti ellenőrzéséből fakad. Az elkerülés ezt nem szüntette meg. Ehelyett a kérdést átfordította arra, hogy a szövetségi bíróságok mostantól

267. Legalábbis ez a hagyományos bölcsesség. *Lásd* Borchers, *Supra* note 64, 19. o.; Childress, *Supra* note at 27, 4.

268. *Lásd a fenti* megjegyzést és a 210kísérő szöveget.

269. *Lásd a fenti* megjegyzést és a 177kísérő szöveget.

270. Bradley, *fentebb*, 117,466-67. o.

a transznacionális peres ügyek kizárása (ahelyett, hogy azokba bevonnák), ami nem felel meg a politikai ág előjogainak, és ami beavatkozik a végrehajtó hatalom külügyi tevékenységébe.²⁷¹

Hasonlóképpen, a nemzetközi normákon túli transznacionális pereskedés elkerülése nem feltétlenül őrzi meg a nemzetközi komitivitást. A vitás ügyek kategóriáinak az amerikai bíróságoktól való eltávolításával az itt ismertetett fejlemények megakadályozzák, hogy

Az amerikai bíróságok ne sértsenek külföldi nemzeteket, illetve ne avatkozzanak be bizonyos mértékig azok szabályozási hatáskörébe.²⁷² Ha a nemzetközi jog csak egy felső határt szab arra, hogy a hazai bíróságok milyen típusú transznacionális ügyeket tárgyalhatnak, és az elkerülés következetesen e felső határ alatt tartja az amerikai bíróságokat, akkor azt gondolhatnánk, hogy az elkerülés elérte ezt a célt.

De kell lennie egy joghatósági alsó határnak is. A tudósok vitatják, hogy a nemzetközi szokásjog szabályozza-e a bírói joghatóságot.²⁷³ Ha szabályozza is ezt a területet, a nemzetközi jog jellemzően állam hatáskörének külső határait határozza meg, nem pedig a hatáskör gyakorlásának alapkövetelményeit.²⁷⁴ De még ha sem a nemzeti, sem a nemzetközi jog nem is *ír elő* joghatósági alsó határt, az Egyesült Államok szuverén érdekei és a széles körben elfogadott nemzetközi gyakorlat mégis amellet szól, hogy legyen. Továbbra is fennáll a külföldi szuverén államok megsértésének (vagy a külkapcsolatok megsértésének, ha ez két különböző dolog) a lehetősége azáltal, hogy bizonyos tárgykörökben *nem* tárgyalnak ügyeket, hátrányosan²⁷⁵ megkülönböztetik a külföldi felpereseket, akiket *távol* tartanak az amerikai bíróságoktól (pl. a *forum non*

271. Az elkerülő döntések néha úgy tűnik, hogy figyelmen kívül hagyják a vezetői preferenciákat. Például a *Morrison kontra National Australia Bank Ltd. ügyben*, a Bíróság elutasította a Solicitor General által az ügyben javasolt megoldási javaslatot, annak ellenére, hogy érvei szerint javaslata többek között megfelelt a nemzetközi komitivitásnak. *Lásd* 561 U.S. 247, 270-72 (2010). *De lásd* *Daimler AG v. Bauman*, 134 S. Ct. 746, 763 (2014) (a Solicitor General által felvetett megfontolások beépítése).

272. *Lásd* Noll, 23. lábjegyzet, a következő helyen 44.

273. *Hasonlítsuk össze pl.*, JAMES CRAWFORD, BROWNLIE'S PRINCIPLES OF PUBLIC INTER-NATIONAL LAW 472 (8th ed. 2012) (kifejtve, hogy a nemzetközi jog megköveteli a nemzetektől, hogy bíróságokat tartsanak fenn és bizonyos ügyeket tárgyaljanak), és JAMES FAWCETT & JANEEN M. CARRUTHERS, CHESHIRE, NORTH & FAWCETT: PRIVATE INTERNATIONAL LAW 9 (14th ed. 2008) (megállapítva, hogy a nemzetközi közjogtól eltérően "[p]rivate international law is not the same in all countries").

274. *Lásd* Rebecca Ingber, *International Law Constraints as Executive Power*, 57 HARV. INT'L L.J. (megjelenés: 2016) (kézirat 10. o.) (a szerzőnél) (megjegyezve, hogy a nemzetközi jogot "konvencionálisan az állami szereplőkre vonatkozó korlátozások szempontjából értelmezik"); F. A. Mann, *The Doctrine of Jurisdiction in International Law*, 111 RECUEIL DES COURS 1, 9-10 (1964). *De lásd* CRAWFORD, *Supra* note 273, 472. o. (azzal érvelve, hogy van egy joghatósági alsó határ).

275. *Lásd pl.*, az Egyesült Államok érdekeltségi nyilatkozata, *Kadic kontra Karadžić*, 70 F.3d (2322d Cir. 1995) (No. 94-9035, 94-9069), *elérhető a* <http://sblog.s3.amazonaws.com/wp> oldalon.

-content/uploads/2012/07/Doe-I-v-Karadzic-US-Statement-of-Interest-Sept-1995.pdf (azzal érvelve, hogy a második kerületnek el kellene rendelnie, hogy a kerületi bíróság vizsgálja meg az ügyet); Memorandum for the United States as Amicus Curiae at 22-23, *Filartiga v. Pena-Irala*, 630 F.2d 876 (2d Cir. 1980) (No. 79-6090), 1980 WL 340146 (azzal érvelve, hogy "a pri-vate kereset elismerésének megtagadása ... súlyosan károsíthatja nemzetünk emberi jogok védelme iránti elkötelezettségének hitelességét").

conveniens), ²⁷⁶vagy "rutinszerűen elutasítja a külföldi követeléseket az amerikai multinacionális vállalatokkal szemben".²⁷⁷ Az első két kategória még problematikusabb, ha a harmadikkal egyidejűleg jelennek meg, vagyis ha az alperesek amerikai állampolgárok.²⁷⁸

Ennek az alapnak legalább olyan vélelem formájában kell megjelennie, hogy az amerikai bíróságok olyan ügyekben gyakorolják joghatóságukat, amelyekben az Egyesült Államoknak egyértelmű érdekei fűződnek a következőkhöz²⁷⁹-például olyan ügyekben, amelyekben amerikai alperesek vesznek részt. Más szóval, ha a bíróságok személyi joghatósággal rendelkeznek a helyi alperesek felett - ami a *Daimler* után a hazai fórumok amerikai alperesek elleni ügyekben fognak rendelkezni -, akkor általában a következőkre kell törekedniük gyakorolnia.²⁸⁰

Az alperes hagyományosan a székhelye szerinti fórumon perelhető. Ezt a fórumot általában tisztességesnek és az alperes számára ésszerűen kényelmesnek ismerik el.²⁸¹ Ezen túlmenően az is elfogadott, hogy az alperes lakóhelye szerinti fórumnak kizárólagos érdeke fűződik ahhoz, hogy az alperes saját fóruma ellen indított ügyet tárgyalja.²⁸² *Goodyear* és *Daimler* ügy tűnik, hogy ezt feltételezik; a ²⁸³külföldi bíróságok feltételezik ezt;²⁸⁴ a végrehajtó hatalom...

276. *Lásd* az Ecuadori Köztársaság, mint amicus curiae 4-5. sz. levél, *Aguinda kontra Texaco, Inc.*, 303 F.3., *Aguinda kontra Texaco, Inc.*d 470 (2d Cir. 2002) (No. 01-7756L, 01-7758C), 2001 WL 34369154 (sűrítve a bíróságot, hogy ne utasítsa el az ecuadoriak keresetét); RUSSELL J. WEINTRAUB, COMMENTARY ON THE CONFLICT OF LAWS 300-01 (6th ed. 2010) (megjegyezve, hogy a külföldi felperesek számára egyenlő bírósági hozzáférés biztosításának hiánya sértheti azokat a szerződéseket, amelyeket az Egyesült Államok is aláírt); Briggs, *supra* note 147, 119-21. o.). 2008-ban egy francia bíróság szokatlan módon megtette azt a lépést, hogy egy repülőgép-balesettel kapcsolatos perben elutasította a joghatóságot, "hogy a felperesek visszatérhessenek Kaliforniába, és folytathassák az ott indított eljárást". Gilles Cuniberti, *French Court Declines Jurisdiction to Transfer Dispute Back to U.S. Court*, CONFLICT OF LAWS . NET (2008. március 27.), <http://conflictolaws.net/2008/french-court-declines-jurisdiction>

...hogy visszautalja a jogvitát a bíróságra. A Külügyminisztérium is lebeszélte az amerikai államokat arról, hogy kizárják a transznacionális peres ügyek bizonyos kategóriáit. *Lásd* *Bakalar v. Vavra*, 619 F.3d 136, 142 (2d Cir. 2010) (megjegyezve, hogy New York kormányzója megvétózott egy korlátozó törvényjavaslatot, mert a Külügyminisztérium azt tanácsolta, hogy "ha az hatályba lép, [az] azt eredményezte volna, hogy New York "a külföldön ellopott kulturális javak menedékévé" válik" (idézve a *Solomon R. Guggenheim Found. v. Lubell*, 569 N.E.2d 430426, (N.Y. 1991))).

277. *Lear*, *Supra* note at 141, 563.

278. *Lásd pl. In re S. Afr. Apartheid Litig.*, 15 F. Supp. 3d 454, 461 (S.D.N.Y. 2014) (elutasítva a *Kiobel* megerősített extraterritorialitási vélelmének alkalmazását az amerikai alperesek elleni perben).

279. Az általam elképzelt "egyértelmű érdekek" normája a joghatósági alsó határra vonatkozóan, különösen az amerikai alpereseket érintő ügyekben, alacsonyabb lenne, mint az érdekelemzés által a jogválasztási kontextusban meghatározott mércé. Az érdekelemzés jellemzően azt a kérdést teszi fel, hogy melyik államnak van a *legerősebb* kapcsolata az ügyvel. *Lásd*: SYMEONIDES, *Supra* note 30, 42-44. o. Az itt javasolt joghatósági alsó határ a "minimális" "minimális érintkezés" fogalmára épül. A joghatósági kérdés az *elegendő* érintkezésre kérdez rá, amelynek alacsonyabb mércének kell lennie.

280. *Lásd fentebb* az I.A.1. részt.

281. *Lásd a fenti* megjegyzést 163.

282. Ezzel szemben a forum non conveniens-t gyakran azzal indokolják, hogy a hazai bíróságok az igazságszolgáltatási rendszereket finanszírozó adófizetők jogvitáira vannak fenntartva. *Lásd* Robertson, *Supra* note, at 71, 1096.

283. Ha "egy bíróság joghatóságot érvényesíthet egy külföldi társasággal szemben", *Daimler AG v. Bauman*, 134 S. Ct. 746, 751 (2014), ha az "lényegében otthon van a fórumállamban", *id.* (id. *Goodyear Dunlop Tires Operations, S.A. v. Brown*, S131. Ct.

(2846,20112851) id.)

összegzi ezt.²⁸⁵ És mégis, amit a *Daimler* megalapoz - a személyes joghatóságot az otthon beperelt alperesek felett - a forum non conveniens a bíróság belátása szerint elveszi számos, amerikai állampolgárok ellen indított transznacionális ügyben. Még ha a nemzetközi jog nem is tiltja ezt az eredményt, ez a mérlegelési jogkör gyakorlása problematikus, mivel fennáll a veszélye annak, hogy mind a külkapcsolatok, mind az amerikai szuverén érdekek aláássák az amerikai alperesek elleni ügyek elbírálását.

B. Következmények az amerikai érdekekre nézve

Az elkerülési doktrínákról alkotott vélemények általában a felperesek vagy az alperesek érdekei iránti szimpátiát tükrözik.²⁸⁶ A tudósok vagy bíralták az elkerülés elterjedését az igazságszolgáltatáshoz²⁸⁷ való hozzáférés csökkentése miatt, vagy támogatták azt, mint a forum shopping által okozott hatékonysági hiányosságok orvoslását.²⁸⁸ Ezekben a vitákban a felperesek általában olyan magánszemélyek, akik valamilyen kárra panaszkodnak, míg az alperesek általában multinacionális vállalatok. Ez az alrész azt kívánja bemutatni, hogy - a közhiedelemmel ellentétben - a kikerülés fejlődése *nem* kategorikusan jó a peres felek és velük együtt az amerikai gazdasági érdekek számára. Ennek bemutatásához a transznacionális ügyek három kategóriájának elkerülése által kiváltott hatásokra összpontosítok: az alábbiak elleni perek. amerikai alperesek, külföldi alperesek elleni perek, valamint amerikai felperesek által indított perek (külföldi vagy belföldi alperesek ellen).

1. Amerikai alperesek elleni perek

A világot a felperesek és az alperesek érdekeire osztva a peres izolacionizmus eredményei az amerikai alperesek számára kezdetben nem tűnnek aggasztónak: a bíróság engedélyezte az elutasítást, az alperes pedig kérte azt. Valójában az amerikai alperesek elleni perek ilyen alapon történő elutasítása kétségtelenül előnyös az adott ügy alperesének, legalábbis rövid távon, és az alperesnek kell eldöntenie, hogy előterjeszti-e az elkerülő védekezést.²⁸⁹

(belső idézőjel kihagyva), akkor úgy tűnik, a fortiori, hogy a bíróság érvényesíthet joghatóságot egy *belföldi* társaság felett, amikor az *ténylegesen* otthon van.

284. *Lásd a fenti* megjegyzést és a 56kísérő szöveget.

285. *Lásd* Brief for the United States as Amicus Curiae Supporting Petitioner, *supra* note 131, 11-12. o. (elismeri, hogy a bíróságok joghatósággal rendelkeznek a vállalati alperesek felett, ha azok "otthon vannak").

286. *De lásd* Andrew T. Guzman, *Jogválasztás: New Foundations*, 90 GEO. L.J. 883, 884-85 (2002) (hasonló kérdések értékelése a globális jólét szempontjából).

287. *Lásd pl.* Miller, *Supra* note, 67,475-76; Whytock & Robertson, *Supra* note, 10, a oldalon 1450., 1453.

288. *Lásd pl.* Sykes, *Supra* note at 44, 340.

289. A legtöbb kikerülési doktrínát az alperes belátása szerint terjesztik elő. A személyes joghatóság, a forum non conveniens és még a tartózkodási komitititás is lemondható. *Lásd* Ins. Corp. of Ir. v. Compagnie des Bauxites de Guinee, 456 U.S. 694, 703 (1982) (személyes joghatóság); Aguas Lenders Recovery Grp. v. Suez, S.A., 585 F.3d 696, 700 (2d Cir. 2009) (forum non conveniens); Maersk, Inc. v. Neewra, Inc., No. 05 Civ. 4356(CM), 2008 WL 1986046, at *1 (S.D.N.Y. May 7, 2008) (nemzetközi komitititás). Az ex-territorialitással szembeni vélelem nem. *Lásd pl.*, Morrison v. Nat'l Austl. Bank Ltd., U 561.S. 247,255

Az amerikai alperesek elleni perek elutasításának széleskörű elkerülése azonban negatív hatással lehet az amerikai alperesekre és az amerikai érdekekre makroszinten.

Kezdjük azzal, hogy ezek az elkerülő tendenciák "megfoszthatják" az amerikai alpereseket a hazai fórum előnyeitől, amelyet hagyományosan a legigazságosabb és legkényelmesebb fórumnak tartanak.²⁹⁰ Ez aligha említésre méltó probléma azokban a konkrét ügyekben, amelyekben az alperesek azáltal mondtak le ezekről az előnyökről, hogy a per elkerülésére hivatkozva elutasítást kértek. Az elkerüléssel kapcsolatos fejlemények és a külföldi bíróságok itt leírt növekvő vonzereje azonban összességében azt eredményezik, hogy a felperesek elsősorban külföldön indítanak pereket.²⁹¹

Ilyen körülmények között a józan ész és az anekdotikus bizonyítékok azt sugallják, hogy

Az amerikai alperesek megpróbálnák elérni, hogy az ügyet egy amerikai bíróság elé utalják.²⁹² Az a tény, hogy az amerikai alperesek az amerikai bíróságoktól elkerülik a fórumot, nem feltétlenül tükrözi az amerikai bíróságok elleni szisztematikus elfogultságot; ez (legalábbis néha) egyszerűen a jó perlési stratégiát tükrözi. Függetlenül attól, hogy hol indítják a pert, az alperesek alapvető ösztönzői a fordított fórumválasztásra szinte mindig ugyanazok. A felperes a számára legkedvezőbb joghatóságban perel, ami a meghatározás szerint gyakran az alperes számára legkedvezőtlenebb. Az alperes ezután a per elutasítását kezdeményezi bármely rendelkezésre álló okból, beleértve a perelkerülést is, több okból: megpróbálja rávenni a felperest, hogy egyezzen meg vagy ejtse az ügyet, ami valószínűbb, ha a felperes nem tud a számára előnyös fórumon pereskedni; drágábbá, nehezebbé és bonyolultabbá teszi a pereskedést a felperes számára; és ha a per elutasítása nem vezet az ügy megszüntetéséhez, akkor egy kedvezőbb fórumon akar pereskedni.²⁹³

A külföldi bíróságokról történő fórumvásárlás visszafordítására irányuló erőfeszítések azt is jelenthetik, hogy az amerikai alperesek hosszú távon nem biztos, hogy jól járnak a külföldi bíróságokon.

(2010). Lehetséges azonban, hogy a felek közösen megállapodnak abban, hogy egy jogszabály peren kívüli alkalmazást élvez, és a bíróság erre a megállapodásra támaszkodhat. *Lásd* Henry Paul Monaghan, *On Avoiding Avoidance, Agenda Control, and Related Matters*, 112 COLUM. L. REV. 665, 704-05 (2012).

290. *Lásd a fenti* megjegyzést 163.

291. *Lásd a fenti* megjegyzést és a 235kísérő szöveget.

292. *Lásd pl.*, Grammer, Inc. v. Custom Foam Sys., Ltd., 482 F. Supp. 2d 853, 854-55 (E.D. Mich. 2007) (az ügyet egy kánai pert követő párhuzamos peres eljárásként azonosítva az amerikai bíróságon); Douez v. Facebook, Inc., 2014 BCSC 953, paras. 7, 29 (Can.) (elutasítva a Facebook felhasználási feltételeiben szereplő kaliforniai fórumválasztási záradék érvényesítését vagy az ügy forum non conveniens alapján történő elutasítását); Stefan Vogenauer, *Regulatory Competition Through Choice of Contract Law and Choice of Forum in Europe: Theory and Evidence*, 21 EUR. REV. PRIV. L. 13, 44-45, 77 (2013) (azzal érvelve, hogy a szerződési kikötésekben szereplő jog- és fórumválasztást elsősorban az adott jogrendszerrel való ismeretség és annak kifinomultságára vonatkozó megítélés vezérli, legalábbis Európában és vitathatóan az Egyesült Államokban is).

293. *Lásd pl.*, Robin Effron, *Atlantic Marine and the Future of Forum Non Conveniens*, 66 HASTINGS L.J. 693, 707 (2015) ("A kereset újraindításának valós és pszicho- logikus költségei valószínűleg magasabbak, mint azok, amelyek egy meglévő ügynek ugyanazon igazságszolgáltatási rendszeren belül egy másik fórumon történő további pereskedésével kapcsolatosak."); Thomas Orin Main, *Toward a Law of "Lovely Parting Gifts": Conditioning Forum Non Conveniens Dismissals*, 18 SW. J. INT'L LAW (475,2012478).

ezek a bíróságok.²⁹⁴ Ez több okból is igaz lehet. Először is, az amerikai alperesek nem rendelkeznek majd "hazai pályaelőnyvel", hanem maguk is külföldiek lesznek a potenciálisan nem szimpatikus bíróságokon.²⁹⁵ Másodsor, az amerikai alperesek a tengerentúlon kedvezőtlenebb eljárásokkal és ítéletekkel is szembesülhetnek.²⁹⁶ A perköltségek és a kártérítési ítéletek emelkedő költségei külföldön²⁹⁷ aláássák azokat a vélekedéseket, amelyek szerint az amerikai peres eljárások mindig hosszabb ideig tartanak vagy drágábbak. És a körülményektől függően az ilyen peres eljárások valójában "kényelmesebbek" lehetnek, de nem feltétlenül.²⁹⁸ "Bumeráng" pereskedés - ide-oda járkálás az amerikai és a külföldi bíróságok között²⁹⁹-vagy a több országban folytatott párhuzamos pereskedés szintén aláassa a perújrafelvétel értékét³⁰⁰, amelynek üzleti és hírnevet érintő jelentősége túlmutathat az adott per négy sarkán. Harmadszor, a külföldi peres eljárások során másfajta költségek is felmerülhetnek. Például a külföldi feltérési rendszerek általában kevésbé védik az ügyvédi titoktartást és az üzleti titkokat.³⁰¹ Ezen túlmenően a peres eljárások új határai számos külföldi joghatóságban még mindig csak folyamatban vannak. Az esküdtszéki tárgyaláshoz és az amerikai peres eljárások más aspektusaihoz kapcsolódó bizonytalanságot és kockázatot felváltja a kevésbé ismert fórumok bizonytalansága és kockázata, amelyek esetleg még csak most alakítják ki a magánjogi peres eljárásokra vonatkozó szabályaikat.³⁰² Az első fokon külföldi bíróságok előtt indított ügyekben ráadásul az amerikai alperesek valószínűleg ott ragadnak, mivel a legtöbb külföldi bíróság csak korlátozott lehetőséget biztosít az alpereseknek a peres eljárásokra.

294. *Lásd* Quintanilla & Whytock, *Supra* note at 184, & 48, 49 n.61.

295. *Lásd a fenti* megjegyzések 163-64 és a kísérő szöveg.

296. *Lásd pl.* Yahoo! Inc. kontra La Ligue Contre Le Racisme et L'Antisemitisme, F 433.3d 1199, 1202-04 (9th Cir. 2006); *lásd még* Kevin M. Clermont & Theodore Eisenberg, *Trial by Jury or Judge: Transcending Empiricism*, 77 CORNELL L. REV. 1124, 1173-74 (1992) (bizonyítékokkal támasztja alá azokat a feltételezéseket, amelyek szerint az esküdtszék felperesbarátabb, mint a bírák).

297. *Lásd a fenti* megjegyzést 208.

298. *Vö. pl.* Can kontra MD Helicopters, Inc., No. 1 CA-CV 10-0367, 2011 WL 1483783, at *1-2 (Ariz. Ct. App. Apr. 2011), (az ügy elutasítása forum non conveniens alapon, annak ellenére, hogy a fellebbezők állítása szerint "a termékfelelősségi ügyük bizonyításához szükséges dokumentumok és tanúk többsége" az Egyesült Államokban található).

299. *Lásd* M. Ryan Casey & Barrett Ristroph, *Bumeráng pereskedés: Forum Non Conveniens a transznacionális peres eljárásokban?*, 4 BYU INT'L L. & MGMT. REV. 21, 22 & n.3 (2007).

300. *Lásd* Paul D. Carrington, "Substance" and "Procedure" in the Rules Enabling Act, 1989 DUKE L.J. 281, 290 ("Repose is a social and political value with economic consequences").

301. *Lásd például* a T-125/03. és T-253/03. sz. egyesített ügyeket, Akzo Nobel Chems. Ltd. kontra Bizottság, 2007 E.C.R. II-3532, II-3573 (Elsőfokú Bíróság); Antonio Lordi, *The Attorney-Client Privilege in the European Union and Italy: Time for a Change*, 11 DUQ. BUS. L.J. 47, (482008). *De lásd* Kathryn Chalmers & Andrew Cunningham, *Privilege from Canadian and*

Amerikai perspektívák: Skepticism, 19 LAW & BUS. REV. AM. 297, 298 (2013) (megjegyzji, hogy a kanadai privilégiumdoktrína milyen módon védettebb az amerikaiánál).

302. Ez a kockázat - legalábbis utólag - sehol sem volt nyilvánvalóbb, mint a Chevron/Ecuador-ügyben. *Lásd* Gómez, *Supra* note, 194, 434-44. o.

tunity fordított fórum bolt.³⁰³ Bár a külföldi bíróságok egyre inkább átveszik az amerikai perlési kultúra néhány felperes-barát aspektusát, a legtöbbjük nem rendelkezik hasonló elkerülési doktrínákkal, amelyek az alpereseknek lehetőséget adnak a fordított fórumvásárlásra.³⁰⁴

Az amerikai alperesek néha már megbánták, hogy a *forum non conveniens* elutasítása érdekében egy másik fórumhoz fordultak, és később az amerikai bíróságoktól kérték az ebből eredő kedvezőtlen külföldi ítéletek végrehajtásának megakadályozását. Az ilyen "bumeránperek" két leghíresebb példája a bevezetőben ismertetett Dow/Nicaragua ügy és a Chevron/Ecuador per.³⁰⁵ Amikor ezeket az ügyeket először elutasították az amerikai bíróságok *forum non conveniens* alapon, kevesen gyanították volna, hogy a felperesek nagy összegű ítéletek reményében perelhetek volna hazájukban. Csak az említett ügyek első bírósági elutasítása után mindkét ország olyan jogszabályokat hozott, amelyek megnyitották az utat a több milliárd dolláros ítéletek előtt.³⁰⁶ A Chevron/Ecuador-ügyben, amely az Amazonas vidékének állítólagos olajszenyezése miatt indult, az ecuadori peres eljárás 18 milliárd dolláros ítéletet hozott, és évekig tartó harcokat eredményezett a bírósági végrehajtásért a legkülönbözőbb joghatóságokban, beleértve az Egyesült Államokat is.³⁰⁷ A nicaraguai ügyben, mint fentebb említettük, az alperesek kezdeti keresetét...

a bírósági határozatok végrehajtásának megakadályozására irányuló kísérletek az elkerülési doktrínák miatt zátonyra futottak.³⁰⁸

Ezek az esetek elrettentő példák. Talán csak szélsőséges példák. A nicaraguai és ecuadori korrupció és tisztességtelennek tűnő eljárások vezettek a hatalmas ítéletekhez, amelyeket a nicaraguai esetben időszerűtlenül (és jogosan) végrehajthatatlannak találtak.³⁰⁹ A leírt fejlemények

303. A "világ többi részével" ellentétben az amerikai bíróságok az alperesek jogaira összpontosítanak, amelyeket olyan elvek védenek, mint a személyes joghatóság és a *forum non conveniens*, nem pedig a felperesek bíróságokhoz való hozzáférése. Brand, *Supra* note 229, at 79.

304. *Lásd id.* 82. o. (a személyes joghatóság és a *forum non conveniens* mint alperesek védelmének tárgyalása); Tobias Kraetzschmar & Philipp K. Wagner, *Responding to Differing Procedural Concepts in U.S.-German Cross-Border Disputes*, 23 N.Y. ST. B.A. INT'L L. PRACTICUM 34, 34 (2010); Nougayrède, *supra* note 21, 448. o. (a *forum non conveniens* nagyobb mértékű alkalmazása mellett); *supra* note és 90kísérő szöveg.

305. *Lásd* Casey & Ristroph, *Supra* 299. lábjegyzet, 31-40. lábjegyzet.

306. *Lásd a fenti* 4. lábjegyzetet és a kísérő szöveget (a Dow/Nicaragua ügy leírása). A Chevron/Ecuador perben az amerikai kerületi bíróság először 1996-ban a *forum non conveniens* alapján utasította el az ügyet. *Aguinda kontra Texaco, Inc.*, 945 F. Supp. 625, 628 (S.D.N.Y. 1996), amelyet *sub nom.* Jota v. Texaco Inc., 157 F.3d 153 (2d Cir. 1998). Miután Ecuador 1999-ben elfogadta a környezetgazdálkodási törvényt, a felperesek ebben az országban is pert indítottak. *Gómez, Supra* 194. lábjegyzet, 436. o. Eközben a *forum non conveniens* pereskedés az amerikai bíróságokon folytatódott, amíg a Second Circuit 2002-ben végül megerősítette a *forum non conveniens* diszmissziót. *Aguinda kontra Texaco, Inc.*, 303 F.3d (470,2d473 Cir. 2002).

307. *Lásd* Gómez, *fenti* megjegyzés, 194,430-31. o.

308. *Lásd a fenti* megjegyzések 1-10 és a kísérő szöveg.

309. *Lásd* Osorio v. Dole Food Co., 665 F. Supp. 2d 1307, 1312-21 (S.D. Fla. 2009) (a nicaraguai pereskedés tisztességtelenségének leírása), *aff'd sub nom.* Osorio v. Dow Chem. Co., 635 F.3d 1277 (11th Cir. 2011). Nincs tudomásom arról, hogy a Chevron-ítéletet végrehajthatatlannak minősítő bíróság, *lásd pl.*, Chevron Corp. v. Yaiguaje, 2014 CanLII 16022 (S.C.C.) (a végrehajtási perre vonatkozó fellebbezés engedélyezése), de egy New York-i szövetségi bíróság egy

itt azonban azt sugallják, hogy a kedvezőtlen ítéletek egyre gyakrabban kerülhetnek az amerikai bíróságok elé olyan körülmények között, amelyeket az amerikai bírák sokkal szívesebben fogadnak el.³¹⁰ Ha ez megtörténik, az amerikai bíróság valószínűleg elismeri és végrehajtja a külföldi ítéletet egy olyan ügyben, amelyet esetleg másképp oldott volna meg.³¹¹

Ha mindez igaz, akkor a perbeli izolacionizmus visszaszorítása egy olyan eszköz lehet, amely megmenti az amerikai alpereseket önmaguktól - vagyis korlátozza a lehetőségüket, hogy olyan helyzetekben döntsenek az elutasítás mellett, amikor hosszú távon és kollektív érdekükben az amerikai bíróságon kellene folytatniuk az ügyet. Egy ilyen keresztes hadjárat egyesek számára nem lehet vonzó.

A peres elszigetelődésnek azonban az Egyesült Államok tágabb értelemben vett szuverén érdekeire is vannak észrevétlen hatásai. Amint máshol már kifejtettem, a peres eljárások elszigeteltségének és a viszonylag liberális külföldi bírósági végrehajtási szabályoknak a kombinációja azt eredményezheti, hogy a külföldi bíróságok hatáskörébe utalják az amerikai feleket érintő olyan viták rendezését, amelyek a Kongresszus vagy az államok szerint az amerikai jog hatálya alá tartoznak.³¹² Az ilyen átruházás - függetlenül attól, hogy az ítélet végrehajtását később az Egyesült Államokban kérik-e, de még inkább, ha igen - több szempontból is alááshatja az Egyesült Államok szélesebb körű érdekeit.

Először is, az amerikai bíróságok lemondanak arról a lehetőségről, hogy amerikai eljárásokat - és a mögöttük álló politikát - alkalmazzanak olyan ügyekben, amelyek erős amerikai kötődéssel bírnak. Bármi legyen is a véleményünk az amerikai eljárás céljairól,³¹³ ezek a célok ritkán igazolódnak azáltal, hogy elutasítjuk az ügyeket és elriasztjuk a felpereseket attól, hogy az amerikai bíróságok előtt nyújtsanak be keresetet.

Másodszor, olyan helyzetekben, amikor egy amerikai és egy külföldi bíróság eltérő következtetésekre jutna arról, hogy egy adott jogvitára melyik anyagi jogot kell alkalmazni, az Egyesült Államok az elkerülő doktrínák révén nemcsak arról mond le, hogy a jogválasztási kérdésben döntsön, hanem arról is, hogy saját jogát alkalmazzák.³¹⁴ Ez történt a *Piper Aircraft Co. kontra Reyno ügyben* (forum non conveniens).³¹⁵ Az alsóbb fokú bíróságok úgy határoztak, hogy a pennsylvaniai jogot kell alkalmazni, de Skócia saját jogát találta volna alkalmazandónak.³¹⁶ A Legfelsőbb Bíróság döntése értelmében a kerületi bíróság forum non conveniens

közel 300 oldalas véleményt, amely dokumentálja az ecuadori peres ügyek korrupcióját, amely ehhez a díjhoz vezetett, lásd *Chevron Corp. v. Donziger*, 974 F. Supp. 2d 362 (S.D.N.Y. 2014).

310. Lásd Quintanilla & Whytock, *Supra* 184. lábjegyzet, 35-36. o. (megállapítva a bírósági végrehajtási eljárások növekedését).

311. Lásd a fenti megjegyzést és a 10kísérő szöveget.

312. Lásd Bookman, *Supra* 17. lábjegyzet, 35-36. pont. Természetesen a kongresszus belátásának kérdése magának az extraterritorialitással szembeni vélelemnek az alapja.

313. Lásd Richard Marcus, "American Exceptionalism" in *Goals for Civil Litigation, in GOALS OF CIVIL JUSTICE AND CIVIL PROCEDURE IN CONTEMPORARY JUDICIAL SYSTEMS* (123Alan Uzelac szerk., 2014) (az amerikai eljárás céljairól szóló viták megvitatása a konfliktuskezelésen túl).

314. Lásd Noll, *Supra* note 23, at 42 (azzal érvelve, hogy az elkerülési doktrínák és más fejlesztések egy "új kollíziós jogot" eredményeznek, amely "átengedi a jogrendszerek koordinálásának hatalmát").

315. 454 U.S. 259-60235,243,247, (1981).

316. *Reyno v. Piper Aircraft Co.*, F 630.2d (149,3d 163,168Cir. 1980), *felülvizsgálva*, 454 U.S. 235.

az elutasítás felborította azt a korábbi felfogást, hogy a *forum non conveniens* nem alkalmazható, ha a jogválasztási elemzés azt jelzi, hogy a jogvitára az amerikai jog alkalmazandó.³¹⁷ Ma már a jogválasztási elemzést jellemzően csak azután végzik el, hogy az ügy túlélte a *forum non conveniens* elutasítására irányuló indítványt, de a *forum non conveniens* elutasítás még mindig aránytalanul valószínű olyan perekben, ahol a külföldi törvényt lehet, hogy alkalmazni kell.³¹⁸

Harmadszor, az amerikai bíróságok a peres eljárások elszigetelésével egyoldalúan korlátozzák az Egyesült Államok szerepét a transznacionális peres eljárások kialakulóban lévő piacán, egy olyan piacon, amelyen az Egyesült Államok főszereplőként indult (bár ez is elsősorban bírósági irányítású álláspont volt). Az ezen a piacon való aktívabb versenyzésnek előnyei vannak. Számos ország kezdte felismerni a hazai jog exportjának gazdasági értékét, különösen a transznacionális kereskedelmi kontextusban.³¹⁹ Az Egyesült Államok jogi piaca és a gazdaság más részei jelenleg jelentős összegeket bruttósitának a transznacionális pereskedésből.³²⁰ Az amerikai döntések még mindig aránytalanul nagy mértékben befolyásolják a hazai és nemzetközi jogi kérdések világszintű értelmezését, bár egyesek szerint ez a befolyás csökkenőben van.³²¹

Az elkerülési doktrínák vagy figyelmen kívül hagyják, vagy nem értékelik ezeket az előnyöket. Vagy talán azt feltételezik, hogy a transznacionális kereskedelmi pereskedés előmozdítható, miközben a transznacionális kártérítési pereskedést elkerülik.³²²

Ennek globális szempontból pozitív hatásai lehetnek. De nemcsak a saját állampolgárait érintő perek feletti amerikai ellenőrzésre, valamint a saját területén belüli magatartások és károk szabályozására van negatív hatása, hanem a következőkre is.

Az USA globális befolyása.³²³

317. Lásd Stein, *Supra* 78. lábjegyzet, &828 n.204. pont.

318. Lásd Childress, *Supra* note at3, (170"[W]hen egy szövetségi bíróságot kéri, hogy ítélkezzen egy külföldi felperes által benyújtott ügyben, ahol a külföldi jog vitathatóan alkalmazandó, a tendencia az, hogy elutasítsa a külföldi fórum javára."). Ennek annyiban van értelme, hogy a *forum non conveniens* célja a bíróságok védelme a bonyolult jogválasztási elemzés elvégzésétől.

319. Vogenauer, *Supra* 292. lábjegyzet, 30-32. o.; lásd még MINISTRY OF JUSTICE & UK TRADE & INV., PLAN FOR GROWTH: PROMOTING THE UK'S LEGAL SERVICES SECTOR (2011), elérhető a <http://www.justice.gov.uk/downloads/publications/corporate-reports/MoJ/legal> oldalon. -szolgáltatások-akcióterv.pdf.

320. Lásd *Exorbitáns kiváltságok*, ECONOMIST (2014. május10.), <http://www.economist.com/news/international/21601858-amerikai-és-angol-jog-és-ügyvédek-megtartják-az-strangholdot-határokon-átnyúló-üzleti-május>.

321. Vö. ANTHEA ROBERTS, IS INTERNATIONAL LAW *INTERNATIONAL?*: A STUDY IN THE GLOBALIZATION OF LEGAL EDUCATION AND SCHOLARSHIP (megjelenés: 2015) (manuscript at 51) (a szerzőnél) (azzal érvelve, hogy "a jogi globalizáció erősen privilegizált bizonyos jogrendszereket, leginkább az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság jogrendszereit", mint a nemzetközi jog fejlesztőit), a David S. Law & Mila Versteeg, *The Declining Influence of the United States Constitution*, 87 N.Y.U. L. REV. 762, 850 (2012) (megcáfolva azt a hagyományos vélekedést, hogy az amerikai alkotmányosság vezérli a külföldi alkotmányozást).

322. Lásd a 11. lábjegyzetet (megjegyezve a transznacionális kereskedelmi pereket ösztönző fejlemények - például a fórumválasztási záradékok erőteljes érvényesítésével - és a transznacionális kártérítési ügyeket visszatartó fejlemények együttes meglétét).

323. Lásd ANNE-MARIE SLAUGHTER, A NEW WORLD ORDER 79 (2004) (azzal érvelve, hogy a transznacionális igazságügyi párbeszédben való részvétel elmulasztása "jelentősen csökkentheti bármely nemzeti bíróság befolyását").

Negyedszer, ahogy Cassandra Burke Robertson érvelt, további gazdasági és politikai következményei vannak annak, hogy az amerikai vádlottak ellen indított ügyeket rendszeresen elutasítják. Amennyiben az amerikai kártérítési rendszer arra törekszik, hogy a hibás termékek költségeit a gyártóra hárítsa, az amerikai gyártók immunizálása e rendszer alól, amikor külföldön okoznak kárt, eltorzítja a termék biztonságosabbá tételére irányuló ösztönzőket, még akkor is, ha ugyanazokat a termékeket belföldön értékesítik.³²⁴ Ehhez kapcsolódóan, az Egyesült Államokban a transznacionális peres eljárások elkerülésére válaszul más országok

országok blokkoló törvényeket hozhatnak, vagy más módon kedvezőtlenül befolyásolhatják az amerikai vállalatokba történő külföldi befektetéseket vagy az amerikai vállalatokkal folytatott kereskedelmet.³²⁵

2. Külföldi alperesek elleni perek

A külföldi alperesek elleni perek elkerülése szintén negatív következményekkel jár az amerikai érdekek szempontjából, különösen akkor, ha az ilyen pereket lényegesen nagyobb valószínűséggel utasítják el, mint az amerikai alperesek elleni pereket. A külföldi alperesek elleni perek elutasítása, de az amerikai alperesek elleni perek engedélyezése csökkenti azt a versenyhátrányt, amelyet az Egyesült Államokban üzleti tevékenységet folytató külföldi társaságok az Egyesült Államokban való perelhetőség következtében korábban elszenvedtek. Ez azonban súlyosbítja az amerikai vállalatokra kivetett "peres adó" mértékét.³²⁶ A hazai alperesek számára a forum non conveniens biztonsági szelep némi enyhülést jelent e teher alól, de a doktrína alkalmazása túl bizonytalan ahhoz, hogy kiegyenlítse a következők jogállását.

Amerikai és külföldi vállalatok e tekintetben. Az Egyesült Államokban bejegyzett vagy székhellyel rendelkező társaságok továbbra is személyes joghatóság alá tartoznak legalább abban az államban, ahol bejegyezték őket és ahol a fő üzleti tevékenységük folyik, és már régóta nem hasonló helyzetben vannak, mint a velük együtt külföldön üzleti tevékenységet folytató külföldi társaságok. A külföldi vállalatok eközben mentességet élveznek az amerikaiaknak okozott károkért való amerikai felelősség alól, még akkor is, ha a szövetségi vagy állami anyagi jog az ilyen magatartást az állam jogválasztási szabályai szerint szabályozná.³²⁷ Az így kialakult rendszer nem csak az amerikai vállalatokkal szemben jelent hátrányos megkülönböztetést, hanem elrettentő hatással is van az amerikai vállalatokra.

a vállalatok számára, hogy az Egyesült Államokban alapítsanak társaságot vagy telepítsék le székhelyüket, ami az Egyesült Államok gazdasági érdekeinek egészét sérti.³²⁸

A külföldi bírósági fejlemények némileg enyhítik e diszkrimináció hatását. A multinacionális vállalatok egyre gyakrabban lesznek perelhetőek külföldön, és nem biztos, hogy el tudják kerülni a felelősségre vonást a hazai bíróságokon vagy azoknak az országoknak a bíróságain, ahol kárt okozhattak. A Royal Dutch Shell, a de-

324. Robertson, *Supra* 71. lábjegyzet, 1109-10. lábjegyzet.

325. *Id.* at 1111-12.

326. *Lásd* Kenneth Anderson, *Supreme Court to Review Bauman v. DaimlerChrysler*, OPINIO JURIS (July 12 17, 2013, 17 PM EDT), <http://opiniojuris.org/2013/07/17/supreme-court-to-review-bauman-v-daimlerchrysler> ("A Kiobel hatására a külföldi vállalatok külföldi gazdasági tevékenysége előnyben részesül, az amerikai vállalatok pedig hátrányban vannak").

327. *Lásd* Noll, 23. lábjegyzet, 63-64. o.

328. *Lásd azonban az alábbi megjegyzéseket 383-84 és kísérőszöveg (az Egyesült Államokban történő cégalapítás jogi előnyeinek tárgyalása).*

a *Kiobel*-ügy alperesét³²⁹ Hollandiában és az Egyesült Királyságban is beperelték jelentős transznacionális kártérítési perekben.³³⁰ És az olyan magatartások vagy károk tekintetében, amelyek a bővülő perlési kultúrával rendelkező nemzetekben fordulnak elő, az említett nemzetek bíróságai valószínűleg elfogadják az ilyen magatartásból vagy károkból eredő pereket.³³¹

Az újrakalibrált transznacionális peres rendszer nyertesei, amelyet a perbeli izolacionizmus segít létrehozni, nem az amerikai felek vagy a "külföldi alperesek" differenciálatlan csoportja, hanem az adóparadicsomokban vagy az itt tárgyalt tendenciákon kívüli államokban bejegyzett és székhellyel rendelkező multinacionális vállalatok. Ezek a jogalanyok teljesen megmenekülhetnek a peres adó és a felelősség alól a következők miatt külföldön és potenciálisan az Egyesült Államokban is.³³²

3. Amerikai felperesek által indított perek

Mind az ex-territorialitással szembeni vélelem erősödésének, mind a személyes joghatósággal kapcsolatos változásoknak az volt a következménye, hogy korlátozták az amerikai felperesek hozzáférését az amerikai bíróságokhoz a transznacionális ügyekben. Ez az eredmény nyilvánvalóan hátrányos a felperesek érdekeire nézve.³³³ Hasonlóképpen hátrányos az alperesként jellemzően azonosuló felek - nevezetesen a vállalatok - számára is.

A felperesként vagy alperesként való megjelenés nem megváltoztathatatlan tulajdonság. Különösen a jogi személyek esetében a ma még alperes, holnap már egyszerű peres fél lehet. Bizonyos körülmények között persze a társaságok pereket akarhatnak indítani, és felperesi minőségükben megbánhatják, hogy az elkerülési doktrínák kiterjesztését szorgalmazták.³³⁴ Sőt, akár egyetlen jogvita során is előfordulhat, hogy a felek helyet cserélnek a "v" tekintetében. Ha például egy leendő alperes egy amerikai fórumot akar kihasználni egy de-tisztázó ítélet iránti kereset révén, az elkerülési doktrínák megakadályozhatják az ilyen törekvéseket.³³⁵ Hasonlóképpen, ha egy külföldi bírósági alperes megpróbálja megakadályozni a végrehajtást a

329. A Royal Dutch Petroleum, a *Kiobel*-ügyben megnevezett alperes megszűnt a 2005. *Lásd Royal Dutch Petroleum Company (Archívum)*, SHELL GLOBAL, <http://www.shell.com/global/aboutshell/investor/shareholder-information/unification-archive/rd-archive.html> (utolsó látogatás 201528.,. április).

330. *Lásd a fenti megjegy*244,zések 251-54 és a kísérő szöveg.

331. *Lásd pl.* Halfmeier, *Supra* 183. lábjegyzet, 447-48. o. (azzal érvelve, hogy a transznacionális kártérítési ügyek feletti amerikai hegemonia megszűnése olyan vákuumot teremt, amelyet bizonyos mértékig az európai bíróságok tölthetnek be).

332. *Lásd Noll, Supra* note 23, at (44az amerikai szabályozási rendszerek működésképtelenné tételéről).

333. Az amerikai joghatóság visszavonásával foglalkozó hazai tanulmányok nagy része a felpereseket érő károkkal foglalkozik. *Lásd pl.* Myriam Gilles, *Class Dismissed: Contemporary Judicial Hostility to Small-Claims Consumer Class Actions*, 59 DEPAUL L. REV. 305, 305-08 (2010); Miller, *supra* 67. lábjegyzet, 469. o. A transznacionális peres eljárásokra összpontosítva fontos megjegyezni, hogy ezek a károk az amerikai és a külföldi felperesekre egyaránt vonatkoznak.

334. *Lásd pl.* *InduSoft, Inc. v. Taccolini*, 560 F. App'x 245, 246-48, 252-53 (5th Cir. 2014) (per curiam) (megerősítve a forum non conveniens elutasítását egy texasi szoftvercég által indított ügyben).

335. *Lásd pl.* *Delta Air Lines, Inc. v. Chimet, S.p.A.*, 619 F.3d 288, 291 (3d Cir. 2010) (a megállapítási per elutasítása forum non conveniens alapon); *ITL Int'l, Inc. v. Ninoshka, S.A.*, No. 01:10-cv-23493-JLK, WL2011 at 3205590,*5-6 (S.D. Fla. July 27,

az ítéletet, az elkerülés elvei megakadályozhatják, hogy az eredeti felpereseket az amerikai bíróságon perelje. Ez történt a Dow/Nicaragua ügy végrehajtási eljárásának elején: A Dow-nak a nicaraguai ítélet végrehajtásának megakadályozására irányuló megállapítási keresetét személyes joghatóság hiányában elutasították.³³⁶ Nehéz azonban közvetlenül orvosolni az amerikai felperesek keresetének kizárásával kapcsolatos problémát. A joghatóságnak a felperes állampolgársága alapján történő megalapozása - ez az úgynevezett "passzív személyi joghatóság" - széles körben elismert, hogy a terroristák üldözése körén kívül nem tisztességes.³³⁷ A peres eljárások korlátozásának más eszközei az izolacionizmus lehet a legjobb módja annak biztosítására, hogy az amerikai felek hozzáférhetnek az amerikai bíróságokhoz.³³⁸

C. Az izolacionizmus kontextusban

A peres izolacionizmust több, egymástól és a világ többi részétől nagyrészt elszigetelten kialakult, nem összefüggő doktrína összefolyása táplálta. Bár a doktrínák állítólag figyelembe veszik a nemzetek közötti komitivitást, nem világos, hogy mit értenek ez alatt. Az általános joghatóságra vonatkozó "otthon" szabályt nemzetközileg tiszteletben tartják.³³⁹ De sem a forum non conveniens, sem a tartózkodási komitivitas nem követi, vagy még csak nem is veszi figyelembe a világméretű megközelítést az általuk vizsgált kérdésekben; a komitivitas megközelítései inkább ad hoc jellegűek. *Morrison* és *Kiobel* eközben olyan eredményekre jutott, amelyeket a külföldi szuverén-eigns amicus beadványokban sürgette, de nem fogadott el nemzetközi jogi alapú szabályt, ahogyan azt a beadványok szorgalmazták.³⁴⁰

Bár ugyanazokra a célokra hivatkoznak, e doktrínák hatásai mégis egymásnak ütköznek. Egyrészt a *Goodyear* és a *Daimler*

2011) (a nemzetközi komititásra és más elvekre hivatkozva elutasította a joghatóság gyakorlását egy amerikai vállalat által indított perben).

336. *Dow Chem. Co. v. Calderon*, 422 F.3d 827, 829 (9th Cir. 2005); *lásd még pl.*, *Yahoo! Inc. v. La Ligue Contre Le Racisme et L'Antisemitisme*, 379 F.3d 1120, 1121 (9th Cir. 2004) (az ügy elutasítása személyes joghatóság hiányában), *aff'd on other grounds on reh'g en banc*, 433 F.3d 1199, 1211 (9th Cir. 2006) (a személyes joghatóság megállapítása, ugyanakkor elismerte, hogy a kérdés szoros volt).

337. *Lásd* *Clermont & Palmer*, *Supra* note. 221, 474-78. o. (a francia felperes-alapú "túlzó" joghatósággal kapcsolatos kritikák kifejtése).

338. *Lásd pl.* *Hannah L. Buxbaum, Multinational Class Actions Under Federal Securities Law: Managing Jurisdictional Conflict*, 46 COLUM. J. TRANSNAT'L L. 14, 37-38 (2007) ("[S]ecurities claims involving U.S. playttins are less likely to be dismissed - not just because of the general presumption in favor of their choice of forum, but because the claims of Az amerikai állampolgárok erősebben érintik a helyi szabályozási érdekeket." (lábjegyzet kihagyva)).

339. *Lásd* *Brand*, *fentebb* 229. lábjegyzet, a 78.

340. *Lásd* *Kiobel* kontra *Royal Dutch Petrol. Co.*, 133 S. Ct. 1659, 1669 (2013); *Morrison v. Nat'l Austl. Bank Ltd*, 561 U.S. 247, 269-70 (2010); *Brief of the Governments of the Kingdom of the Netherlands & the United Kingdom of Great Britain & Northern Ireland as Amici Curiae in Support of Neither Party at 11-16, Kiobel*, 133 S. Ct. 1659 (No. 10-1491), 2012 WL 2312825; *Brief of the Government of the Commonwealth of Australia as Amicus Curiae in Support of the Defendants-Appellees at 23-27, Morrison*, 561 U.S. 247 (No. 08-1191), WL 2010723006.

az Egyesült Államok általános joghatósági elveit összhangba hozta a nemzetközi gyakorlattal, amely az alperes lakóhelyét ismeri el a leglogikusabb (és vélhetően érvényes) perlési fórumként.³⁴¹ Ez egy olyan gyakorlat, amely, ha valóban világszerte átvennék, minden perhez legalább egy ésszerű fórumot biztosítana. A tudósok megjegyezték, hogy ez pozitív fejlemény *mindaddig, amíg* a különleges joghatóság kitölti az általános joghatóság korlátozása által nyitva hagyott réseket olyan ügyekben, amelyekben az Egyesült Államoknak jogos szuverén érdeke fűződik.³⁴² A Legfelsőbb Bíróság értelmezése a különös joghatóságról, legutóbb a *Nicastro-ügyben hozott* többségi határozatban, azonban kétségbe vonja, hogy meghatározott joghatóság játszhatja ezt a szerepet.³⁴³

A mai *forum non conveniens* ráadásul más módon ássa alá az alperes lakóhelyén alapuló általános joghatósági rendszer ígéretét. A *forum non conveniens* egyik nemzetközileg legvitatottabb aspektusa az, hogy nagy valószínűséggel biztosítja az amerikai alperesek számára a hazai fórum mentességét.³⁴⁴ Ez lehetővé teszi az amerikai bíróságok számára, hogy az amerikai *alperesek ellen* indított ügyeket elutasítsák, még akkor is, ha a bíróság egyébként joghatósággal rendelkezik, gyakran egyszerűen azért, mert a bíróság úgy ítéli meg, hogy egy másik bíróság "alkalmasabb".³⁴⁵ A *Goodyear* és a *Daimler* által a mindenre kiterjedő "hazai" joghatóság koncepciója mögött meghúzódó ésszerűség ellentétben áll a *forum non conveniens* által biztosított funkcionális hazai fórum-immunitással.

Az otthoni fórumok mentességét széles körben megvetik, részben azért, mert ha széles körben elfogadnák, az a bíróságokhoz való globális hozzáférést akadályozná meg. A székhely szerinti fórum mentesség emellett megghiúsítana minden olyan ügyet, amelyben egy nemzet (esetleg az Egyesült Államok) felperes egy másik nemzet alperesét próbálja beperelni a székhely szerinti fórumon, így az ügyek nagy csoportja - köztük olyanok is, amelyeket amerikai felperesek - akiknek egyáltalán nincs fórumuk, ahol perelhetnének.

Ez is azt mutatja, hogy a területi jelleg, bár fontos kérdés a transznacionális peres ügyekben a fórum rendelkezésre állásának mérlegelésekor, nem az egyetlen. A személyiségnek - akár állampolgárság, akár lakóhely formájában - szintén szerepet kell játszania a transznacionális perek működőképes nemzetközi piacának kialakításában. Ha az Egyesült Államok élen jár abban, hogy állampolgárai számára a

341. *Lásd a fenti* megjegyzést 163 és a kísérő szöveg; Silberman, *Supra* note. 53, 601. o. ("[*Goodyear*] az általános joghatóságot jobban összhangba hozza más országokéval.").

342. *Lásd* Borchers, *supra* note 64, 4. o.; Allan R. Stein, *The Meaning of "Essentially at Home" in Goodyear Dunlop*, 63 S.C. L. REV. 527, 542 (2012); Mary Twitchell, *The Myth of General Jurisdiction*, HARV. L. REV. 610, 676 (1988) ("[W]e nem kell igazolnunk a vitás joghatóság széles körű gyakorlását, kivéve, ha a konkrét joghatóság körének értelmezése indokolatlanul korlátozza az állam hatáskörét a nem honos alperesek felett.").

343. *Lásd* Stein, *Supra* note 342, at 542.

344. *Lásd* Lear, *Supra* note 141, 563. o. (megjegyezve, hogy "az amerikai multinacionális vállalatokkal szembeni külföldi keresetek rutinszerű elutasítása" felveti a comity aggályait); Robertson, *Supra* note. 71, 1092-94. o. (más országok megtorló jogszabályainak leírása a *forum non conveniens* elutasításokra válaszul); *lásd még a fenti* jegyzeteket. 148-49 és kísérő szövege.

345. *Lásd* Stein, *Supra* note 78, 784-85. o.; *Supra* note 77 és kísérő szöveg. *De lásd a* Goshawk Dedicated Ltd. v. Life Receivables Ir. Ltd., [2008] 2 I.L.R.M. 460 (H. Ct.) (Ir.) (megállapítva, hogy az ír bíróság joghatósága egy ír alperes felett kötelező volt, annak ellenére, hogy korábban az amerikai bíróságon párhuzamosan benyújtott párhuzamos, duplikatív per volt).

a hazai fórum immunitását az amerikai bíróság előtt indított transznacionális ügyekben, akkor az amerikaiak, akik külföldi bíróságokhoz kívánnak fordulni, megfizethetik az árát.

IV. FINOMÍTÓ ELKERÜLÉSE

Ez a cikk eddig azt mutatta, hogy a kikerülési doktrínákat újra kell gondolni. A tudósok számos módszert javasoltak az újrakonfigurálásukra. Egyesek a személyes joghatósági vizsgálatok,³⁴⁶ a forum non conveniens elemzés,³⁴⁷ a tartózkodási komitívitas,³⁴⁸ és az extraterritorialitás elleni vélelem felülvizsgálatát javasolták.³⁴⁹ Mások amellet érveltek, hogy a Kongresszusnak nagyobb szerepet kellene játszania a e tanok némelyikének vagy mindegyikének meghatározásában.³⁵⁰ Mások pedig a nemzetek közötti együttműködést szorgalmazták.³⁵¹

Ez a rész azt vizsgálja, hogyan lehet mind a négy elkerülési doktrínát a területiség és a személyiség köré csoportosítani.³⁵² Ezek a fogalmak feltehetően érvényes és nemzetközileg nem vitatott alapot nyújtanak az előíró és ítélezési joggyakorlathoz.³⁵³ Az elkerülés doktrínáinak ezeken az elveken való megalapozása jobban ad-

346. *Lásd pl.*, Childress, *Supra* note 234, at 1548 (több részből álló alapértelmezett szabályt javasol a transznacionális személyes joghatósági ügyekre); Stephen E. Sachs, *How Congress Should Fix Personal Jurisdiction*, 108 NW. U. L. REV. 1301, 1303 (2014) ("az országos szintű szövetségi személyes joghatóság rendszerét" javasolva).

347. *Lásd pl.* Lear, *Supra* note 141, 602-03. o.; Robertson, *Supra* note 71, 1114. és 212. o.; Stein, *Supra* note. 78, 785-86. o.; Margaret G. Stewart, *Forum Non Conveniens: A Doctrine in Search of a Role*, 74 CALIF. L. REV. 1259, 1324 (1986) (a doktrína eltörlése mellett érvelve).

348. *Lásd pl.* Parrish, *Supra* note 12, 244. o. (a "módosított *lis alibi pendens* elv" és a tartózkodási komitívitas elleni jelenlegi vélelem megfordítása mellett érvel); Martin H. Redish, *Intersystemic Redundancy and Federal Court Power: Proposing a Zero Tolerance Solution to the Duplicative Litigation Problem*, NOTRE DAME L. REV. 1347, 1349 (2000).

349. *Lásd pl.* Born, *Supra* note 38, 1-2. o. (azzal érvelve, hogy a területenkívüliséggel szembeni vélelmet el kell hagyni, és helyébe egy "nemzetközi jogi" vélelemnek kell lépnie); Zachary D. Clopton, *Replacing the Presumption Against Extraterritoriality*, 94 B.U. L. REV. 1, 2 (2014) (az extraterritorialitással szembeni vélelem felváltását követeli a *Charming Betsy* doktrínával a polgári magánjogi peres eljárásokban); John H. Knox, *A Presumption Against Extrajurisdictionality*, 104 AM. J. INT'L L. 351, 353, 355-61 (2010) (az extrajurisdictionalitással szembeni vélelem pontosítását javasolja).

350. *Lásd pl.* Robertson, *Supra* 71. lábjegyzet, 1127-301087., lábjegyzet.

351. *Lásd pl.* Childress, *Supra* 27. lábjegyzet, 9. pont.

352. A személyiség állampolgárság vagy lakóhely formájában is megjelenhet. *Lásd* MILLS, *Supra* 93. lábjegyzet, 248-52. o. Az állampolgárság általában az állampolgárságra utal, és az előíró joghatóság alapja, míg a lakóhely a tartózkodási helyre utal, és az ítélezési joghatóság alapja. *Id.* Egy társasági jogalany esetében a társaság alapításának helye határozza meg mind a társaság nemzetiségét, mind a székhelyét. *Lásd* JPMorgan Chase Bank v. Traffic Stream (BVI) Infrastructure Ltd., 536 U.S. 88, 91 (2002) (az alapítás helyét használja az állampolgárság meghatározására); *lásd még* Daimler AG v. Bauman, 134 S. Ct. 746, 760 (2014) (a társaság "otthon" státuszának meghatározására használja). A társaság fő tevékenységi helye további lakóhelyet, és néha további állampolgárságot biztosíthat. *Lásd* Daimler, 134 S. Ct. at 760 (az "otthon" meghatározása); 28 U.S.C. § 1332(c)(1) (2013) ("[A] corporation shall be deemed to be a citizen of every State and foreign state by which it has been incorporated and of the State or foreign state where it has the principal place of business " (kiemelés hozzáadva)).

353. Ezek képezik a szövetségi bíróságok helyszínének alapját is. *Lásd* 28 U.S.C. § 1391(b).

a hatalmi ágak szétválasztásával és a nemzetközi komitivitással kapcsolatos aggályok. A bíróságok egyértelműbb módon állapíthatnák meg a transznacionális pereskedés olyan szintjét az amerikai bíróságokon, amely nem valószínű, hogy "túl sok" vagy "túl kevés" transznacionális pereskedéssel sértené a külföldi nemzeteket. Ezenkívül általános nemzetközi megállapodás van arról, hogy a területi jelleg és a személyiség elfogadható alapjai a joghatóságnak,³⁵⁴ és nemzetközi komitással kapcsolatos aggályok merülnek fel, amikor az országok nem gyakorolják a joghatóságot ezeken az alapokon. Ez a megközelítés az Egyesült Államok fontos szuverén érdekeit is előmozdítaná - például azt az érdekét, hogy az amerikai eljárások, az amerikai jogválasztási szabályok és végül, adott esetben, az amerikai szubsztantív jog szabályai legyenek alkalmazandók az amerikaiakat és az Egyesült Államokban történt eseményeket vagy károkat érintő ügyekben. A fentiekben tárgyaltak szerint pedig e megközelítés³⁵⁵ alkalmazása a joghatósági alapvonal megújítás bizonyos hosszú távú előnyökkel jár az amerikai alperesek és természetesen a felperesek számára is.

Ideális esetben az ilyen irányú átrendeződés nemzetközi együttműködés és/vagy szövetségi jogszabályok révén valósulna meg.³⁵⁶ Bár doktrinálisan elkülönülnek egymástól, az itt tárgyalt területek mindegyikét valószínűleg jogszabályokkal lehetne felváltani: Ken- nedy bíró azt javasolta, hogy a *Nicastro-ügyben hozott ítéletet* törvényben lehetne megváltoztatni; a ³⁵⁷fo- rum non conveniens és a tartózkodási comity valószínűleg módosítható lenne ~~törvény~~³⁵⁸ és az extraterritorialitással kapcsolatos döntéseket jogszabályokkal lehet "felülbírálni", és gyakran meg is tették.³⁵⁹ A joghatóságról szóló nemzetközi szerződés által megalapozott jogszabályok, amelyek kezdeményezésében a végrehajtó hatalom is közreműködött az 1990-es években,³⁶⁰ enyhíthetné a hatáskörök szétválasztásával kapcsolatos aggályokat, amelyek abból erednek, hogy a bíróságok szabályokat állapítanak meg az Egyesült Államokban folyó transznacionális peres eljárásokra, és valószínűleg elősegítené a nemzetközi komitivitást. Remélhetőleg nagyobb egyértelműséget és kiszámíthatóságot is biztosítana.

A nemzetközi megállapodásra és a jogszabályi iránymutatásra irányuló erőfeszítések azonban évtizedek óta kudarcot vallanak.³⁶¹ Szerződéses és jogszabályok hiányában,

354. Az elvi joghatóság tekintetében a területi illetékesség és az állampolgárság a nemzetközi jogban elismert alapoknak számítanak. RESTATEMENT (THIRD) OF THE FOREIGN RELATIONS LAW OF THE UNITED STATES § 402(1)(a)(2) (1987). Az ítélkezési joghatóság tekintetében a ter- ritorialitás és a lakóhely széles körben elfogadott és nem tekinthető túlzónak. *Id.* § 421; *lásd pl.*, 44/2001 tanácsi rendelet, *Supra* note 60, art. 2(1).

355. *Lásd fentebb a III.B. részt.*

356. *Lásd pl.* Childress, *Supra* note 27, at 47.

357. *J. McIntyre Mach., Ltd. v. Nicastro*, 131 S. Ct. 2780, 2790 (2011) (többségi vélemény); *lásd még* *Asahi Metal Indus. Co. v. Superior Court*, 480 U.S. 102, 113 n.* (1987) (declining to address the question).

358. *Lásd* Amy Coney Barrett, *Procedural Common Law*, 94 VA. L. REV. 813, 833-35 (2008) (a vita leírása arról, hogy a Kongresszus hatályon kívül helyezheti-e az eljárási szokásjog szabályait, beleértve a forum non conveniens és a tartózkodást).

359. *Lásd fentebb az I.A.4. részt.*

360. *Lásd* Borchers, *Supra* 64. lábjegyzet, 18. pont.

361. *Lásd id.* 18-20. o. (az ítélkezési egyezmény megtervezésére tett kísérletek ismertetése, és annak az érvelésnek az ismertetése, hogy egy ilyen egyezmény létrehozása jelenleg nem valószínű); Silberman, *supra* note. 53, at 604-05 (a *Nicastro* után a külföldi alperesekkel szembeni joghatósági normák tisztázására javasolt szövetségi törvényjavaslatok ismertetése); Arthur T. von Mehren, *Drafting a Convention on International Jurisdiction and the Effects of Foreign Judgments Acceptable World-Wide: Can the Hague Conference Pro-*

ject Succeed? , AM49. J. COMP. L. 195-96191, (2001) (a tárgyalások zsákutcába jutásának magyarázata).

a bíróságoknak maguknak kell megoldaniuk ezeket a kérdéseket. Mivel a bíróságok dominanciája ezen a területen a jelenlegi valóság, a fontos kérdés az, hogy a bírának hogyan kell meghatározniuk mérlegelési jogkörük határait, és hogyan kell gyakorolniuk ezt a mérlegelési jogkört.

E rész hátralévő része azt tárgyalja, hogy milyen előnyökkel járna, ha az elkerülő dokumentumokat szorosabban összekapcsolnák a személyiség és a területiség nemzetközileg elfogadott elveivel, és ehhez doktrinális utakat javasol.

A. Elérhető (és elérhetetlen) célok

Ez a cikk egy sor olyan célt azonosított, amelyet a bíróságok az elkerülés céljaként fogalmaztak meg: a hatalmi ágak szétválasztásának védelme, a nemzetközi komilitás és az alperesek kényelme. Ezek a célok nem mindig összeegyeztethetőek, és néha egymás ellen hatnak, vagy egyszerűen csak egymással ellentétesek. Például az alperesek érdekei ellentétben állhatnak az Egyesült Államok szuverén érdekeivel, ~~hogy az~~ az amerikaiakra irányadó legyen, ha az amerikai jog erre hivatott. Érdemes tehát meghatározni, hogy ezek közül a célok közül melyik érhető el, és melyiknek kell elsőbbséget élveznie.

Először is, az az aggodalom, hogy a transznacionális peres ügyek miatt a bíróságoknak a külkapcsolatokba kell beavatkozniuk, ami megzavarja a hatalmi ágak szétválasztását. A hatalmi ágak szétválasztásának bizonyos konfliktusai azonban elkerülhetetlenek lehetnek.³⁶² A bíróságok hagyományos és alkotmányos szerepe a bíróságokhoz való hozzáférés szabályainak meghatározásában és a törvények értelmezésében, a Kongresszusnak a joghatósága a joghatóság szabályozására, valamint a végrehajtó hatalomnak a külkapcsolatokban betöltött meghatározó szerepe között eredendően lehetséges intézményi konfliktus áll fenn.³⁶³ Bill Dodge amellel érvelt, hogy a bíróságok úgy kerülhetik el a külkapcsolatokba való beavatkozást, ha biztosítják, hogy a bíróságok a comity doktrínákat alkalmazzák, és a végrehajtó hatalomnak nincs szerepe azok alkalmazásában.³⁶⁴ Ez a megközelítés azonban még mindig megköveteli, hogy a bíróságok iránymutatást adjanak arra vonatkozóan, hogy miként gyakorolják mérlegelési jogkörüket a politikai ágak külkapcsolati előjogaiba való minimális beavatkozásra. A "kényes kérdések a végrehajtó hatalomnak a külföldi nemzetekkel való kapcsolatok feletti hatáskörével kapcsolatban"³⁶⁵ kevésbé aggályos, ha az alperesek amerikaiak.

Másodszor, ott van a nemzetközi komitivitással kapcsolatos aggály. Amennyiben az elkerülés azt eredményezte, hogy az amerikai bíróságok *túl kevés* transznacionális ügyet tárgyalnak, a külföldi bíróságok a külföldi

a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a külföldi bírósági határozatokról szóló egyezményre vonatkozó javaslatok).

362. *Lásd a fenti* megjegyzések 270-71 és a kísérő szöveg.

363. *Lásd a* 121. lábjegyzetet és a kísérő szöveget. *Vö.* Robertson, *Supra* 71. lábjegyzet, 1128-30. o. (a forum non conveniens jogalkotási és szerződésen alapuló felülvizsgálatát szorgalmazza, a kérdés megoldására irányuló ágazatközi együttműködés érdekében, ahelyett, hogy elismeri az ágazatban rejlő konfliktusokat).

364. *Lásd* Dodge, 91. lábjegyzet, 40-44. pont. Ez a Foreign Sovereign Immunities Act kerete. *Lásd id.* 43-44. o.

365. *EEOC v. Arabian Am. Oil Co. (Aramco)*, 499 U.S. 244, 265 (1991) (Marshall, J., másként vélekedett) (idézi *NLRB v. Catholic Bishop of Chi.*, 440 U.S. 490, 500 (1979)). (belső idézőjel kihagyva).

A szuverén államok reakciói két fő formát öltöttek: az amerikai védők hazai fórumon biztosított immunitásával szembeni ellenállás és a külföldi felperesekkel szembeni vélt előítéletekkel szembeni ellenállás.³⁶⁶ Mindkét gyakorlat elsősorban a forum non conveniens elemzésének fejlődéséből ered, és a forum non conveniens alapjául szolgáló néhány feltételezés megváltoztatásával enyhíthető.

Harmadszor, az alperesek kényelmetlensége - talán nyilvánvalóan - elkerülhetetlen jellemzője a transznacionális peres eljárásoknak. A közelmúltbeli fejlemények megerősítették a forum non conveniens vélelmének alapját, miszerint az alternatív fórum "rendelkezésre áll". De ugyanezeknek a fejleményeknek azt a vélelmet is alá kellene ásniuk, hogy a külföldi felperesek azért választják az amerikai bíróságokat, hogy "elnyomják[]" és bosszantsák[]" az alperest "a felperes kényelméhez képest aránytalanul",³⁶⁷ különösen, ha az alperes amerikai. Ugyanazon kereset egyidejűleg több fórumon történő benyújtása azonban inkább a zaklatási szándékra utalhat.

Mikor érik el az ilyen kellemetlenségek azt a szintet, amely indokolja az ügy elutasítását? E kérdés kiegyensúlyozottabb megközelítése - amely a felperesek és az alperesek szempontjait is figyelembe venné - a "kényelem" előtt a méltányosság és a bírói gazdaságosság szempontjait kellene figyelembe vennie. A forum non conveniens és a tartózkodási komititívitas egyaránt ezeket az értékeket követi, de eltérő módon. A forum non conveniens lehetővé teszi a bíróságok számára, hogy ezeket a szempontokat viszonylag válogatás nélkül kombinálják. Ez a széles körű mérlegelési jogkör ráadásul vitathatóan a tartózkodási komititívitas vagy bármely más olyan doktrína növekedését, amely kifejezetten a párhuzamos peres eljárások problémáit célozza.³⁶⁸

Végezetül a bíróságoknak aggódniuk kell a peres eljárások elszigeteltsége által veszélyeztetett egyéb amerikai szuverén érdekek miatt, mint például az amerikai bíróságokon történő meghallgatásához fűződő érdek, az amerikai jogválasztási szabályok meghatározásuk, hogy az amerikai jog mikor alkalmazandó az amerikai felekre, és hogy részt vesznek a transznacionális peres eljárások bővülő piacán. Az amerikai állampolgárokkal szembeni ügyekre vonatkozó joghatóság vélelmezett érvényességének elismerése azonban nagyban hozzájárulhat ezen aggályok kezeléséhez.

B. Irányadó elvek

Annak érdekében, hogy a bíróságok ne avatkozzanak szükségtelenül a külügyekbe és ne sértsék a nemzetközi komititívitas, az amerikai bíróságoknak a nemzetközi komitációs érdekek transznacionális ügyekben való értelmezésében a nemzetközi gyakorlatnak kell alapul szolgálnia, amely általában elismeri a területiséget és a személyiséget, mint a bírói és az előíró joghatóság gyakorlásának érvényes alapjait.

366. *Lásd a fenti megjegyzések 275-78 és a kísérő szöveg.*

367. *Lásd Piper Aircraft Co. v. Reyno*, 454 U.S. 235, 241 (1981) (idézi a *Koster v. (Am.) Lumbermens Mut. Cas. Co.*, 330 U.S. 518, 524 (1947)). (belső idézőjel ~~helye~~).

368. *Lásd pl. Windt v. Qwest Commc'ns Int'l, Inc.*, F529.3d (183,3d 191Cir. 2008) (megerősítve a párhuzamos, duplikatív per elutasítását a forum non conveniens alapján).

Az itt tárgyalt négy elkerülési doktrína közül jelenleg csak az általános joghatóság felel meg a széles körben elfogadott nemzetközi gyakorlatnak.³⁶⁹ A konkrét személyes joghatóság az Egyesült Államokban korlátozottabb, mint sok külföldi országban.³⁷⁰ Az amerikai forum non conveniens hajlamosabb lehet az ügy elutasítására, mint a doktrína más common law változatai; a legtöbb polgári jogi ország teljesen elkerüli a fogalmat.³⁷¹ Az anti-extraterritorialitás vélelme valószínűleg még tovább megy, mint amit a nemzetközi jog megkövetel, amikor a joghatóság hosszú karjának Amerikai szabályozási alapokmányok.³⁷² Másrészt a tartózkodási komitívitás valószínűleg nem utasítja a bíróságokat arra, hogy ne tegyenek lépéseket, ha *a perfüggőség* arra utasította volna a külföldi bíróságokat, hogy adjanak helyt annak a bíróságnak, ahol a párhuzamos peres ügyet először benyújtották.³⁷³

Ez nem jelenti azt, hogy az Egyesült Államoknak minden törvényét a nemzetközileg elfogadott normákhoz kell igazítania. Nem is szükséges vitába bocsátkozni a nemzetközi jog szerepéről az amerikai jogban, vagy akár a nemzetközi jog létezéséről ezen a területen.³⁷⁴ Inkább a joghatóságnak az ítélezési és előíró joghatóság két legalapvetőbb, legkevésbé vitatott alapjára - a személyiségre és a területiségre - való alapozása a jó ötlet. Ez elősegítené mind a nemzetközi komitívitást, mind az itt meghatározott amerikai szuverén érdekeket.

Megjegyzendő, hogy az itt tárgyalt határozatok fele *már ezt célozza*. A másik fele azonban újtjukba áll. Az extraterritorialitás elleni vélelem természetesen már most is azt a megközelítést alkalmazza, hogy a *területi jelleg* - a hely, ahol a kérdéses magatartás történt - vélelmezhetően érvényes kapcsolatként szolgál arra, hogy az amerikai bíróság amerikai jogot fogadjon el és alkalmazzon egy olyan ügyben, amelynek más külföldi vonatkozásai is vannak. *A Nicastro* azonban megkérdőjelezi, hogy az Egyesült Államokon belüli károkozásból eredő ügyekben is rendelkezésre áll-e majd a konkrét személyes joghatóság.³⁷⁵

Hasonlóképpen, a *Daimler-ügyben* a Bíróság elfogadta az alperes lakóhelyét, mint az ítélezési joghatósághoz szükséges értékelési szempontot.³⁷⁶ De a forum non conveniens (valamint bizonyos mértékig az extraterritorialitás és a tartózkodási comi-

369. *Lásd Brand, Supra* 229. lábjegyzet, 78. o. (megjegyezve, hogy a legtöbb jogrendszer lehetővé teszi az általános joghatóságot a lakóhely szerinti alperesek felett); *lásd az I.A.1. részt.*

370. *Lásd Silberman*, 53. lábjegyzet, 606-09. o.

371. *Lásd a fenti* megjegyzést és a 90kísérő szöveget.

372. Az Egyesült Államokban elfogadott értelmezés szerint a nemzetközi jog a területi jelleggen túl, ésszerű határokon belül, számos alapot ismer el az elvi joghatóságra. RESTATE- MENT (THIRD) OF THE FOREIGN RELATIONS LAW OF THE UNITED STATES §§ 402-403 (1987); GARY B. BORN & PETER B. RUTLEDGE, INTERNATIONAL CIVIL LITIGATION IN UNITED STATES COURTS 595-98 (5th ed. 2011).

373. *Lásd fentebb az I.A.3. részt.*

374. *Lásd pl. , Born, Supra* 122. lábjegyzet, 19-20. o. (a bírói joghatóságra vonatkozó nemzetközi jog létezéséről szóló vita tárgyalása); Andrew L. Strauss, *Beyond National Law: The Neglected Role of the International Law of Personal Jurisdiction in Domestic Courts*, 36 HARV. INT'L L.J. n.373,3759, 378 n.17 (1995).

375. *Lásd J. McIntyre Mach., Ltd. kontra Nicastro*, 131 S. Ct. 2780, 2786 (2011) (többségi vélemény).

376. *Lásd Daimler AG kontra Bauman*, S134. CT. 754746, (2014).

ty) lehetőséget biztosít a hazai alperesek számára, hogy elkerüljék a transznacionális pereket a hazai fórumokon.

A következő alfejezetben javasolt doktrinális változtatások célja, hogy ellensúlyozzák ezeket az ellentmondásokat. A területi jelleg és a személyiség mint a joghatóság és a bírósági helyszín érvényes alapjai szerepének megerősítése jobban szolgálná az elkerülési doktrínák kitűzött céljait. Ez kétféleképpen is enyhítené a hatalommegosztással kapcsolatos aggályokat. Először is, enyhítené a bíróságok azon aggályait, hogy a jogalkotó által biztosított joghatóság gyakorlását elutasítják, mivel az ilyen elutasítások ritkábbá válnának.³⁷⁷ Másodszor, az amerikai bíróságok személyiségi elv melletti elkötelezettségének visszaállítása hasonló ahhoz, mintha a Kongresszus a nemzetközi joggal összhangban kívánja szabályozni a *Charming Betsy*-szabályt.³⁷⁸ A *Charming Betsy*-elvhez hasonlóan a személyiségen alapuló vélelem is nagyobb valószínűséggel tartaná távol az Egyesült Államokat a nemzetközi viszályoktól, és így elkerülhetné a hatalommegosztási problémákat is. Ez a megközelítés jobban megakadályozná azt is, hogy az Egyesült Államok a bíróságok lehetőségeihez mérten megsértse a külföldi szuverén államokat, anélkül, hogy a bíróságoknak értékelniük kellene a lehetséges külkapcsolati hatások.³⁷⁹

Az amerikai vádlottakkal szembeni ügyek amerikai bíróságok előtt tartása szintén eloszlathatná az amerikai vádlottaknak a hazai fórumon biztosított mentességgel kapcsolatos nemzetközi komilitási aggályokat. Végül is a területiség és a személyiség az a mérce, amelyet a nemzetközi közösség használ, és amelyet az Egyesült Államok is szeretne, ha használna.³⁸⁰ Ez a megközelítés pedig elvághatna minden olyan tendenciát, hogy az államok a hazai fórumon való mentességet állampolgáraik külföldi magatartásának deregulációjaként használják. Ez segítene biztosítani, bár közvetve, de azt, hogy az amerikai felperesek számára legalább valamilyen fórum álljon rendelkezésre a külföldön okozott sérelmek esetén, még akkor is, ha ez a fórum nem az Egyesült Államokban van.

A joghatóság fenntartása az amerikai alperesek ellen indított ügyekben szintén orvosolná a peres eljárások elszigetelődésének az amerikai szuverén érdekekre gyakorolt negatív hatásait. Ez tiszteletben tartaná az Egyesült Államok azon érdekét, hogy bíróságai amerikai feleket érintő perekben döntsenek, és hogy jogválasztása (és bizonyos körülmények között anyagi joga) az ezeket a feleket érintő perekre is vonatkozzon. Emellett elősegítené az Egyesült Államok szuverén és gazdasági érdekeit is, hogy az Egyesült Államok

377. Lásd Richard D. Freer, *Refracting Domestic and Global Choice-of-Forum Doctrine Through the Lens of a Single Case*, 2007 BYU L. REV. 959, 975; Martin H. Redish, *Abstention, Separation of Powers, and the Limits of the Judicial Function*, 94 YALE L.J. 71, 74 (1984) (azzal érvelve, hogy a bíró által alkotott tartózkodási doktrínák sértik a hatalmi ágak szétválasztását).

378. *Murray v. Schooner Charming Betsy*, 6 U.S. (2 Cranch) 64, 118 (1804) (leírva azt a feltételezést, hogy a Kongresszus a nemzetközi joggal összhangban kíván jogalkotni); lásd még *Hartford Fire Ins. Co. v. California*, 509 U.S. 764, 818 (1993) (Scalia, J., más véleményen) ("[T]he practice of using international law to limit the extraterritorial reach of statutes is firmly established in our jurisprudence.").

379. Lásd Jack L. Goldsmith, *The New Formalism in United States Foreign Relations Law*, 70 U. COLO. L. REV. 1395, 1396-97 (1999) (megjegyezve, hogy a bíróságok rosszul felszereltek az ilyen jellegű vizsgálat lefolytatására).

380. Lásd a Holland Királyság kormányának, valamint Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyságának a felek egyikét sem támogató *Amici Curiae*-levélét (lásd a 340,11-12. lábjegyzetet).

a transznacionális jogviták befogadásában vezető szerepet tölt be, az amerikai feleket érintő jogviták ésszerű keretein belül. Végezetül, a forum non conveniens elutasítása elleni vélelem beépítése az amerikai alpereseket érintő ügyekbe, miközben a bíróságok mérlegelési jogkörének más aspektusait megtartva a forum non conveniens és a tartózkodási komitívitas alapján elegendő rugalmasságot biztosítana a bíróságoknak ahhoz, hogy reagáljanak a transznacionális peres ügyek összetett helyzetére.

Az egyik lehetséges hátránya, hogy a személyesség felé való elmozdulás árthat az amerikai vállalatoknak, mivel versenyhátrányt okozhat számukra külföldi társaikkal szemben. Az biztos, hogy a peres izolacionizmus a az amerikai alperes érdekeit egy adott ügyben, legalábbis rövid távon (hacsak és amíg az ügy nem kerül át egy kevésbé kedvező külföldi bíróságra, ahogyan az a DBCP-ügyekben történt).³⁸¹ Az amerikai vállalatok számára azonban nagyobb előnyökkel is járhat, ha a hazai fórumokon védekeznek, beleértve a hazai bírósági előnyök fenntartását és a külföldi eljárások megváltoztatásával járó kockázatok elkerülését.³⁸² Ezen túlmenően, az elkerülési doktrínák, beleértve a forum non conveniens egy tompított változatát, továbbra is rendelkezésre állnak annak biztosítására, hogy az amerikai alperesek amerikai bíróságokon maradjanak a tisztesség és a hatékonyság érdekében, ha nem is az alperes "kényelme" miatti túlzó aggodalmak miatt.

A javaslat másik hátránya az lehet, hogy az amerikai gazdasági érdekeket sértheti azáltal, hogy elriasztja a vállalatokat attól, hogy az Egyesült Államokban alapítsanak társaságot vagy telepítsék le székhelyüket. De kevés bizonyíték van arra, hogy az amerikai bíróságoktól való félelem - és nem például az adózási következmények - valóban befolyásolja a vállalatok viselkedését a cégalapítás vagy a székhelyválasztás során.³⁸³ Valójában a Delaware-i vállalatirányítási joghoz és a szellemi tulajdonjogok védelméhez való hozzáférés az alapítás előnyének tekinthető.

az Egyesült Államokban.³⁸⁴ Az amerikai törvényekből való részesüléshez természetesen az is szükséges, hogy az illető az amerikai bíróságok elé kerüljön.³⁸⁵

381. *Lásd a fenti megjegyzések 1-9 és a kísérő szöveg.*

382. *Lásd a fenti megjegyzések 290-311 és kísérő szöveg; lásd még Robertson, 71. lábjegyzet, at (a vállalati alpereseket fenyegető külföldi peres 1130eljárásokról).*

383. *Lásd pl. Daniel Shaviro, The Rising Tax-Electivity of U.S. Corporate Residence, 64 TAX L. REV. 377 (2011) (az adózási szempontok által vezérelt külföldi bejegyzési döntések tendenciájának leírása).*

384. Valójában azok a tanulmányok, amelyek azt próbálják meghatározni, hogy a vállalatok miért döntenek úgy, hogy egyes államokban alapítanak társaságot, ritkán (vagy egyáltalán nem) említik az olyan kérdéseket, mint a joghatóság, mint hajtóerőt. *Lásd pl. Lucian Arye Bebchuk & Alma Cohen, Firms' Decisions Where to Incorporate, 46 J.L. & ECON. 383, 411 (2003) (megállapítva, hogy az erős átvétel-ellenes rendelkezések vonzzák a vállalatokat); Susan C. Morse, Startup Ltd.: Tax Planning and Initial Incorporation Location, 14 FLA. TAX REV. 319, 339 (2013) (a jogi előnyök azonosítása, mint az Egyesült Államokban történő cégalapítás indokai).*

385. *Lásd pl. Allstate Ins. Co. v. Hague, U449.S. 317-18302, (1981) (többségi vélemény).*

C. *A területiség és a személyiség integrálása*

A személyiség és a területiség hangsúlyozásának megvalósítása az egyes elkerülési doktrínák esetében különböző formákat ölt.

1. *Személyes joghatóság*

A Bíróság a *Goodyear* és a *Daimler* ügyekben már összhangba hozta az általános személyes joghatósági doktrínát a nemzetközileg elfogadott elképzelésekkel, amelyek szerint a lakóhely (szemben másfajta kapcsolatokkal) a joghatóság érvényes alapját képezi. Ez a szabály megteremti az amerikai alperesek ellen az amerikai bíróságokon folytatott peres eljárások alapjait. A *Daimler*-határozat megfelelően figyelembe vette mind a komilitást, mind a végrehajtó hatalom külpolitikai érdekét a személyes joghatóság lakóhelyen alapuló alsó határának megállapításában.³⁸⁶ A külföldi alperesek elleni transznacionális peres ügyek ezért csak a konkrét joghatóságon keresztül fognak fórumot találni. Az Egyesült Államoknak azonban jelentős érdeke fűződik ahhoz, hogy bíróságai az Egyesült Államokban észlelt magatartással vagy károkozással kapcsolatos ügyeket tárgyaljanak. Annak biztosítása érdekében, hogy az ilyen ügyeknek itt legyen otthonuk, a bíróságoknak olyan megközelítést kell alkalmazniuk a joghatósággal kapcsolatban, amely "az észérveknek és a méltányosságnak elsőbbséget biztosít", összhangban Ginsburg bíró különvéleményével a következő ügyben hozott ítéletben *Nicastro*.³⁸⁷

2. *Forum non conveniens*

Az általános joghatóságra vonatkozó "otthon" szabály értelmében az amerikai alperesek elleni pereket szívesen fogadják az amerikai bíróságokon.³⁸⁸ A *forum non conveniens* azonban feloldja ezt a nyitottságot.³⁸⁹ A bíróságoknak úgy kellene átalakítaniuk a *forum non conveniens*-t, hogy az legalábbis ne biztosítson *de facto* hazai fórum mentességet az amerikai alperesek számára. A *forum non conveniens* teszt eredetileg meghatározott tényezői legitím megfontolások a bírósági források hatékony felhasználására vonatkozó döntések meghozatalakor.³⁹⁰ De az e tényezők értelmezésének eszközeként kialakult *de facto* és *de jure* vélelmek nem mind tükrözik a transznacionális peres eljárások jelenlegi valóságát. Az itt leírt külföldi tendenciák fényében az alternatív fórum rendelkezésre állásának vélelme valóban helyénvaló. De az a feltételezés, hogy egy külföldi felperes inkább bosszúságból, mint kényelemből választja az amerikai fórumot, ma már helytelen. Az biztos, hogy a felperesek nem az *alperesek* kényelmét helyezik előtérbe a fórum kiválasztásakor. De a kialakulóban lévő tendenciák³⁹¹ megerősítik azt, amit a tudósok már egy ideje megjegyeznek: a sima-

386. *Lásd Daimler AG kontra Bauman*, S134. Ct. 763746, (2014).

387. *J. McIntyre Mach., Ltd. v. Nicastro*, S131. Court (2780,20112800) (Ginsburg, J., más véleményen).

388. *Lásd Daimler*, 134 S. Ct., 754. o.; *lásd fentebb* I.A.1. rész.

389. *Lásd fentebb* a III.C. részt.

390. *Lásd a fenti* megjegyzést 75.

391. *Lásd fentebb* a II.A. részt.

a felperesek fórumválasztása stratégiai jellegű lehet, de nem szabad ekként büntetni őket.³⁹²

Ehelyett ugyanezt a kényelmi érvelést kell alkalmazni annak feltételezésére, hogy az alperes lakóhelye szerinti fórumon indított ügynek ott kell maradnia, egyrészt azért, mert a lakóhely szerinti fórum vélhetően tisztességes és kényelmes az alperes³⁹³ számára, másrészt azért, mert vélhetően az Egyesült Államok szuverén érdeke, hogy saját állampolgárai ellen indított pereket fogadjon el.³⁹⁴ *A Piper Aircraft* a forum non conveniensnek a jogválasztással kapcsolatos két további kiterjesztését írta elő: először is, az a tény, hogy egy külföldi bíróságon kedvezőtlenebb jog lenne alkalmazandó, nem szólhat a forum non conveniens elutasítása ellen,³⁹⁵ másodszor pedig az a tény, hogy annak megállapítása, hogy az amerikai jogválasztási szabályok az amerikai jog alkalmazását írják elő, nem kényszeríti a bíróságot a per fenntartására.³⁹⁶ Ezen értelmezések közül az utóbbit el kell utasítani, hogy megőrizték az Egyesült Államok azon érdekét, hogy saját jogát alkalmazzák saját állampolgáira, ha saját jogválasztási szabályai ezt diktálják.³⁹⁷

A forum non conveniens ilyen irányú átalakítása két szempontból is jobban szolgálná a nemzetközi komitivitást, a hatáskörök szétválasztásával kapcsolatos aggályokat és az Egyesült Államok szuverén érdekeit. Először is, korlátozná a hazai fórum immunitását, amely sértheti a külföldi szuverén államokat, másodszor pedig csökkentené a szövetségi bíróságok azon lehetőségét, hogy elutasítsák az állam által biztosított joghatóságot, és biztosítaná az amerikai eljárások, jogválasztási szabályok és adott esetben az anyagi jog alkalmazását. A "kényelmi" tényezőknek a bírósági hatékonyságot (egy másik szuverén érdek), nem pedig az alperes kényelmét kellene figyelembe venniük. Az alperesek túlzott kényelmetlenségével kapcsolatos aggodalmakkal inkább a személyes joghatóság vizsgálatának kellene foglalkoznia. A tisztességes eljárásnak, nem pedig a forum non conveniensnek kell megvédenie az alpereseket a transznacionális pereskedés kellemetlenségeitől, ha és amennyiben "con-jogilag jelentős "terhet" ró a vádlott védelmére - például a védelem mozdíthatatlansága miatt.³⁹⁸

3. Tartózkodás comity

A forum non conveniens által elérni kívánt "elnyomás és bosszantás" szándéka másrészt egyre inkább nyilvánvalóvá válik a több országban indított párhuzamos peres ügyek párhuzamos, megkettőződése kapcsán. Ma a forum non conveniens

392. *Lásd pl.* Lowenfeld, 99. lábjegyzet, 314. pont. *De lásd* Daniel M. Klerman & Greg Reilly, *Forum Selling*, 89 S. CAL. L. REV. (megjelenés: 2016. jan.) (kézirat 1-2. o.), *elérhető* a http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2538857 oldalon (a "forum selling" a forum shopping hátrányaként azonosítva).

393. *Lásd a fenti* megjegyzést 163.

394. *Lásd Lear*, *fenti* jegyzet, 141,568-79. o.

395. Piper Aircraft Co. kontra Reyno, USA (454235,1981250).

396. *Lásd a fenti* megjegyzést és a 83kísérő szöveget.

397. *Vö. Stein*, *Supra* 78. lábjegyzet, 840. o. (azzal érvelve, hogy a bíróság döntése, hogy gyakorolja-e a joghatóságot, hallgatólagosan és következtetlően a bíróság megítélésétől függ, hogy milyen szuverén érdekek forognak kockán az ügyben).

398. World-Wide Volkswagen Corp. v. Woodson, 444 U.S 286, 301 (1980) (Brennan, J., más véleményen).

és a tartózkodási komitívitas jelentősen átfedik egymást, mint a párhuzamos, kettős, transznacionális peres eljárások kezelésére szolgáló eszközök, a forum non conveniens, a rugalmasabb doktrína pedig a nehéz munka nagy részét elvégzi.³⁹⁹ A párhuzamos peres eljárások bonyolult kérdésének teljes körű értékelése meghaladja e cikk kereteit. A forum non conveniens és a tartózkodási komitívitas összeegyeztetésének jó kiindulópontja ebben az összefüggésben azonban az Amerikai Jogi Intézet (ALI) külföldi országok határozatainak elismeréséről és végrehajtásáról szóló jogszabálytervezete.⁴⁰⁰ A javaslat egy olyan módosított *perfüggőségi* megközelítést javasol, amely az Egyesült Államokat jobban összehangba hozná a nemzetközi gyakorlattal a később benyújtott perekkel való tartózkodás vagy azok felfüggesztése tekintetében a más bíróságokon elsőként benyújtott perek javára.⁴⁰¹ Ez a megközelítés jobban kezelné a több országban több pert indító felperesek problémáját, mint a forum non conveniens és a tartózkodási komitívitas, mivel ezek egyszerre túlságosan és alul is kiterjedtek. A forum non conveniens aránytalanul nagy hangsúlyt fektet az alperes kényelmére, a tartózkodási komitívitas pedig túlságosan vonakodóvá teszi a bírakat a joghatóság gyakorlásától való tartózkodással szemben.

Az így kialakult rendszer hasonlít az átdolgozott Brüsszel I. rendeletre, az Európai Unió tagállamainak lakosai közötti polgári és kereskedelmi jogvitákra vonatkozó szabályokra.⁴⁰² Mindkét rendszer lehetővé tenné az alperes lakóhelyének általános joghatóságát, de ennél tovább valószínűleg nem. Hasonlóképpen, az európai modell és Ginsburg bíró megközelítése jellemzően lehetővé teszi a kártérítési ügyekben a konkrét joghatóságot azon a fórumon, ahol a kár bekövetkezett.⁴⁰³ Az ALI statútumtervezete emellett a párhuzamos párhuzamos peres eljárásokra vonatkozóan a Brussels I rendelet *lis pendens* modelljéhez hasonló megközelítést fogadna el. Fontos azonban, hogy a forum non conveniens és a tartózkodási komitívitas összefüggésében megmaradjon némi diszkréció az olyan esetekre, amikor a perek túlélnek az alapvető joghatósági akadályokat, de ennek ellenére nagyon kevés kapcsolatuk van az Egyesült Államokkal, mint a *Sinochem International Co. kontra Malaysia International Shipping Corp. ügyben.*, például.⁴⁰⁴ A mérlegelési jogkörre azért is szükség van, hogy enyhítsék a *perfüggőségi* szabály szigorúságát olyan esetekben, amikor a bírósági verseny győztesének előnyben részesítése igazságtalanságot okozna vagy indokolatlanul megterhelné a bíróságot.

Hasznos a javasolt átalakítást a Legfelsőbb Bíróság két legutóbbi forum non conveniens ügyére, a *Sinochem* és a *Piper Aircraft* ügyekre alkalmazni.

399. *Lásd* Bermann, *Supra* 17. lábjegyzet, 27. o. (megjegyezve, hogy az amerikai bíróságok "alkalmanként" alkalmazzák a tartózkodási comity-t, és nyilvánvalóan előnyben részesítik a forum non conveniens-t a párhuzamos peres eljárásokkal járó helyzetekkel való szembenézés során).

400. AM. TÖRVÉNY A KÜLFÖLDI HATÁROZATOK „ELISMERÉSÉRŐL ÉS VÉGREHAJTÁSÁRÓL: (2006).

401. *Id.* 11. §; Silberman, *Supra* note 96, 354-56. o.; *lásd még* Parrish, *Supra* note 12, 244. o. (egy "módosított *lis alibi pendens* elv" bevezetését javasolja, és a jelenlegi előzetes feltételezés megfordítását, amely lehetővé teszi a párhuzamos peres eljárások folytatását).

402. *Lásd* Borchers, *Supra* 64. lábjegyzet, 16-18. o. (a brüsszeli rendszer leírása).

403. *Lásd id.* at 16; J. McIntyre Mach., Ltd. v. Nicastro, 131 S. Ct. 2780, 2800-01 (2011) (Ginsburg, J., más véleményen) (a méltányosság és az ésszerűség fogalmaira hivatkozva).

404. 549 U.S. 422, 426, 435 (2007) (kifejtve, hogy a jogvita két külföldi jogalany között zajlott egy külföldi bíróságnak tett állítólagos megtévesztés miatt, Kínában párhuzamosan folyó eljárásokkal).

A Sinochem "egy kínai vállalat által egy kínai admirális bíróságnak tett állítólagos hamis nyilatkozatokkal foglalkozott, amelyek egy malajziai hajó letartóztatásához vezettek Chi-na-ban".⁴⁰⁵ Az ügy, ahogy ma mondanánk, külföldi ügy volt, külföldi felperesek, külföldi alperesek és külföldi magatartás részvételével. Ez a per "a *forum non conveniens* elutasításának tankönyvi esete" marad az itt javasolt doktrinális átrendeződés⁴⁰⁶ alapján. De a *Piper Aircraft*, amely amerikai alperesek elleni pert és az amerikai jog alkalmazását érintette,⁴⁰⁷ valószínűleg az amerikai bíróságon maradna.

Hasonlóképpen, egy személyiségen alapuló rendszer valószínűleg megakadályozta volna a cikk elején tárgyalt DBCP-perben a *forum non conveniens* elutasítását.⁴⁰⁸ A Dow és más amerikai vállalatok ellen világszerte indított DBCP-ügyek összevonása vitathatatlanul javította volna az alperesek "kényelmét", és minden bizonnyal javította volna a globális bírósági hatékonyságot a *forum non conveniens* elutasítása után szétszóródott ügyek közös ügyeinek koordinálásával és racionalizálásával. Az Egyesült Államoknak a saját állampolgárai szabályozásához fűződő szuverén érdekei megmaradtak volna, Nicaragua pedig talán megmenekült volna attól a sérelemtől, amely miatt megalkotta azt a különleges törvényt, amely alapján a nicaraguai felperesek később ilyen jelentős összegű ítéleteket kaptak.

4. *A területenkívüliséggel szembeni vélelem*

Végül, mi a teendő az extraterritorialitás elleni vélelemmel? Az eleve elrendelő joghatóság eltér az imént tárgyalt ítélkezési joghatósági és mérlegelési doktrínáktól. A mi céljaink szempontjából az a lényeges részlet, hogy a vélelem a szövetségi jognak az amerikaiak külföldi magatartására való alkalmazásának megakadályozására vonatkozik.⁴⁰⁹ Az egyik lehetőség az lenne, hogy beépítenénk egy ellentétes vélelmet, miszerint a Kongresszus az amerikai állampolgárokat kívánja szabályozni, még akkor is, ha külföldön cselekszenek. Egyes bíróságok és tudósok például azt javasolták, hogy *a Kiobelt ügy* kell értelmezni, hogy az Alien Tort Statute továbbra is alkalmazandó az amerikai állampolgárokra.⁴¹⁰ Bár az eredmény vonzó, ezzel a megközelítéssel több probléma is van, többek között az, hogy elég kategorikusan beavatkozik a külföldi nemzetek saját területükön belüli szabályozásába, és hogy korántsem egyértelmű, hogy

405. *Id.* 426.

406. *Id.* 435.

407. A *Piper Aircraft-ügyben* a négy alperes közül kettő amerikai volt, és a kerületi bíróság úgy ítélte meg, hogy a pennsylvaniai jog az egyik alperesre alkalmazandó lett volna, míg a harmadik ~~ügy~~ ügy ítélte meg, hogy mindkét alperesre. *Piper Aircraft Co. v. Reyno*, 454 U.S. 235, 239, 243-45 (1981). A Legfelsőbb Bíróság nem foglalt állást a kérdésben, de szkepticizmusát fejezte ki a Third Circuit érvelésével kapcsolatban. *Lásd id.* n245.11.

408. *Lásd a fenti* megjegyzések 1-9 és a kísérő szöveg.

409. *Lásd pl.* *EEOC v. Arabian Am. Oil Co. (Aramco)*, USA (499244,1991248).

410. *Lásd pl.* *In re S. Afr. Apartheid Litig.*, 15 F. Supp. 3d 454, 461 (S.D.N.Y. 2014); Doug Cassel, *Suing Americans for Human Rights Torts Overseas: The Supreme Court Leaves the Door Open*, NOTRE89 DAME L. REV. 1773 (2014).

A kongresszus azzal a szándékkal hoz törvényeket, hogy szabályozza az amerikai állampolgárokat, bárhol is tartózkodjanak.

Jobb megoldás lehet, ahogy mások is javasolták, hogy a vélelem helyébe egy olyan vélelem lép, amely feltételezi, hogy a Kongresszus a nemzetközi jog által megengedett teljes mértékben hoz törvényeket,⁴¹¹ vagy egy *Charming Betsy*-szabály.⁴¹² A pre-

A nemzetközi joggal való összeegyeztethetőségnek a vizsgálatot a területiség és az állampolgárság eszméire kell alapoznia. A vélelemnek a nemzetközi joghoz való kötése a kongresszus valószínűsíthető szándékát is jobban leképezné, ahelyett, hogy a kongresszus kezét kényszerítené, ami egyre nehezebb feladat.⁴¹³ Ezek a paraméterek jobban figyelembe vennék a hatalommegosztás, a komititívitás és az USA szuverén érdekei szempontjait, mint a jelenlegi túl erős extraterritorialitás-ellenes vélelem.

KÖVETKEZTETÉS

A peres eljárások elszigeteltsége részben abból ered, hogy a bíróságok két, egymással összefüggő témakört elszigetelten vizsgálnak: magukat a négy elkerülési doktrínát, valamint az amerikai és külföldi fejleményeket. Mindkét terület mélyen összefügg, és ekként is kell értelmezni. Ha egymástól elkülönülten fejlődnek, akkor egymás útjában állnak. Például, amit az általános joghatóság az egyik kezével biztosít - az alperes hazai fórumának joghatóságát -, azt a másik kezével elveszi a *forum non conveniens*. És amit az extraterritorialitás-ellenes vélelem alapvetőnek ismer el - a területi hatály -, azt a különleges joghatóság legújabb fejleményei készek elvetni. Hasonlóképpen, a külföldi bírósági tendenciák figyelmen kívül hagyása olyan feltételezésekhez vezet a felperesek fórumválasztásával kapcsolatban, amelyek félreértelmezik a transznacionális pereskedés egészét. Ha ezeket a doktrínákat nem tekintjük koherens egésznek, vagy nem globális kontextusban vizsgáljuk őket, az ahhoz vezet, hogy a doktrínák nem érik el saját kinyilvánított céljaikat, és aláássák az Egyesült Államok szuverén érdekeit.

411. *Lásd* Born, *fenti* jegyzet, 349,1-2. o.

412. *Lásd* Clopton, *Supra* note, 349,22-29. o. (ilyen szabályt javasol a magánjogi polgári ügyekre es). vonatkozóan.

413. Ez a vélelem így a preferenciát kiváltó szabályból preferenciát kiváltó szabállyá válna. becslés. *Lásd* Einer Elhauge, *Preference-Estimating Statutory Default Rules*, COLUM102. L. REV. 2027, 2036-37 (2002) (kifejtve a különbséget a törvényhozás szabályok között, amelyek arra törekednek, hogy párhuzamba állítsák a törvényhozó kongresszus szándékát (preferencia-becslés), és azok között, amelyek "szándékosan eltérnek a valószínű politikai preferenciáktól, hogy olyan politikai választ váltsanak ki, amely egyértelműbbé teszi, hogy a kormány mit is akar" (preferencia-előhívás) (kiemelés elhagyva)).